

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SPERANZA: VIZE PRO JEZEŘÍ

BC. MARIO BARRA

ATELIÉR GIRSA

ÚSTAV PAMÁTKOVÉ PÉČE

FAKULTA ARCHITEKTURY ČVUT V PRAZE

ČERVEN 2024

DIPLOMOVÁ PRÁCE

SPERANZA: VIZE PRO JEZEŘÍ

BC. MARIO BARRA

ATELIÉR GIRSA
ÚSTAV PAMÁTKOVÉ PÉČE
FAKULTA ARCHITEKTURY ČVUT V PRAZE
ČERVEN 2024

poděkování

Rád bych poděkoval panu profesorovi Václavu Girsovi a paní docentce Mileně Hauserové za vedení celé diplomové práce a za všechny cenné rady a čas, který mi na konzultacích při přípravě diplomního semináře i diplomové práce věnovali.

Za odborné konzultace diplomové práce i její analytické části též děkuji doc. Ing. arch. Tomáši Eflerovi, doc. Ing. Kláře Salzmann, PhD., prof. Ing. arch. Karlu Maierovi, PhD. a doc. Dr. Ing. Pavlu Fošumpaurovi.

Dále bych rád poděkoval kolegům z Národního památkového ústavu za poskytnutí kvalitního odborného i materiálního zázemí, jmenovitě dott. Janě Michalčákové, PhD. et PhD., PhDr. BcA. Martinu Pácalovi, Ing. arch. Karlu Kibicovi, PhD., Mgr. Lucii Radové, PhDr. Petru Hrubému, Ing. Oldřichu Peškovi a dalším kolegům.

Z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR bych rád poděkoval Mgr. Jaromíru Kosejkovi a Mgr. Michalu Portešovi za cenné rady ke koncepci revitalizace území velkolomu ČSA a poskytnutí podkladů pro připravovanou národní přírodní památku "lom ČSA".

Za poskytnutí podkladů ke korečkovému rypadlu RK5000 děkuji prof. Ing. arch. Tomáši Šenbergerovi, ze společnosti SEV.EN pak Ing. Petru Lencovi a Ing. Petru Procházkovi.

Děkuji také Ing. Vladimíru Buřtovi, starostovi města Horní Jiřetín a Mgr. Haně Krejčové, kastelánce státního zámku Jezeří za možnosti opakovaných setkání, návštěv vybraných částí řešeného území a cenné podněty k možnému rozvoji lokality.

V neposlední řadě bych rád poděkoval své rodině a přátelům za veškerou podporu a zázemí, které mi poskytli během celého studia.

| - |

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

a

PROHLÁŠENÍ AUTORA

České vysoké učení technické v Praze, Fakulta architektury

1 / PŘIHLÁŠKA na diplomovou práci

Jméno a příjmení: **Bc. Mario Barra**

Datum narození: 19. dubna 1999

Akademický rok / semestr: 2023-2024 / letní semestr

Ústav číslo / název: 15 114 / Ústav památkové péče FA ČVUT

Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Gírsa

Téma diplomové práce – český název: **Speranza: Vize pro Jezeří**

Téma diplomové práce – anglický název: **Speranza: Vision for Jezeří**

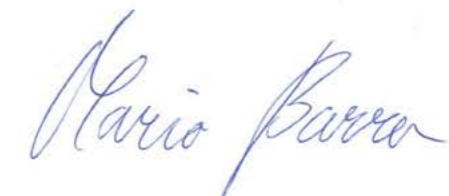
Podpis vedoucího diplomové práce:

Prohlášení studenta:

Prohlašuji, že jsem splnil/a podmínky pro zahájení diplomové práce, které stanovují „Studijní plán“ a směrnice děkana „Státní závěrečné zkoušky na FA“.

V Praze dne 5. 2. 2024

podpis studenta

2/ ZADÁNÍ diplomové práce

Mgr. program navazující

Jméno a příjmení: **Bc. Mario Barra**
Datum narození: 19. dubna 1999
Akademický rok / semestr: 2023-2024 / letní semestr
Obor: Architektura a urbanismus; modul: Památková péče
Ústav: Ústav památkové péče FA ČVUT v Praze (15 114)
Vedoucí diplomové práce: prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Gírsa
doc. Ing. arch. Milena Hauserová, CSc.
Téma diplomové práce: Speranza: Víze pro Jezeří

Zadání diplomové práce:

1/ Popis zadání projektu a očekávaného cíle řešení:

Území velkolomu ČSA a přilehlého okolí se nachází v severozápadních Čechách v místech největší hnědouhelné pánve v České republice. Dříve převážně zemědělsky využívané území se v průběhu 20. století významně proměnilo na "měsíční krajinu", v rámci čehož došlo také mezi lety 1970-1980 k likvidaci osmi sídel (Jezeří, Albrechtice u Mostu, Komořany, Ervěnice, Dřínov, Kundratice, Dolní Jiřetín a Podhůří). Jednou ze zachovaných památek na dřívější podobu území je státní zámek Jezeří, nacházející se na severním okraji velkolomu ČSA, který je návštěvníky vyhledáván nejen kvůli svému pohnutému osudu, kdy těsně unikl demolicí, ale také pro jedinečný a drásající výhled na hnědouhelnou pánev.

Dřívější podoba území velkolomu ČSA je dnes zřejmá pouze z historických map, fotografií a pohlednic, v krajině samotné se hmotných artefaktů dochovalo jen naprosté minimum. Cílem diplomního projektu je v návaznosti na některé již schválené koncepce představit alternativní podobu a využití celého území, jehož revitalizace bude probíhat po ukončení těžby (předpoklad mezi lety 2025 a 2026). Hlavními zásadami, které budou provázet návrhovou část, jsou především zachování historických, architektonických a přírodních hodnot území, navázání na jeho stavebně-historický vývoj a dřívější strukturu a vytvoření nové vrstvy, která bude svébytným projevem své doby, bude ctít zásady kontextuální architektury a zároveň poskytne celému řešenému území nové využití, odkazující na historickou podobu území v kombinaci s jeho industriální minulostí i postupně již probíhající obnovou.

Diplomová práce modulu památkové péče bude obsahovat komplexní aktualizaci a rozšíření územních studií, zpracovaných v roce 2019 pro území ORP Litvínov a Chomutov, které budou reflektovat v mezidobí schválené koncepce revitalizace řešeného území, jejichž realizace v některých případech již započala, a zároveň doplní další podstatné informace pro úspěšné zpracování diplomové práce.

2/ Specifikace stavebního programu:

• ČÁST ANALYTICKÁ / MODULOVÁ

Pro úspěšné provedení návrhové části spočívající v návrhu nové podoby území velkolomu ČSA a přilehlého okolí bude zpracována komplexní analýza zaměřená na propojení problematiky památkové péče s dalšími odbornými aspekty ovlivňujícími budoucí podobu revitalizovaného území. Tento podklad pro zpracování územní studie bude vycházet z materiálů vyhotovených pro ORP Litvínov a Chomutov v roce 2019 a bude zaměřen na historii a popis současného stavu řešeného území, přírodní podmínky, hodnoty území, představení srovnávacích příkladů post-těžebních krajin v zahraničí a jejich rekultivací, popis využívání krajiny člověkem, dokumentaci historické a současné podoby území, S.W.O.T. analýzu a vyhodnocení možných změn v území, resp. rizik z těchto změn plynoucích a celkové vyhodnocení analytické části s uvedením použitých zdrojů.

• ČÁST NÁVRHOVÁ

Návrh zahrne novou podobu a využití území velkolomu ČSA a jeho bezprostředního okolí. Při návrhu bude brán zřetel především na výsledky analytické části – analýzy pro územní studii provázané s analýzami a zpracované v rámci diplomního semináře v ZS 2023/2024.

V rámci návrhu nové podoby území bude zčásti nebo zcela obnoveno několik zaniklých sídel, a to dle možností daných geologickou stabilitou jednotlivých lokalit a již schválených nebo aktuálně projednávaných záměrů revitalizace na úrovni státní správy a místních samospráv. Součástí projektu bude řešení zázemí pro návštěvníkový provoz v celém regionu ve vybrané lokalitě, návrh nového využití industriálních provozů činných v současnosti na okrajích řešeného území a nová podoba území mezi jednotlivými obnovovanými sídelními celky. Do řešení v rámci návrhové části mohou být zahrnuty také vybrané schválené nebo aktuálně projednávané záměry nové podoby území, které budou v souladu se záměry a návrhem autora diplomního projektu.

3/ Popis závěrečného výsledku, výstupy a měřítka zpracování:

• ČÁST ANALYTICKÁ / MODULOVÁ

- Analýza pro územní studii oblasti velkolomu ČSA a jeho okolí s následujícími částmi
 - Vymezení řešeného území
 - Stručná historie a popis současného stavu území
 - Přírodní podmínky
 - Hodnoty území
 - Srovnávací příklady rekultivovaných krajin
 - Využívání krajiny člověkem
 - Dokumentace historické podoby krajiny
 - Fotodokumentace současného stavu krajiny
 - S.W.O.T. analýza a vyhodnocení změn, resp. rizik z nich plynoucích
 - Vyhodnocení analytické části

(vše součástí portfolia)

• ČÁST NÁVRHOVÁ

- Výkresy širších urbanistických/územních vztahů řešeného území (1: 5 000 – 1: 35 000)
- Výkresy urbanistických vztahů vybraných lokalit (1: 500 – 1: 15 000)
- Situační výkresy celkového řešení vybraných lokalit (1: 500 – 1: 10 000)
- Návrhové situace nově umísťovaných objektů v řešeném území (1: 250 – 1: 2 000)
- Půdorysy, řezy a pohledy vybraných nových objektů, budou-li řešeny (1: 50 – 1: 200)
- Vizualizace nové podoby území nebo zákresy do fotografií (min. 6 záběrů)
- Popř. další upřesňující schémata a výkresy.

Průvodní zpráva a Souhrnná technická zpráva vybraných nových dílčích objektů, budou-li v rámci diplomního projektu řešeny, v plném znění podle zákonného předpisu platného v době zpracování diplomního projektu.

(vše součástí portfolia)

Všechny části diplomního projektu budou odevzdány v souladu s uveřejněným dokumentem o průběhu diplomové práce v letním semestru 2024 a budou obsahovat všechny jím předepsané náležitosti, a to: přihlášku, zadání, prohlášení autora diplomové práce, 2x knihu formátu A4, plachtu diplomního projektu, plachtu modulové části a model (specifika dle zadání).

4/ Seznam dalších dohodnutých částí projektu (model):

- Fyzický model celého území (1:1 000 – 1:10 000), eventuálně jeho výřez(y) (1:500 – 1:5 000)

Datum a podpis studenta:

6.2.2024

Mario Barra

Datum a podpis vedoucího DP:

6.2.24

Datum a podpis děkana FA ČVUT:

registrováno studijním oddělením dne:

6.2.2024

I. OSOBNÍ A STUDIJNÍ ÚDAJE

Příjmení: **Barra** Jméno: **Mario** Osobní číslo: **495933**
Fakulta/ústav: **Fakulta architektury**
Zadávající katedra/ústav: **Ústav památkové péče**
Studijní program: **Architektura a urbanismus**

II. ÚDAJE K DIPLOMOVÉ PRÁCI

Název diplomové práce:
SPERANZA: VIZE PRO JEZEŘÍ

Název diplomové práce anglicky:
SPERANZA: VISION FOR JEZEŘÍ

Pokyny pro vypracování:

Seznam doporučené literatury:

Jméno a pracoviště vedoucí(ho) diplomové práce:
prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá ústav památkové péče FA

Jméno a pracoviště druhé(ho) vedoucí(ho) nebo konzultanta(ky) diplomové práce:

Datum zadání diplomové práce: **06.02.2024** Termín odevzdání diplomové práce: **24.05.2024**

Platnost zadání diplomové práce: _____
v. r. v. r. v. r.

prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá podpis vedoucí(ho) práce
podpis vedoucí(ho) ústavu/katedry
doc. Ing. arch. Dalibor Hlaváček, Ph.D. podpis děkana(ky)

III. PŘEVZETÍ ZADÁNÍ

Diplomant bere na vědomí, že je povinen vypracovat diplomovou práci samostatně, bez cizí pomoci, s výjimkou poskytnutých konzultací. Seznam použité literatury, jiných pramenů a jmen konzultantů je třeba uvést v diplomové práci.

6.2.2024
Datum převzetí zadání

Mario Barra
Podpis studenta

I. Personal and study details

Student's name: **Barra Mario** Personal ID number: **495933**
Faculty / Institute: **Faculty of Architecture**
Department / Institute: **Department of Architectural Conservation**
Study program: **Architecture and Urbanism**

II. Master's thesis details

Master's thesis title in English:
SPERANZA: VISION FOR JEZEŘÍ

Master's thesis title in Czech:
SPERANZA: VIZE PRO JEZEŘÍ

Guidelines:

Bibliography / sources:

Name and workplace of master's thesis supervisor:
prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá Department of Architectural Conservation FA

Name and workplace of second master's thesis supervisor or consultant:

Date of master's thesis assignment: **06.02.2024** Deadline for master's thesis submission: **24.05.2024**

Assignment valid until: _____
m. p. m. p. m. p.

prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá Supervisor's signature
Head of department's signature
doc. Ing. arch. Dalibor Hlaváček, Ph.D. Dean's signature

III. Assignment receipt

The student acknowledges that the master's thesis is an individual work. The student must produce his thesis without the assistance of others, with the exception of provided consultations. Within the master's thesis, the author must state the names of consultants and include a list of references.

6.2.2024
Date of assignment receipt

Mario Barra
Student's signature

LICENČNÍ SMLOUVA
POSKYTOVANÁ K VÝKONU PRÁVA UŽÍT ŠKOLNÍ DÍLO

uzavřená mezi smluvními stranami:

Pan
Jméno a příjmení: **Mario Barra**
Bytem: Zavadilova 1285/13, 16000 Praha, Česko
Narozen: 19.04.1999
(dále jen „**Poskytovatel**“)

a

České vysoké učení technické v Praze
se sídlem Jugoslávských partyzánů 1580/3, 160 00 Praha 6
IČ 68407700
zastoupená: doc. Ing. arch. Dalibor Hlaváček, Ph.D.
Fakulta architektury, Thákurova 9, 16634 Praha 6
(dále jen „**Nabyvatel**“)

Článek 1
Předmět a účel smlouvy

1. Předmětem této licenční smlouvy je úprava práv a povinností Nabyvatele a Poskytovatele při užití školního díla nad rámec vnitřní potřeby Nabyvatele, a to prostřednictvím poskytnutí licence Nabyvateli k jednotlivým školním dílům.
2. Obsah licenční smlouvy vychází z okolnosti, že Nabyvatel umožnil Poskytovateli v rámci vzdělávacího procesu na univerzitní akademické půdě použít materiálních a jiných podmínek k vytvoření školního díla. Účelem této licenční smlouvy je zajištění nerušeného užití školních děl Nabyvatelem v souladu s posláním a zájmy Nabyvatele jakožto veřejné vysoké školy.

Článek 2
Specifikace školního díla

1. Předmětem této licenční smlouvy je vysokoškolská kvalifikační práce^{*}:
 - disertační práce
 - diplomová práce
 - bakalářská práce
 - jiná práce, jejíž druh je specifikován jako(dále jen „**dílo**“)

Název: **SPERANZA: VIZE PRO JEZEŘÍ**
Vedoucí/školitel: prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girsá
Katedra/ústav: ústav památkové péče
Fakulta/vysokoškolský ústav: Fakulta architektury

^{*} příslušnou položku zaškrtněte (x)

2. Poskytovatel prohlašuje, že dílo shora popsané a specifikované vytvořil samostatnou vlastní tvůrčí činností. Poskytovatel dále prohlašuje, že při zpracovávání díla se sám nedostal do rozporu s autorským zákonem a předpisy souvisejícími a že je dílo dílem původním. V případě nepravdivého prohlášení se Poskytovatel zavazuje uhradit Nabyvateli případnou škodu.
3. Dílo je chráněno jako dílo podle autorského zákona v platném znění.

Článek 3
Udělení licenčního oprávnění

1. Poskytovatel touto smlouvou poskytuje Nabyvateli oprávnění (licenci) k výkonu práva uvedené dílo užit a to výdělečně i nevýdělečně. Poskytovatel nevylučuje užití díla též v rámci knihovni licence.
2. Licence se poskytuje jako bezúplatná. Nabyvatel nepožaduje, aby mu Poskytovatel školního díla přispěl na náklady spojené s vytvořením díla a vynaložené Nabyvatelem.
3. Licence je poskytována celosvětově, pro celou dobu trvání autorských a majetkových práv k dílu. Množstevní rozsah licence je neomezený.
4. Licence je poskytována jako výhradní. Nabyvatel není povinen dílo užit.
5. Nabyvatel je oprávněn dílo při užití spojovat s jinými díly a zařadit dílo do díla souborného. Nabyvatel je oprávněn postoupit tuto licenci třetí osobě.
6. Poskytovatel svoluje, že Nabyvatel může po uplynutí doby stanovené předpisy o archivnictví dílo, které mu Poskytovatel odevzdal v papírové podobě, skartovat.

Článek 4
Závěrečná ustanovení

1. Smlouva je sepsána ve dvou vyhotoveních s platností originálu, z toho Nabyvatel obdrží jedno vyhotovení smlouvy a Poskytovatel obdrží jedno vyhotovení smlouvy.
2. Vztahy mezi smluvními stranami vzniklé a neupravené touto smlouvou se řídí autorským zákonem, občanským zákoníkem, vysokoškolským zákonem, zákonem o archivnictví, v platném znění a popř. dalšími právními předpisy.
3. Licenční smlouva byla uzavřena na základě svobodné a pravé vůle smluvních stran, s plným porozuměním jejímu textu i důsledkům, nikoliv v tísní a za nápadně nevýhodných podmínek.
4. Licenční smlouva nabývá platnosti a účinnosti dnem jejího podpisu oběma smluvními stranami.

V Praze dne:

Nabyvatel

24-05-2024

V Praze dne:

Poskytovatel

ČESKÉ VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V PRAZE FAKULTA ARCHITEKTURY	
AUTOR, DIPLOMANT: Bc. Mario Barra AR 2023/2024, LS NÁZEV DIPLOMOVÉ PRÁCE: (ČJ): SPERANZA: VIZE PRO JEZEŘÍ (AJ): SPERANZA: VISION FOR JEZEŘÍ JAZYK PRÁCE: český	
Vedoucí práce:	prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Gírsa doc. Ing. arch. Milena Hauserová, CSc. Ústav: ÚPP FA ČVUT v Praze (15 114)
Oponent práce:	Ing. arch. Karel Kuča
Klíčová slova (česká):	post-industriální krajina, uhelná pánev, revitalizace, velkolom ČSA, zámek Jezeří
Anotace (česká):	Návrh představuje možnosti obnovy území velkolomu ČSA v severočeské hnědouhelné pánvi pod zámekem Jezeří po ukončení povrchové těžby v nadcházejících letech. Prezentovaná koncepce je alternativou k záměrům již schváleným na místní, regionální i státní úrovni a reflektuje také další témata, která doposud zohledněna nebyla nebo v nedostatečně velké míře – například obnova některých z 9 zaniklých obcí, rekreační potenciál vzkříšeného Komořanského jezera, posílení dopravní infrastruktury v regionu, v některých případech se na schválené koncepci naopak navazuje (národní přírodní památka lom ČSA nebo umístění fotovoltaické elektrárny). Část práce je věnována záchraně a novému využití korečkového rypadla RK5000, pro které je navrženo nové umístění a využití jako muzeum, výstavní a konferenční centrum také vyhlídka na postupně se obnovující území.
Anotace (anglická):	The design presents the possibilities of restoring the territory of the ČSA large coal mine in the North Bohemian lignite basin below the Jezeří Castle after the end of surface mining in the coming years. The presented concept is an alternative to the intentions, already approved at the local, regional and state level and also reflect other topics that have not been taken into account so far or to an insufficient extent - for example, the restoration of some of the 9 defunct municipalities, the recreational potential of the revived Komořany Lake, strengthening of the transport infrastructure in the region, in some cases, on the contrary, the approved concept is followed up (the national natural monument ČSA quarry or the location of a photovoltaic power plant). Part of the work is dedicated to the rescue and new use of the RK5000 bucket excavator, for which a new location and use as a museum, exhibition, and conference centre as well as a view of the gradually renewing territory is designed.

Prohlášení autora

Prohlašuji, že jsem předloženou diplomovou prací vypracoval samostatně a že jsem uvedl veškeré použité informační zdroje v souladu s „Metodickým pokynem o etické přípravě vysokoškolských závěrečných prací“.

V Praze dne 24. května 2024

podpis autora-diplomanta

obsah portfolia diplomové práce

A	MODULOVÁ ČÁST DP - ANALÝZA K ÚZEMNÍ STUDII VELKOLOMU ČSA	
--	Úvod analytické / modulové části DP	25
A0	Vymezení řešeného území	27
A1	Stručná historie území a současný stav využívání krajiny	33
A2	Přírodní podmínky území velkolomu ČSA	43
A3	Hodnoty území velkolomu ČSA	51
A4	Srovnávací příklady pro analýzu k územní studii	63
A5	Využívání krajiny člověkem	75
A6	Dokumentace historické podoby krajiny	89
A7	Dokumentace současné podoby krajiny	139
A8	S. W. O. T. analýza a vyhodnocení rizik	161
A9	Vyhodnocení analytické části diplomové práce	171
A10	Zdroje informací a vložených materiálů	177
B	NÁVRHOVÁ ČÁST DP - VIZE PRO VELKOLOM ČSA A OKOLÍ	
B1	Úvod k návrhové části diplomové práce	189
B2	Širší proměna řešeného území - přírodní podmínky	205
B3	Širší proměna řešeného území - dopravní řešení a cestní síť	213
B4	Připomínka zaniklé krajiny - křížová cesta "Ecce Regio"	225
B5	Návrh centra cestovního ruchu - Albrechtice u mostu	233
B6	Návrh vysokoškolského kampusu UJEP - Ervěnice	243
B7	Návrh rezidenční čtvrti - Dolní Jiřetín	255
B8	Návrh vědecko-technického parku - Komořany	263
B9	Přemístění, konverze a nové využití rypadla RK5000	273
B10	Vizualizace návrhové části diplomové práce	295
C	PŘÍLOHY DP - PRÁCE VĚNOVANÉ VELKOLOMU ČSA A DALŠÍ DÍLA	
C1	Semestrální práce - HS3 - Paměť krajiny a lidí v ní žijících	319
C2	Semestrální práce - ÚP1 - Zámek jezeří a jeho okolí	331
C3	Článek - TZI2 - Dvojdům zahradníka a správce - Jezeří	349
C4	Článek - PRES4 - Návrh dřevěného přístřešku v Popelíně	361
C5	Náhled do historie a potenciálu rozvoje státního zámku Jezeří a jeho okolí - NPÚ	389
C6	Zdroje návrhové části DP, instrukce pro AI	427

SPERANZA

| A |

MODULOVÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

**ANALÝZA K ÚZEMNÍ STUDII
VELKOLOMU ČSA**

úvod analytické / modulové části DP

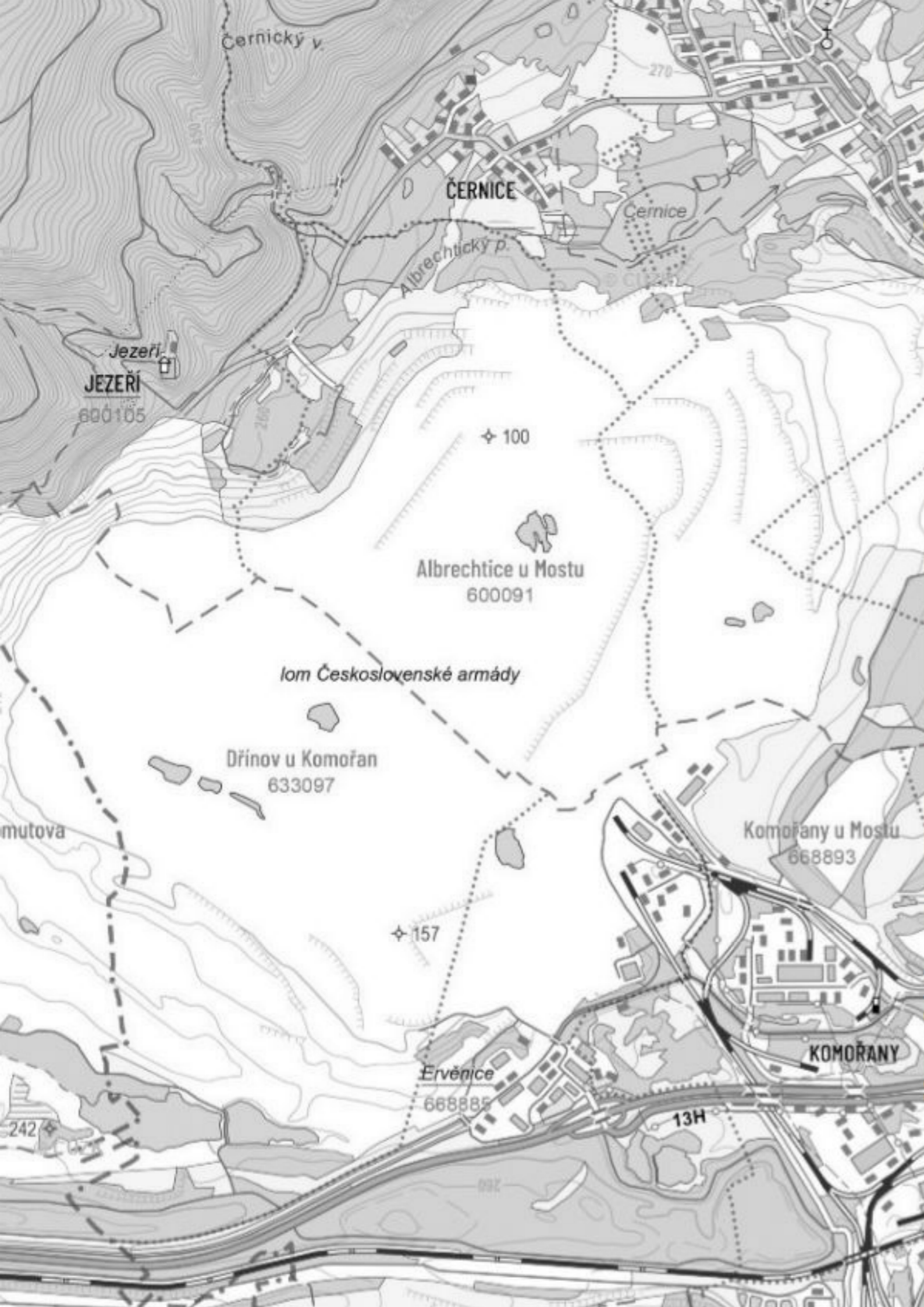
Území velkolomu ČSA dnes představuje typický příklad takzvané měsíční krajiny, plochy bez života, která nás ale smutným příběhem svého vzniku a současnou podobou bez života přitahuje. Ještě před přibližně půlstoletím bychom ale v místech pásových dopravníků a rypadel viděli devět sídel, navzájem provázaných cestní sítí a obklopených zemědělsky obhospodařovanou krajinou. To vše ale kvůli československé energetické koncepci během pár desetiletí zaniklo a hranicí nedotčené krajiny především krušnohorských lesů se stala přerušená tzv. Chomutovská silnice. Po plánovaném ukončení povrchové hnědouhelné těžby, ke kterému by mělo dojít nejpozději do roku 2026, se plánuje do území znovu vrátit život a nechat přírodu, aby si sama s pozůstatky dobývací činnosti poradila. Jakkoliv se může tento záměr jevit jako nejlepší a ekonomicky nejvýhodnější, je zapotřebí pro celý region stanovit jasné a reálné vize, které napomohou fungování území jako celku i za několik desítek nebo stovek let.

Analytická část diplomního projektu, zpracovávaná jako součást zadání modulu památkové péče, byla pojata jako analýza k územní studii krajiny velkolomu ČSA a přilehlého okolí, jak je podrobněji vymezeno v části A1 tohoto dokumentu. Provázání památkové péče s péčí o krajinu vychází i z Úmluvy Rady Evropy o Krajině, schválené ve Florencii 20. října 2000, v níž je uvedeno, že *“krajina hraje významnou úlohu z hlediska veřejného zájmu v oblasti kultury, ekologie, životního prostředí a v sociální oblasti a představuje zdroj příznivý pro hospodářskou činnost, a její ochrana, správa a plánování mohou přispívat k vytváření pracovních příležitostí”* a zároveň že *“krajina přispívá k utváření místních kultur a že je základní součástí evropského přírodního a kulturního dědictví, protože přispívá k blahu lidstva a upevnění evropské identity”*¹. Z těchto dvou citací plyne jednoznačná provázanost krajinné a památkové péče, kterou je zapotřebí brát v úvahu i při koncipování obnovy této části severočeské hnědouhelné pánve.

Na první pohled je zřejmé, že není možné navázat ve všech ohledech na dřívější podobu území a pojmout celou úlohu jako historickou rekonstrukci. Skladba současných obyvatel okrajů velkolomu ČSA, jejich pracovní zařazení a koneckonců i preference návštěvníků regionu a směřování cestovního ruchu neumožňují návrat do *“původního stavu”*, jakkoliv se to může jevit jako dobrý či nejlepší nápad. Přesto zde vzniká jedinečná příležitost prolnutí rekultivace území a jeho návratu k pre-industriálnímu období s návrhem nových funkcí a staveb do území.

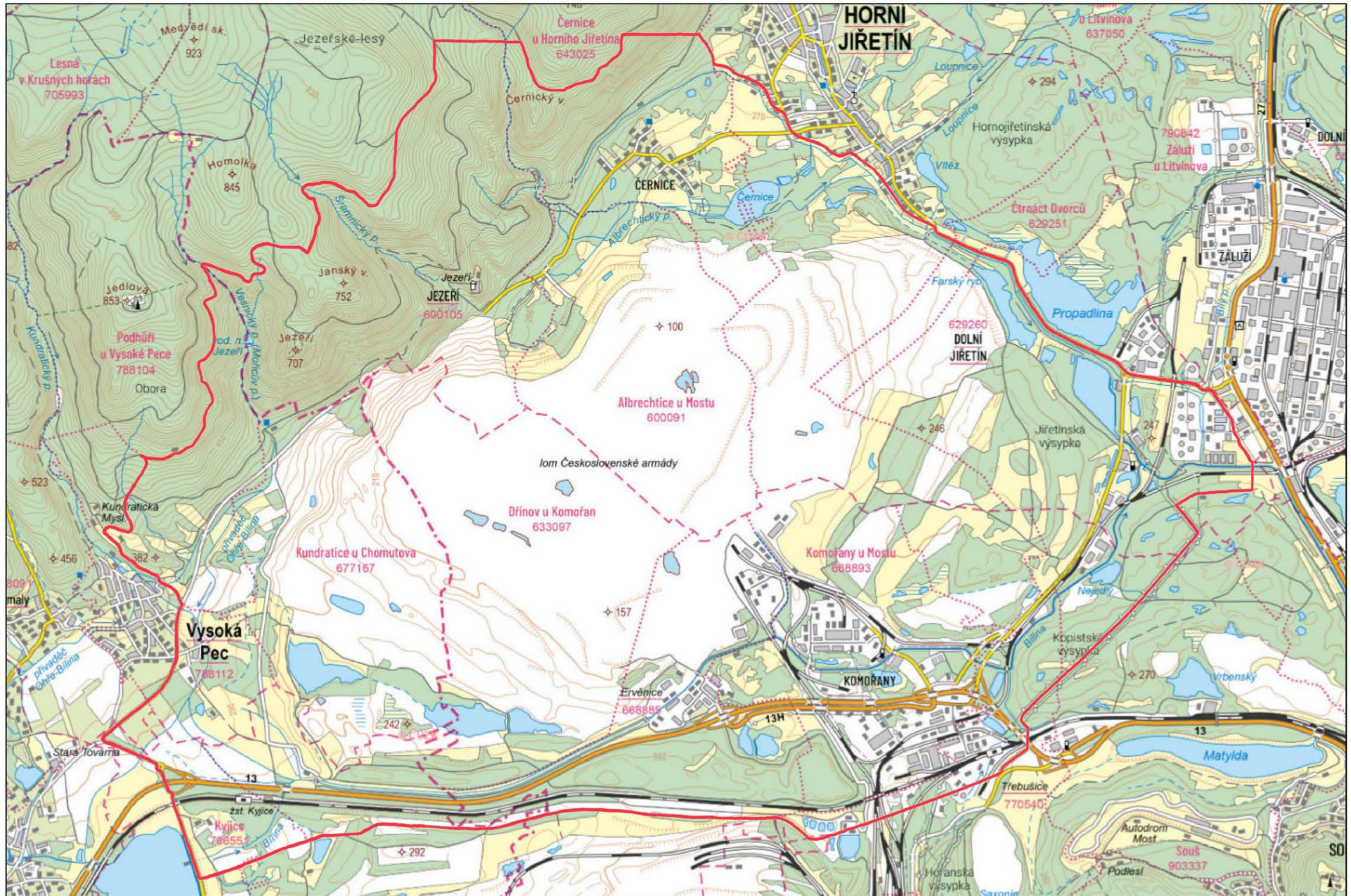
Pro co nejpřesnější a nejreálnější návrhovou část, navazující na tuto analytickou sekci, byla zpracována podrobná studie zahrnující představení historie území, současného stavu území, přírodních poměrů v lokalitě, hodnoty území, informace o využívání krajiny člověkem, podrobnou dokumentaci historické podoby krajiny, fotodokumentaci současného stavu řešeného území, S. W. O. T. analýzy vyhodnocující aktuální podobu území a některé projednávané nebo již schválené vize obnovy území a ve svém závěru vyhodnocení územní studie s představením vybraných úvah, které budou v následující návrhové části předmětem podrobného řešení. Územní studie byla v průběhu svého zpracování pravidelně aktualizována v návaznosti na změny v projednávání přístupu k tomuto území po ukončení hnědouhelné těžby, lze však předpokládat, že i v průběhu řešení návrhové části mohou být provedeny další změny reagující na schvalované materiály, jejichž existence není v současné době známa.

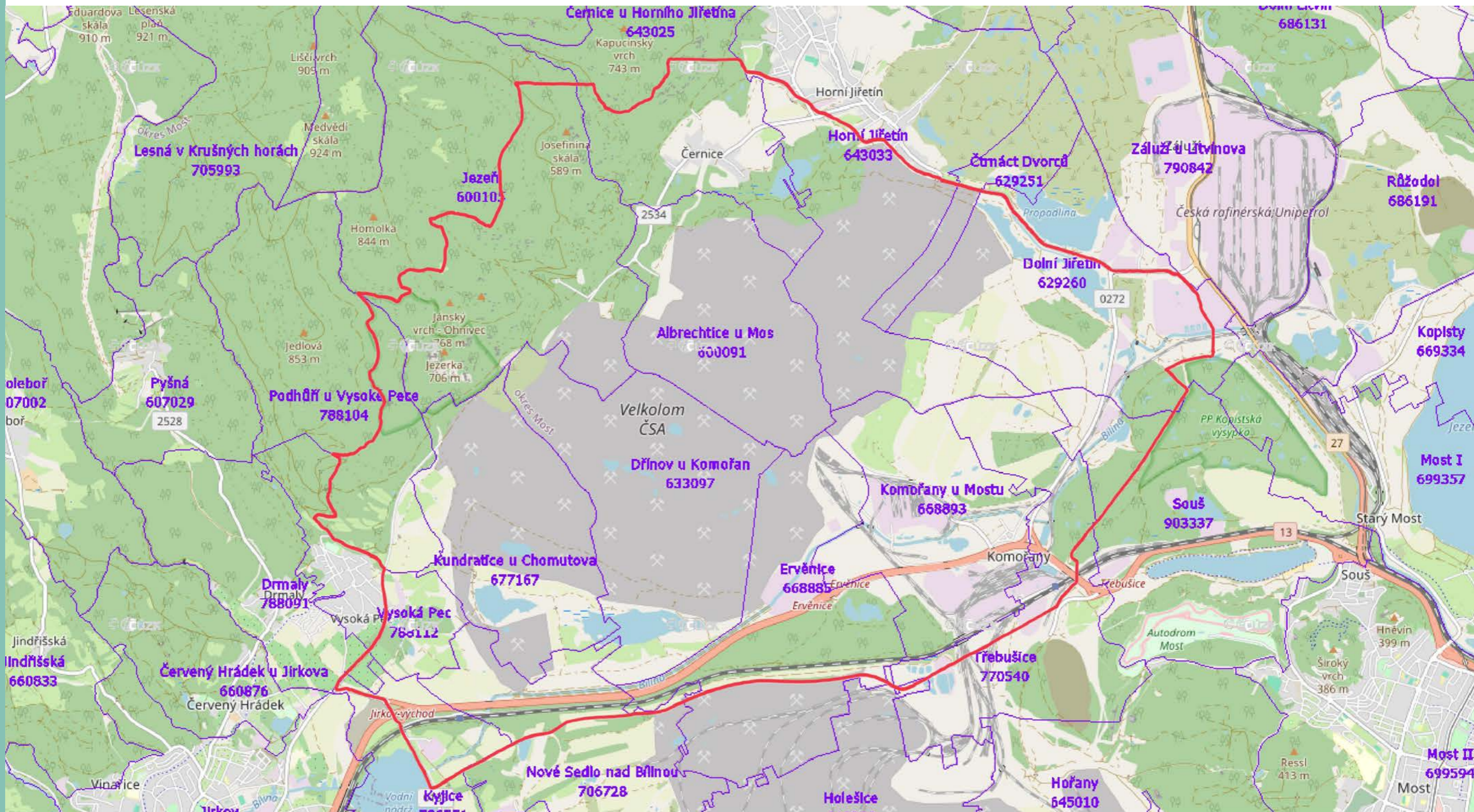
¹ Úmluva Rady Evropy o krajině. Online. S. 7.. [cit. 2024-01-28].

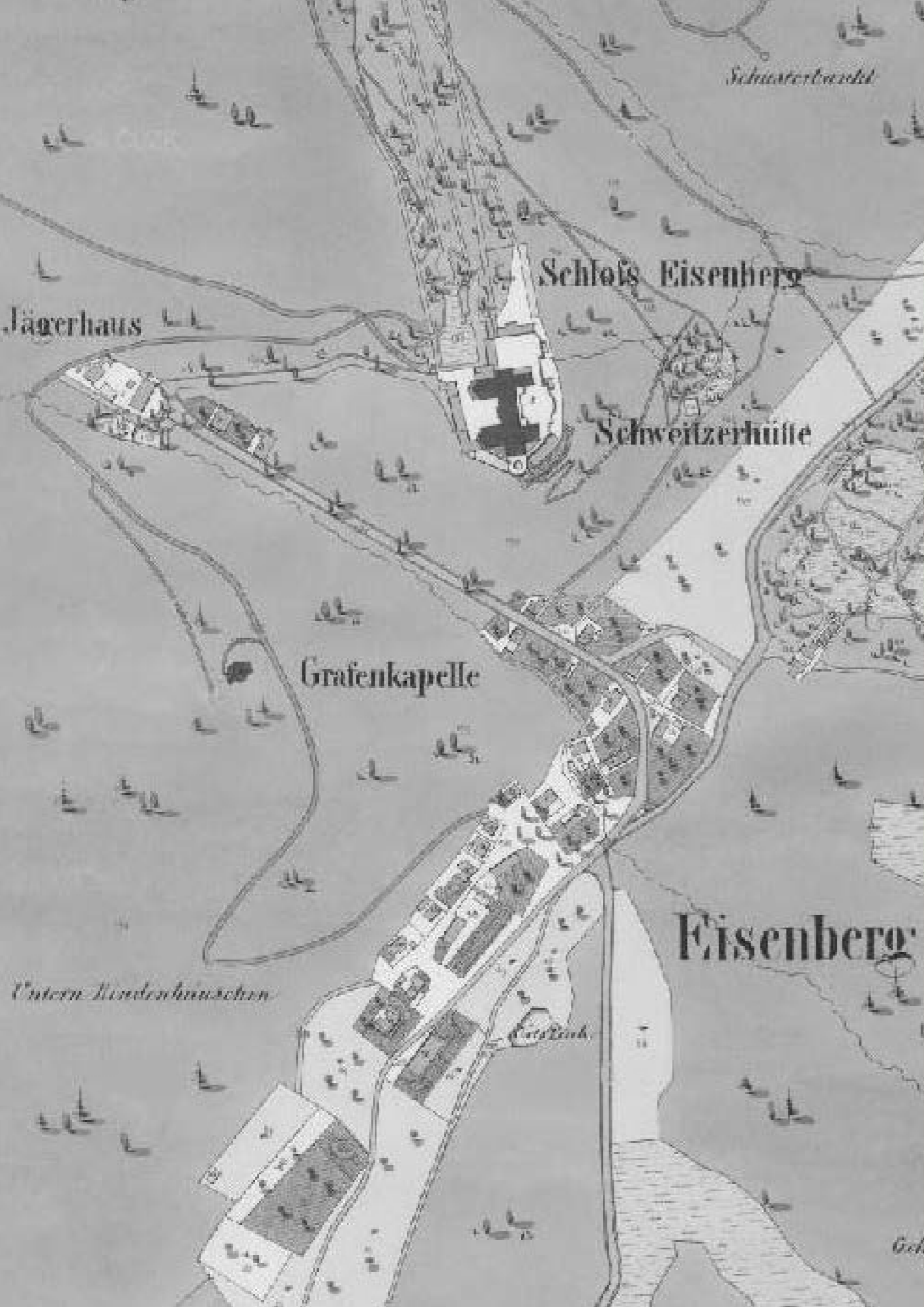

| A0 |

VYMEZENÍ ŘEŠENÉHO ÚZEMÍ

| A1 |

**STRUČNÁ HISTORIE ÚZEMÍ
A SOUČASNÝ STAV VYUŽÍVÁNÍ KRAJINY**

1/ stručná historie území

Území velkolomu ČSA bylo osídleno již od dob střední doby kamenné (mezi lety 8300 a 5500 př. n. l. – archeologické nálezy na katastrálním území zaniklého sídla Dřínov) nebo mladší doby kamenné (kolem r. 5500 př. n. l.), kdy tuto oblast obývali lidé kultury s lineární keramikou¹, nebo i později. První písemné zmínky o sídlech na jeho území, z nichž naprostá většina zanikla ve 2. polovině 20. století, nebo dosud existujících v bezprostředním okolí, pocházejí ze 13. století (Ervěnice – 1238², Komořany – 1250³, Horní a Dolní Jiřetín – 1263^{4,5}), ale i z dob pozdějších (Albrechtice – 1353⁶, Jezeří, resp. Eisenberg – 1365⁷, Kundratice – 1383⁸, Dřínov – 1514⁹, Podhůří – 1542¹⁰). Pravděpodobně se jednalo o drobnější osídlení v blízkosti opevněných panských tvrzí nebo hradů, zvláště v případě obcí s pozdějšími daty prvních písemných zmínek není vyloučeno, že mohly být založeny již dříve.

Ačkoliv byla velká část řešeného území v novodobé historii zcelena v jedno panství pod vládou bílinské, mělnické, a od roku 1786 roudnické primogenitury **rodu Lobkowiczů**, jednalo se dříve o menší državy v rukou příslušníků šlechty regionální významu. Z těch nejdůležitějších je nutno uvést Nevlase ze Rvenic, resp. Ervěnic, nazývaného „*de Lacu alias de Ayseberg*“ (zakladatele hradu Eisenberg, předchůdce jezeřského zámku)¹¹, Alberta ze Žeberka (otce nebo syna stejného jména, zakladatelů hradu Seeberg – dnešní Starý Žeberk) nebo Protivu, možného člena rodu Hrabšiců, pánů z Rýzmburka¹². Lze předpokládat, že se jednalo o zemědělsky využívané území soustředěné na plochy kolem velkého jezera, později pojmenovaného podle vesnice Komořany.

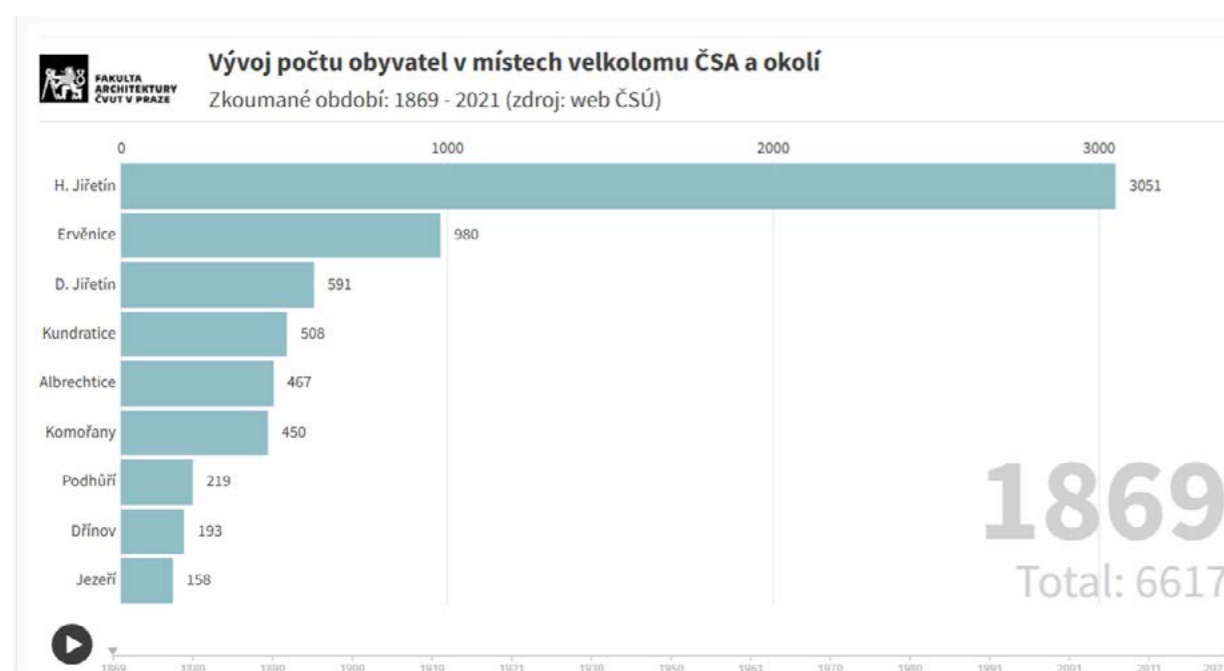
V **období pozdního středověku a raného novověku** bylo řešené území rozděleno mezi tři šlechtické rody – Smolíky ze Slavic a následně Hochhausery z Hochhausu, sídlící na hradě Eisenberg, pány z Koldic, resp. pány z Veitmile, držící saskou Pirnu nebo hrad Nový Žeberk a Rudolfovi, resp. Jiřímu z Karlovic a následně Bohuslavu ml. z Michalovic, kterým v průběhu 16. a na počátku 17. století patřilo panství Červený Hrádek. V rámci regionu vyniká sídelní útvar Dolní Jiřetín (něm. Nieder Georgenthal), který se dostal již v roce 1562 do držení rodu Lobkowiczů, v jejichž majetku zůstal až téměř do konce Třicetileté války, konkrétně roku 1642, kdy jej získávají Valdštejnové a připojují k duchcovskému panství.

Významným historickým milníkem v území byl rok 1623, kdy v rámci pobělohorských událostí dochází k zabrání majetku příslušníků nekatolické šlechty a jeho převodu na aristokraty katolického vyznání. V případě panství Jezeří a Hliňany

- 1 Kultura s lineární keramikou - Regionální muzeum K. A. Polánka Žatec. [online].
- 2 Ervěnice (Seestadt) - zanikle-obce.cz. [online].
- 3 Původ názvů obcí Mostecka: Komořany - Město Most. [online].
- 4 O městě - Město Horní Jiřetín. [online].
- 5 Dolní Jiřetín (Nieder Georgenthal) - zanikle-obce.cz. [online].
- 6 Albrechtice (Ulbersdorf) - Historie - zanikle-obce.cz.
- 7 Jezeří (Eisenberg) - Historie - zanikle-obce.cz. [online].
- 8 Kundratice (Kunnersdorf) - Historie - zanikle-obce.cz. [online].
- 9 Dřínov (Bartelsdorf) - Historie - zanikle-obce.cz. [online].
- 10 Podhůří (Schimberg) - Historie - zanikle-obce.cz. [online].
- 11 Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Svazek III. Severní Čechy. Praha. Kapitola Jezeří – zámek, s. 181.
- 12 O městě - Město Horní Jiřetín. [online].

se jednalo o konfiskaci majetku Janu Mikuláši Hochhauserovi, nově jej získal Vilém starší Popel z Lobkowicz, který Jezeří vykoupil z císařské zástavy¹³. V tomto roce se součástí panství, kromě sídel Jezeří a Albrechtice stalo také území dnes již zaniklých obcí Dolní Jiřetín, Ervěnice, Komořany, Dřínov nebo Kundratice. Vzniklo tak nové panství Nové Sedlo – Jezeří, které v této podobě existovalo až do roku 1848, kdy bylo na území habsburské monarchie zrušeno poddanství a jednotlivé sídelní útvary tak utvořily samostatné obce (Albrechtice, Komořany, Ervěnice, Horní Jiřetín a další), nebo byly jako osady začleněny do jiných (Jezeří). Do současnosti se nedochovala mapa panství Nové Sedlo - Jezeří, které zde existovalo téměř 300 let - územním rozsahem, a to vzhledem k situaci mezi královskými městy Most a Chomutov, se však území nemůže srovnávat s nejvýznamnějšími českými dominiemi jako bylo Rožmberské, resp. Schwarzenberské vévodství v Českém Krumlově nebo Valdštejnovo Frýdlantské vévodství v severovýchodních Čechách, ačkoliv bohatostí krajiny a kulturně-historickým potenciálem jezeřského zámku tomuto regionu patří jedno z předních míst v české historii.

Z roku 1869 existují **první sčítání obyvatel**, které je důležitým počátečním bodem pro srovnání vývoje osídlení souvisejícím s rozšiřováním těžebního průmyslu a potřebě nové pracovní síly. Ve 2. polovině 20. století pak dokumentuje odliv obyvatel po vysídlení a zániku sídel v místech pokračující těžby a částečnému nárůstu v obcích mimo zavedené těžební limity (především ve městě Horní Jiřetín a připojené osadě Černice).

Obr. 1: Počet obyvatel v jednotlivých obcích r. 1869 (zdroj: ČSÚ)

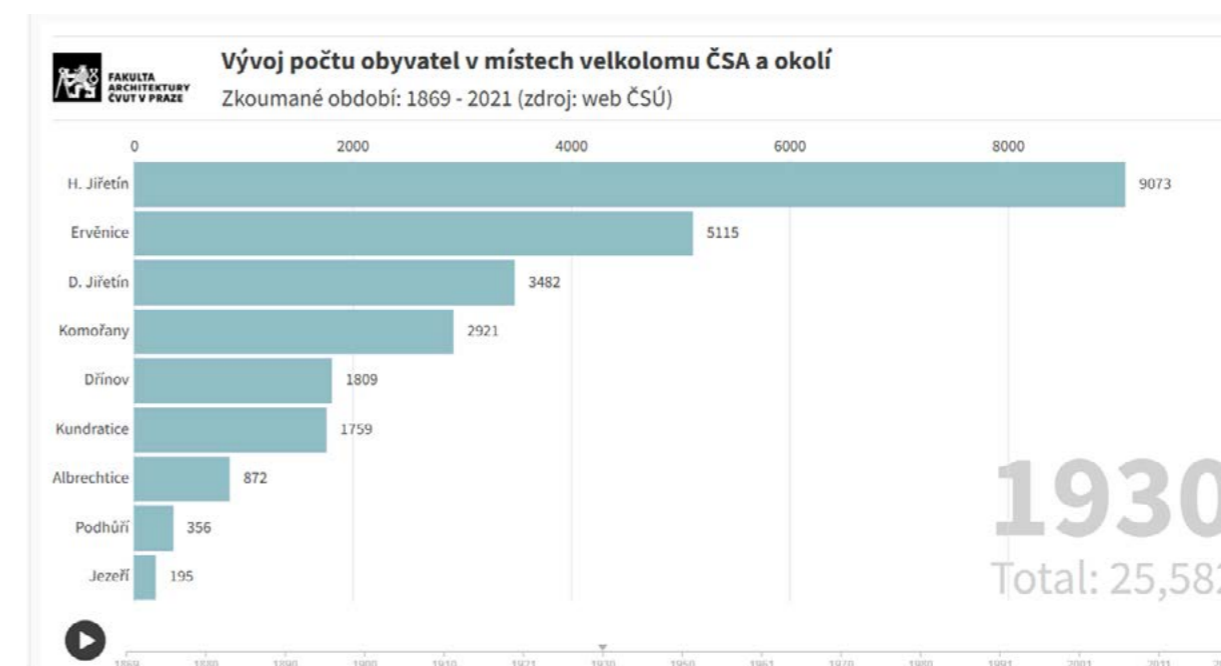
Krajina v místech dnešní těžební jámy byla především **zemědělským územím**, které vzešlo z postupně vysoušeného Komořanského jezera. Těžební činnost a první zmínky o ní lze ale v regionu nalézt již mnohem dříve - původně se ve štolách na úpatí Krušných hor dobývala železná ruda, která pravděpodobně dala německý název zaniklé osadě Jezeří, tedy *Eisenberg*. Pozůstatky tohoto dobývání lze spatřit nedaleko zámeckého parkoviště u Jezeří, kde se nachází vstup do 62,5 metru dlouhé štoly, objevené v 70. letech 20. století¹⁴. Nejdynamičtější vývoj a **celková proměna** území probíhala v průběhu 20. století, kdy byl roku 1901 založen

13 SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království českého: Litoměřicko a Žatecko.

14 Historická štola u zámku Jezeří, Horní Jiřetín. [online].

pobočný závod Julius V, zvaný Hedvika¹⁵, a tento letopočet tak můžeme považovat za počátek hnědouhelné těžby v regionu – již o rok později se v tomto území těžilo kolem 74 000 tun uhlí ročně a roku 1910 se jednalo o 344 000 tun hnědého uhlí, později hodnoceného jako jedno z nejkvalitnějších v České republice. V návaznosti na toto ložisko byla v sousedství lomu v roce 1926 založena Ervěnická elektrárna, zásobující mimo jiné i hlavní město Prahu a okolní regionální centra. Nezávisle na těžební činnosti byla v roce 1934 založena v místní části Litvínova, Záluží, chemická továrna vyrábějící syntetický benzín a další suroviny na ropné bázi, fungující dodnes¹⁶.

Vliv těžby dále narůstal a v důsledku otevření nových lomů pod čísly V. a VI. bylo roku 1932 těženo již 1,4 mil. tun uhlí ročně, dobývací činnost však stále probíhala bez výraznějšího vlivu na sídelní strukturu v regionu, naopak přispívala k ekonomickému rozvoji území významnou nabídkou pracovních míst. Po II. světové válce, r. 1947 došlo k přejmenování důlního závodu na „Důl president Roosevelt“ a dalšímu nárůstu těžby, o devět let později se těžební oblast přejmenovala znovu na dnešní název „důl Československé armády a začlenění do národního podniku „Doly V. I. Lenina“, po Sametové revoluci transformovaného do subjektu „Mostecká uhelná společnost“ (MUS), následně privatizovaného s dokončením v roce 1999. Po nezdařené privatizaci MUS vznikla jako jedna z nástupnických organizací, Litvínovská uhelná a. s.¹⁷, spravující celé území dobývacího prostoru velkolomu ČSA a nedalekou Úpravnu uhlí Komořany. Roku 2013 došlo k dalšímu přejmenování subjektu na Severní energetická, a.s., který byl začleněn do lichtenštejnské skupiny Sev.en AG¹⁸, v jejímž majetku zůstává většina aktivního těžebního území dodnes.

Obr. 2: Počet obyvatel v jednotlivých obcích r. 1930 (zdroj: ČSÚ)

Důsledkem rozšiřující se hnědouhelné povrchové těžby docházelo k postupnému **rozšiřování dobývacího prostoru** blíže k existujícím sídlům. Prvním z nich definitivně vysídleným se staly Ervěnice, a to na přelomu let 1959 a 1960.

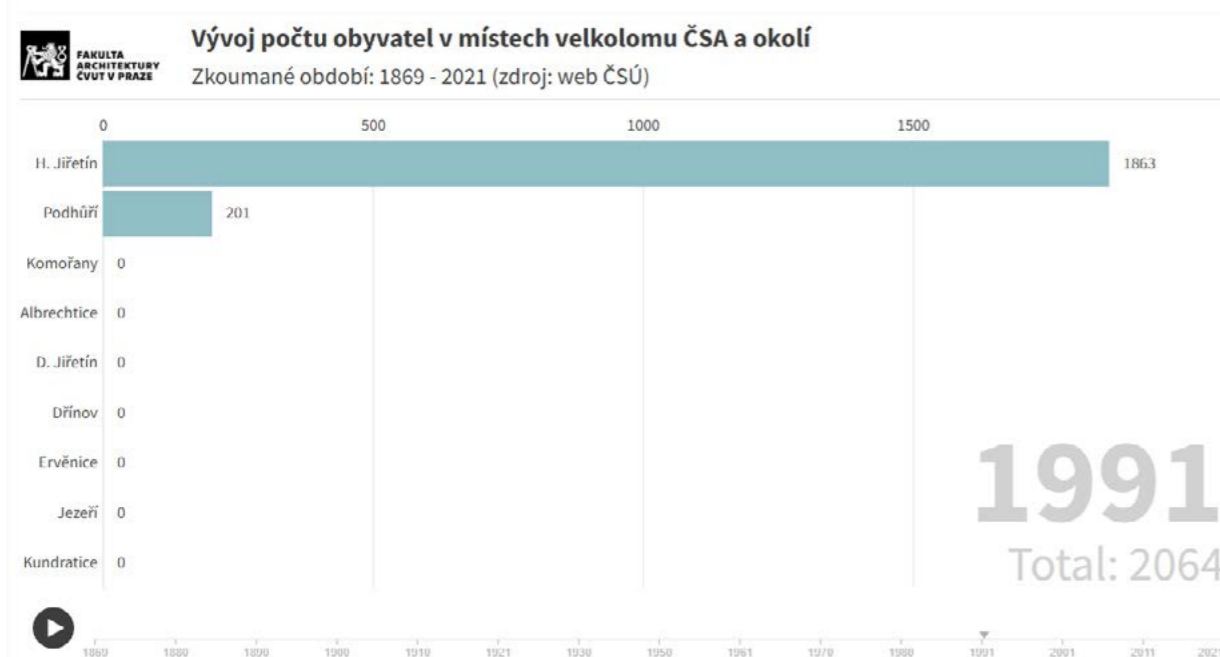
15 Sanace a rekultivace lomu ČSA Z7 - DIAMO. [online].

16 Chemická továrna v Záluží u Litvínova – Kudy z nudy. Online.

17 Sanace a rekultivace lomu ČSA Z7 - DIAMO. [online].

18 Společnost Litvínovská uhelná se přejmenovala na Severní energetickou a.s. [online].

Následovaly Kundratice (1974), Dřínov (1976), Podhůří (1979), Albrechtice (1981-83) a s nimi souběžně také Dolní Jiřetín, kde bylo důvodem navíc rozšíření pásma hygienické ochrany nedalekého chemického závodu v dnešním Litvínově-Záluží¹⁹. Poslední zaniklou obcí byly Komořany u Mostu, k jejichž likvidaci došlo až v letech 1986-87, kdy bylo jejich území připojeno ke statutárnímu městu Most a v místech bývalé obce vznikla další těžební infrastruktura velkolomu ČSA.

Obr. 3: Počet obyvatel v jednotlivých obcích r. 1991 (zdroj: ČSÚ)

Většina vysídlenců našla pravděpodobně **nový domov** v panelových sídlištích okolních velkých aglomerací (Most, Chomutov, Litvínov a další) nebo se začleňovali do již existující sídelní struktury, významný nárůst populace zaznamenala například Vysoká Pec, kam přesídlila část obyvatel Kundratic a Podhůří. Výjimkou byl vznik zcela nového sídliště Nové Ervěnice, původně zamýšleného jako samostatné sídlo, posléze se však stalo významnou součástí Jirkova jako jeho nejstarší a největší část, poskytující domov více než 2/3 obyvatel zaniklé obce Ervěnice²⁰. V tomto lze zároveň spatřit jistou snahu odpovědných osob o řízené vysídlení a zabezpečení vysídlovaných rodin, nelze však na základě dosavadního stavu poznání s jistotou určit, do jaké míry byly obyvatelé vysídlených obcí například odškodněni. V celém regionu lze ve 2. polovině 20. století spatřit významné demografické změny, kdy populace města Most narostla o více než 34 000 obyvatel, Litvínov přes 10 000 obyvatel²¹. Přesunu obyvatel ze zaniklých obcí v rámci mosteckého regionu se podrobněji věnuje bakalářská práce Michaely Malé z Přírodovědecké fakulty UK, zpracované roku 2010.

Za zmínku také stojí **proměna cestní sítě** v regionu, jejíž proměna bude detailněji rozebrána v dalších částech této studie. Vlivem postupující těžby se prakticky neustále proměňovaly a posouvaly jednotlivé silniční i železniční tahy a budovalo se dočasné, resp. následně i trvalé spojení. Nejvýznamnější proměnou bylo vybudování tzv. Ervěnického koridoru, dnes přímo spojujícího

okresní města Most a Chomutov, který nahradil původní regionální dopravní spojnici procházejícími zaniklými obcemi Komořany a Ervěnice, mimo ně vlnící se krajinou podle jednotlivých vlastnických vztahů parcel; zánikem bez náhrady naopak prošla hlavní dopravní spojnice Chomutovu a Litvínova, která byla velkolomem a následnými sesuvy přerušena na dva dnes nespojené úseky. Velmi podobným vývojem prošlo také železniční spojení v území, které na jižní straně velkolomu ČSA souběžně kopíruje Ervěnický koridor, na jeho severní straně bylo naopak zcela odstraněno a dnes po něm zůstávají v území patrné pouze náznaky.

V souvislosti s zvyšováním objemu těžby a rozšiřování dobývací plochy vznikaly po obvodu velkolomu **výsypky**, napojené na těžební stroje dlouhými pásovými dopravníky, které jsou dnes v území zastoupené pouze sporadicky, a to v posledních dvou místech s aktuální těžbou. Nejvýznamnějšími výsypkami v území jsou tzv. Albrechtická halda v místech stejnojmenné zaniklé obce a dále z nich největší tzv. Jiřetínská výsypka (v jihovýchodní části řešeného území), která již delší dobu prochází samovolnou přírodní rekultivací. Náznaky post-těžebních území lze dále spatřit také v jihozápadním cípu území nedaleko Jirkova, které doposud nebyly nijak pojmenovány, i zde si lze všimnout náznaků probíhající regenerace území.

2/ současný stav využívání krajiny

Majoritní část řešeného území je v současnosti tvořena povrchovým hnědouhelným velkolomem ČSA (a souvisejícími zpracovatelskými závody, například Úpravnou uhlí Komořany), zasahujícím na katastrální území Jezeří, Albrechtice u Mostu, Černice u Horního Jiřetína, Horní Jiřetín, Čtrnáct Dvorců, Dolní Jiřetín, Komořany u Mostu, Ervěnice, Dřínov u Komořan, Kundratice u Chomutova a částečně také k. ú. Nové Sedlo nad Bílinou – o celkové rozloze přes 27 km² (pro představu se jedná o území velikosti území okresního města Chomutov, Teplice v Čechách nebo Mladá Boleslav). Těžební činnost v lomu je stále aktivní s předpokladem postupného útlumu do roku 2025, resp. 2026, jelikož vláda České republiky svým usnesením č. 827/2015²² potvrdila dřívější usnesení vlády Petra Pittharta č. 444/1991²³, kterým byly pro oblast severočeské hnědouhelné pánve stanoveny limity omezující rozsah těžby.

Postupující těžba měla vliv na **přerušeni** (nebo významnou proměnu) **komunikačních tahů** mezi městy Litvínov, resp. Most a Chomutov - zcela přerušeno bylo silniční spojení na komunikaci I. třídy č. 13 vedoucí z Litvínova-Záluží přes Horní Jiřetína Černice až do Podhůří a Vysoké Pece na chomutovském předměstí. Torzo původní dopravní tepny, aktuálně vedoucí nikam, je dodnes patrné pod jezeřským zámekem stejně jako na chomutovské straně. Ještě větší zásah postihl železniční trať Chomutov-Jirkov, která byla v celém svém úseku snesena a dodnes ji v krajině připomíná částečně patrná hmota drážního tělesa, pozůstatky mostů nad silnicemi a vodními toky nebo bývalé nádražní budovy, které byly například v Horním Jiřetíně zrekonstruovány a získaly nové využití. Zatímco dopravní spojení na úpatí Krušných hor z velké části zaniklo, na hlavním dopravním tahu mezi Mostem a Chomutovem zůstal zachovaný jak silniční, tak i železniční provoz, a to v podobě tzv. Ervěnického

19 Sanace a rekultivace lomu ČSA Z7 - DIAMO. [online].

20 MALÁ, Michaela. Zánik sídel v důsledku povrchové těžby hnědého uhlí v okresech Most a Chomutov – příklad velkolomu ČSA. Bakalářská práce. - s. 39.

21 VALÁŠEK, Václav a CHYTKA, Lubomír. Velká kronika o hnědém uhlí: minulost, současnost a budoucnost těžby hnědého uhlí v severozápadních Čechách.

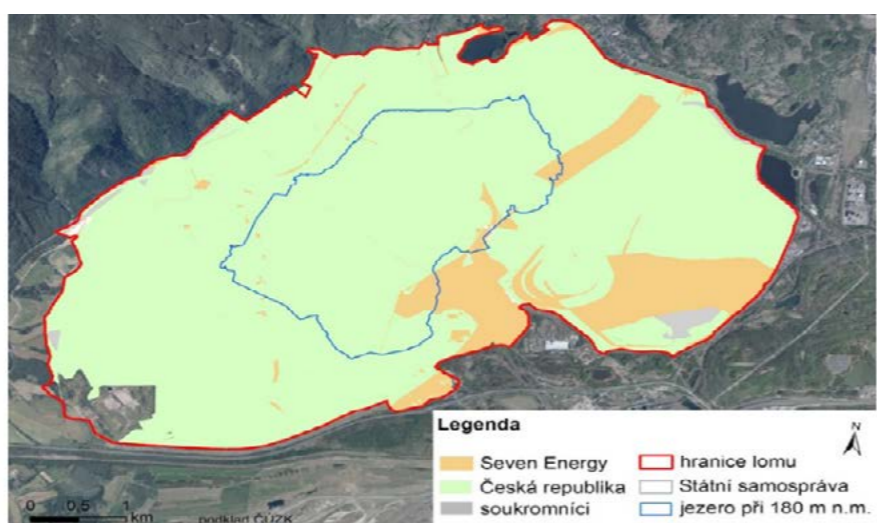
22 Řešení dalšího postupu územně ekologických limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách - ODok portál - VeKLEP. [online].

23 Usnesení Vlády České republiky ze dne 30. října 1991 č. 444 ke zprávě o územních ekologických limitech těžby hnědého uhlí a energetiky v Severočeské hnědouhelné pánvi - Vláda České republiky. [online].

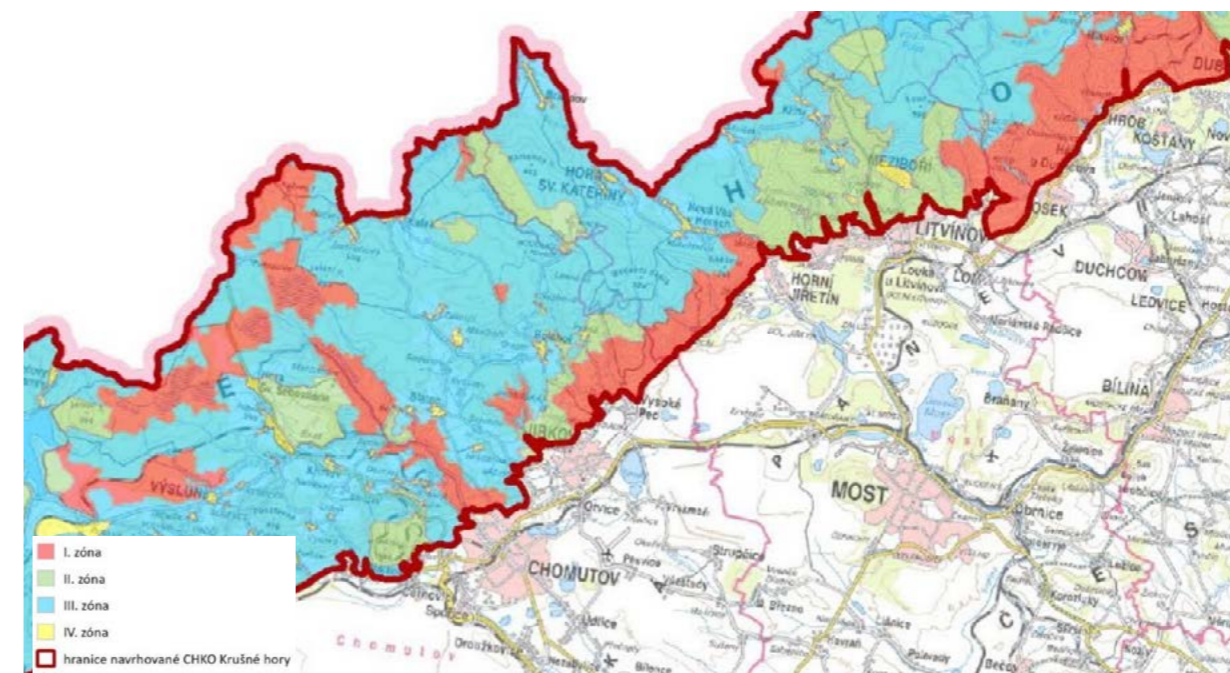
koridoru, vybudovaného v letech 1966 - 1980²⁴, který vznikl na již vytěženém území mezi velkolomem ČSA a lomem Vršany (dříve nazývaným lom Jan Šverma, mezi Mostem a Chomutovem). Při jeho výstavbě bylo přemístěno přes 520 milionů m³ zeminy, v důsledku čeho bylo předpokládáno významné sedání terénu, a to až o 0,5 metru za rok. Tomu byla přizpůsobena například také železniční infrastruktura, kdy byly instalovány 4 koleje s předpokladem provozu na 2 z nich a 2 v režimu průběžné rekonstrukce a adaptace na změnu nivelity terénu. V současné době se zde nachází nově vybudovaná dvojkolejná trať na jižní části koridoru.

Rozšiřování dobývacího pole ovlivnilo také **hydrologické poměry v území**, o kterých bude podrobněji pojednáno v části A2 - Přírodní podmínky území, resp. A5 - Využívání krajiny člověkem. Vodní toky, mezi kterými byla nejdůležitější řeka Bílina, respektive Šramnický a Černický potok, byly zatrubněny a odkloněny mimo těžební území, čímž byla zajištěna geologická stabilita svahů v lomu. Řeka Bílina je vedena v několika trubkách většího průměru (1,2 m) na tělese tzv. Ervěnického koridoru a do svého koryta se vrací až téměř v místech dnes zvaném Komořany, kde pohání MVE Ervěnický koridor; pro Šramnický potok byla vyhloubena přeložka skrze skalní masiv severovýchodně od zámku Jezeří, kde se připojuje Černický potok a společně jsou podél místní silnice odváděny prostřednictvím potoka Loupnice do řeky Bíliny, pokračující východním směrem mimo řešené území.

Úvahy o budoucí podobě území velkolomu ČSA se, zvláště v průběhu posledních několika let, významně proměňují. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR plánuje na větší polovině těžbou dotčeného území vyhlásit národní přírodní památku, chránící samovolně vznikající ekosystémy na již vytěženém území nebo v oblastech se samovolně probíhající rekultivací. Některé z úvah bývají dávány do souvislosti s připravovaným vyhlášením CHKO Krušné hory (viz obrázek dále²⁵), jejíž jižní hranici by měla v tomto území de facto tvořit bývalá silnice I/13 mezi Litvínovem a Chomutovem, již mimo postup těžby. Plánováno je zatopení nejnižše položených částí lomu, kde by jinak existovaly jen velmi malé šance na rekultivaci, navíc ve velkém časovém horizontu. Ostatní území by pak mělo být ponecháno bezzásahové rekultivaci, jihovýchodní a východní část bude nadále sloužit průmyslu, a to v podobě vědecko-technického parku, ploch fotovoltaických elektráren nebo dalších zpracovatelských závodů.

Obr. 4: Struktura vlastnictví pozemků v řešeném území (zdroj: Vláda ČR)

Obr. 5: Návrh zonace CHKO Krušné hory (zdroj: AOPK ČR)

V nejnižších místech velkolomu, které by měly být po úplném ukončení těžby zatopeny, se nachází **poslední exemplář hnědouhelného rypadla** s označením RK5000. V letech 2021-2022 existoval návrh akademických pracovníků Fakulty stavební ČVUT v Praze o jeho prohlášení za technickou památku²⁶, jelikož ostatní podobné stroje byly v místě lomu již zlikvidovány, ministerstvo kultury řízení o prohlášení za kulturní památku nezahájilo a zachování rypadla spojené s úvahami o možném budoucím využití tak zůstává nejisté – při exkurzích pořádaných společností SEV.EN na území lomu lze spatřit velké množství již rozebraných důlních zařízení, jejichž osud bude pravděpodobně rypadlo RK5000 následovat. Stále však existují snahy pracovníků Národního památkového ústavu ve spolupráci s akademickými institucemi o zachování rypadla, jeho přemístění a nové využití - záležitost ovšem bude na jednáních se zástupci vlastníka stroje a finanční kompenzací za celé zařízení, kde se celková cena rypadla odhaduje na více než 120 mil. Kč.

Dalším velkým industriálním provozem fungujícím i v současnosti, je chemická továrna v Litvínově-Záluží. Ta aktuálně funguje pod názvem ORLEN Unipetrol RPA s.r.o. (od roku 2021, předtím UNIPETROL RPA) a je jedním z největších závodů na zpracovávání ropy z ropovodů Družba a IKL na území České republiky s kapacitou přes 5,4 milionů tun ropy ročně²⁷.

Pozemky na území velkolomu ČSA jsou z naprosté většiny (84,9 %) ve vlastnictví České republiky, konkrétně státního podniku DIAMO, spravujícím území po těžbě a zajišťujícím zahlazení důsledků hornické činnosti. Zbývající část území (12,9 %) je vlastněna společnostmi Severní energetická a.s. a Sev.en Inntech, dle místní znalosti území by se mělo jednat především o oblasti se stále aktivní důlní činností, resp. souvisejícími provozy (Úpravna uhlí Komořany a další). Minoritní část území je ve vlastnictví místních samospráv nebo soukromníků.²⁸

26 RK 5000 - UMBAU, Ing. arch. Jan Kuták. [online].

27 Rafinérie Litvínov - ORLEN Unipetrol RPA. [online].

28 Zpráva: Návrh komplexního a efektivního využívání území lomu ČSA po ukončení těžby: Příloha k materiálu Vlády ČR s názvem „Návrh komplexního a efektivního využívání území lomu ČSA po ukončení těžby“ (č. j. OVA: 457/23). In: -. 2023.

24 Řeka Bílina, kterou těžba uhlí zahnila do trubek, dostává nové koryto - iDNES.cz. [online].

25 Návrh CHKO Krušné hory - AOPK ČR, říjen 2023. [online].

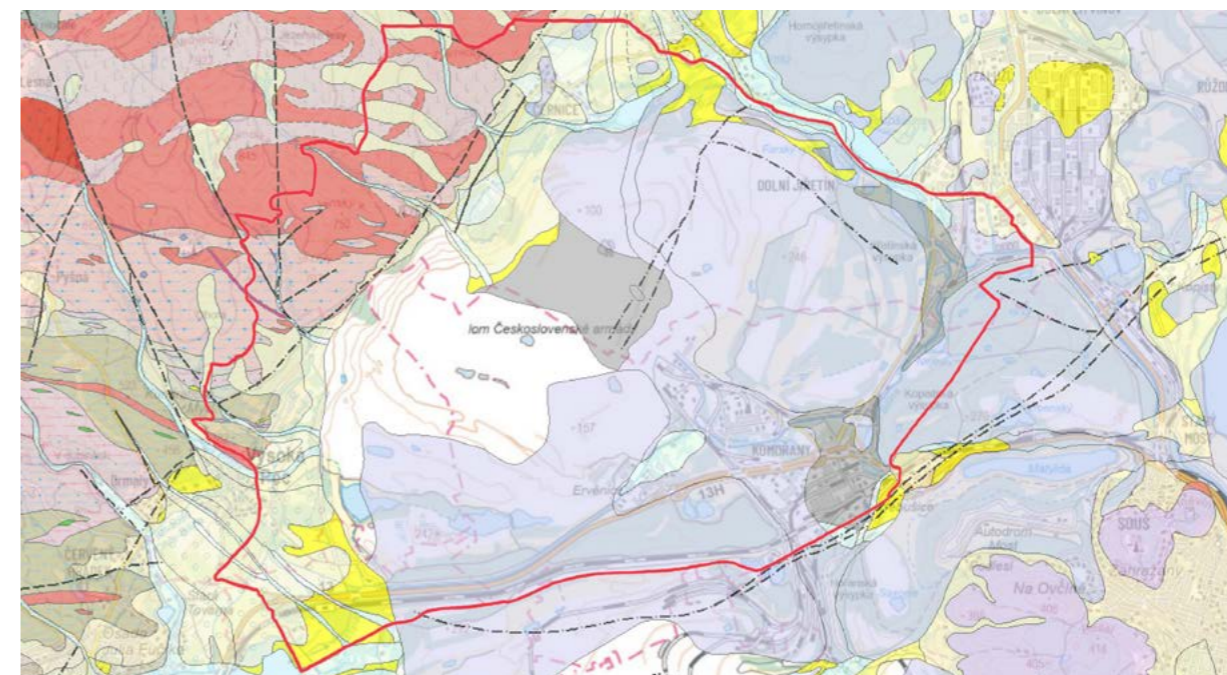

| A2 |

**PŘÍRODNÍ PODMÍNKY
ÚZEMÍ VELKOLOMU ČSA**

Území velkolomu ČSA je situováno v severozápadní části území Mostecké pánve. Tato oblast je součástí tzv. Oháreckého riftu, v evropském kontextu významné **geologické struktury**, kterou kromě této pánve tvoří ještě Chebská, Sokolovská a Doupovská pánev, a dále pak sopečná pohoří České středohoří na východě a Doupovské hory na západě. Stáří uhelné vrstvy nacházející se v Mostecké pánvi je odhadováno na 18-20 milionů let, kdy byla pánev vyplňována různými sedimenty. Tomu předcházela intenzivní sopečná činnost před cca. 40-25 miliony let, která předznamenala vznik riftu a sedání určitých částí našeho území, jejím důsledkem byla také dvě zmiňovaná pohoří tvořena sopečnými horninami.

Hnědouhelná vrstva vznikala kombinací organické hmoty vytvářené v močálech situovaných v dnešní Mostecké pánvi, které se promíchávaly s písčitymi a jílovitými usazeninami přinášenými řekami z jižních Čech. Vzniklé usazeniny, včetně hlavní uhelné sloje, se nacházejí v hloubce až 400 m pod zemským povrchem (v závislosti na struktuře jednotlivých míst v rámci hnědouhelné pánve), průměrná hloubka je kolem 30 m¹. O výskytu masivnějších vrstev svědčí i poslední dva stále aktivní dobývací prostory ve velkolomu ČSA, kde se budou až do let 2025-2026 dotěžovat zbývající zásoby ložiska.

Obr. 6: Geologická mapa řešeného území (zdroj: Česká geologická služba)

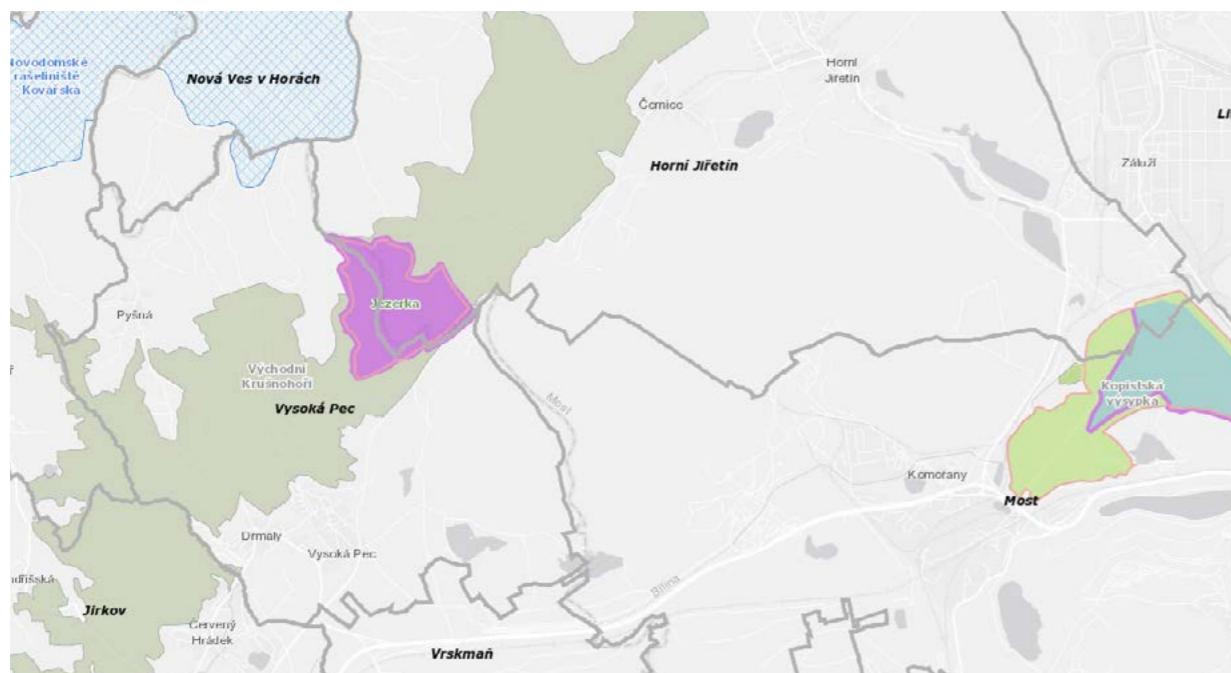
V důsledku povrchové hnědouhelné těžby a činností s ní souvisejících docházelo ke vzniku několika **výsypek**, tvořených nevyužitelnými složkami vytěžené hmoty nebo ostatním vytěženým materiálem. Severní část území, jižně od osady Černice (přibližně v místech zaniklé obce Albrechtice) tvoří tzv. Albrechtická halda, v jihovýchodní části řešeného území pak můžeme nalézt pravděpodobně největší výsypku související s dobývací činností velkolomu ČSA, tzv. Jiřetínskou výsypku. Dříve byla označována jako výsypka Obránců míru, jak dokládá také mapa vydaná v roce 2006 Vojenským geografickým a hydrometeorologickým úřadem v Dobrušce, dnes takto základní mapa ČÚZK označuje pouze její severní část.

Jiřetínská výsypka je zároveň důležitou šablonou pro "bezzásahovou" přírodní rekultivaci, která v těchto místech již několik let probíhá a dala tak vzniknout novému ekosystému, který by se měl dle predikcí rozšířit na velkou část

1 Geologie - Severočeské doły a. s.. [online].

dnešního dobývacího prostoru. Náznaky výsypky a na ni probíhající rekultivace (včetně vzniku několika menších vodních ploch) můžeme nalézt i v jihozápadní části řešeného území, nemáme o ní ale bohužel žádné bližší informace.

Ačkoliv lze většinu plochy velkolomu ČSA charakterizovat jako tzv. měsíční krajinu, dříve zde existovaly vhodné podmínky pro zemědělskou činnost, na severu se nacházející úpatí Krušných hor pak bylo porostlé především smíšenými lesy, které jsou dnes předmětem **ochrany na evropské úrovni** - velká část jižního úpatí Krušných hor je chráněna jako evropsky významná lokalita Východní Krušnohoří se statutem NATURA 2000², jejíž součástí je také národní přírodní rezervace Jezerka, vzniklá na původní lobkowiczské lovecké oboře³, díky které zde bylo uchováno přes 20 lesních porostů dříve tvořících původní vegetaci Krušnohoří⁴. Doposud jsou na řešeném území pouze dvě plochy požívající zvláštního způsobu ochrany podle zákona o ochraně přírody a krajiny, jak níže dokládá výřez z geoportálu Ústeckého kraje⁵. Po ukončení těžby je plánováno v místech s již probíhající samovolnou rekultivací vyhlášení národní přírodní památky, chránící nově vznikající ekosystémy.

Obr. 7: Mapa chráněných přírodních území v okolí velkolomu ČSA (zdroj: Geoportál ÚK)

Mimo **ochranu přírody a krajiny** (podle zákona č. 114/1992 Sb.) je v tomto území chráněna zákonem č. 20/1987 Sb. o **státní památkové péči** významná plocha tzv. Jezeřského arboreta, nacházejícího se na samé severní hranici velkolomu ČSA a dříve propojeném přes dolní zámecký park se zámkem Jezeří. Jednalo se o hodnotný park evropského významu, který tvořily dřeviny jako *habry*, *převíslé buky*, *liliovník tulipánokvětý*, *jedlé kaštanovníky*, *jeřáb břek*, *maliničníky japonské*, *platan pestrolistý*, a *statné šácholany (magnolie)*⁶. Jednou z nejcennějších dřevin zde byl tzv. Albrechtický dub, jinak řečený také "Albrechtický dědoušek" se svým stářím přes 100 let a obvodem 11,6 m ve výšce 1 m nad zemí. K jeho zániku došlo 5. 8. 1993, kdy byl strom úmyslně zapálen. Další ze stromů, mohutný sekvojovec měl být přemístěn před nákupní středisko v Moste, ani tento přesun však bohužel

- 2 Východní Krušnohoří - Evropsky významné lokality. [online].
- 3 Jezerka, Vysoká Pec - Hradycy.cz. [online].
- 4 Národní přírodní rezervace Jezerka - časopis Ochrana přírody. [online].
- 5 Chráněná území - Geoportál Ústeckého kraje. [online].
- 6 Zámecký park - Státní zámek Jezeří. [online].

nebyl úspěšný.

Území bylo historicky **památkově chráněno**, následně však došlo ke sejmutí památkové ochrany roku 1982, pravděpodobně kvůli postupující těžbě. V jejím důsledku zanikla velká západní, resp. jihozápadní část arboreta a k zásahům v podobě kácení nevhodnějších částí docházelo i v plochách dochovaných do současnosti. V roce 1991 došlo ke znovuprohlášení území kulturní památkou, v listopadu 2022 pak vláda České republiky svým usnesením č. 961/2022⁷ schválila nařízení vlády č. 400/2022⁸, kterým byla s účinností k 1. červenci 2023 prohlášena národní kulturní památka "Zámek Jezeří s arboretem". V současnosti se rozbíhají úvahy o budoucí koncepci arboreta včetně významnějších arboristických zásahů, které by měly odstranit přebytečné množství náletových dřevin a ochránit zbývající dendrologicky hodnotné dřeviny. Dendrologický průzkum a inventarizace provedena před prvními necitlivými zásahy v roce 1980 našla na ploše arboreta (kolem 33 ha) 4 910 kusů dřevin, v devíti oddílech jejichž hodnota byla vyčíslena na 378 340 337 Kčs.⁹

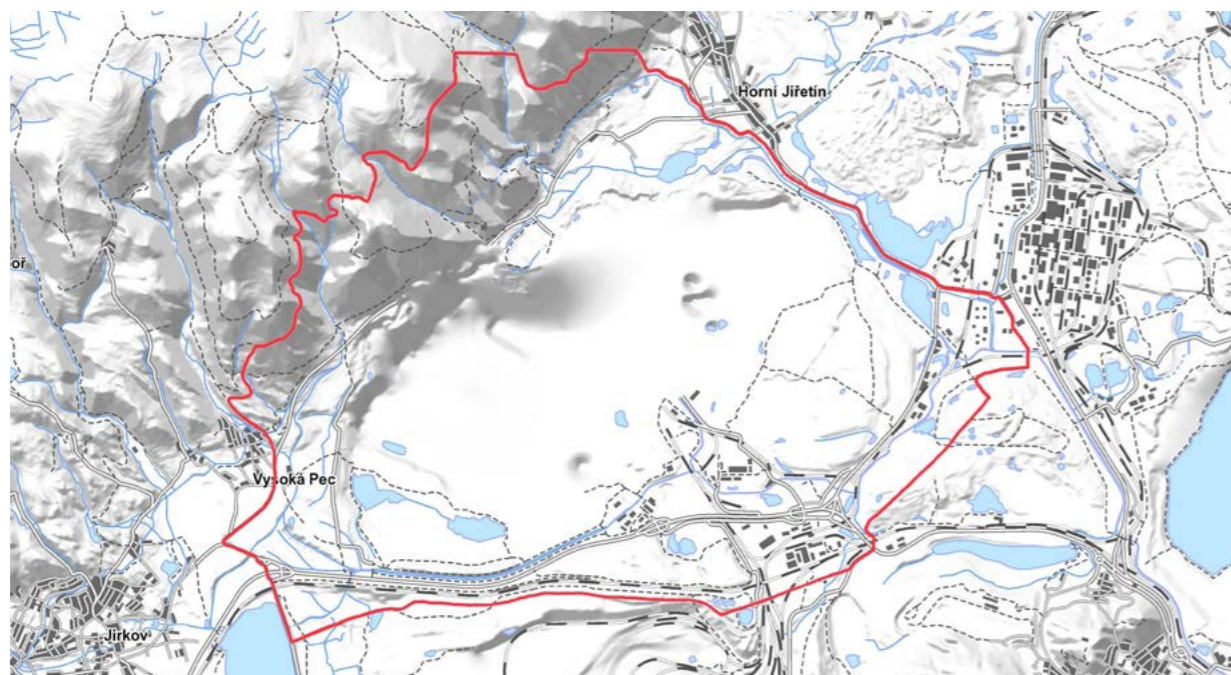
Samostatnou kapitolou je řešení **vodního režimu** v místě velkolomu ČSA a na územích s ním souvisejících. Historicky zde nalezneme rozsáhlou plochu Komořanského jezera, od kterého bylo odvozeno pojmenování také nedalekého zámku Jezeří, nacházejícím se nad jeho severní hranicí. Přítoky jezera byly nejen potoky vedoucí na jižních svazích Krušných hor (jmenovitě například Šramnický nebo Černický potok), ale také řeka Bílina, pramenící na úpatí Doupovských hor, která byla navíc v nedávné minulosti považována za jeden z nejznečištěnějších vodních toků na našem území, a to v důsledku intenzivní hornické, ale také petrochemické a jiné výrobní činnosti. První změny vodního režimu lze spatřovat již dlouho před počátky hnědouhelné těžby, kdy byla plocha Komořanského jezera postupně vysušena (nebo samovolně vysychala) a půda se tak postupně transformovala na nevyužívané močaly, jak nám dokládají také výřezy z indikačních skic (níže část území zaniklé obce Komořany, něm. Kommern) a posléze na zemědělskou půdu.

Obr. 8: Výřez z indikační skici obce Komořany (zdroj: Archiv ČÚZK)

- 7 Návrh nařízení vlády o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky - ODok portál - VeKLEP. [online].
- 8 Nařízení vlády č. 400/2022 Sb. o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky - Zákony pro lidi [online].
- 9 HUŠEK, Pavel a DOSEDLA, Miroslav a MLÁDEK, Otta. Zámecký park "Jezeří" : dendrologický průzkum a inventarizace zeleně včetně finančního hodnocení.

Do **tras vodních toků** v té době nebylo nijak významněji zasahováno, k těmto změnám začalo docházet až s postupem hnědouhelné těžby v souvislých plochách blíže k jednotlivým sídelním útvarům. Šramnický potok, na kterém se historicky nacházela vodárna jezeřského zámku, a který následně napájel i vybrané vodní plochy v arboretu, byl sveden do nově vyhloubeného koryta, procházejícího mimo jiné dvěma tunely - Štolou Jezeří s délkou 1014,5 m o průměru 2,2 m a navazující Albrechtickou štolou dlouhou 255 m o průměru 2,7 m. Před hloubením štol bylo zvažováno také povrchové vedení, pro kterou byl prováděn v roce 1976 průzkum, nakonec však byla zvolena varianta ražených štol, provedena o dva roky později. Současné hydrologické poměry jsou představeny na výřezu z mapy ČGS¹⁰ níže.

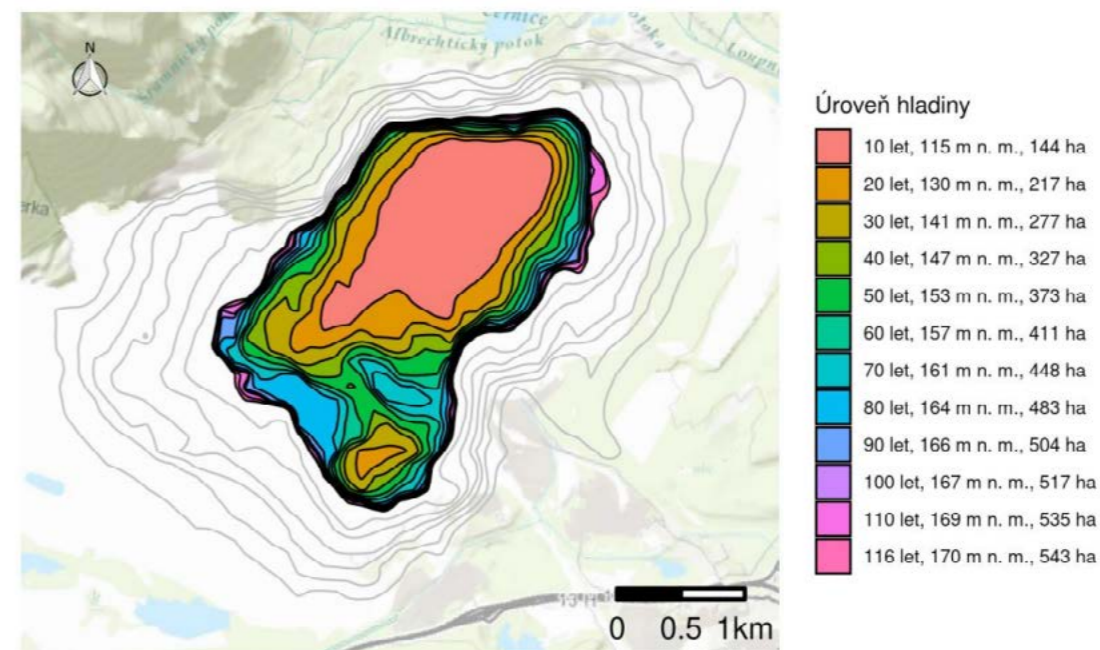
Obr. 9: Hydrologické poměry velkolomu ČSA a okolí (zdroj: ČGS)

Velkou proměnou prošel také **tok řeky Bíliny**, a to ve úseku mezi městy Chomutov a Most, kde je od 2. poloviny 20. století (počátek postupného rozšiřování lomů ČSA a Vršany) vedena ve 4 trubkách o průměru 1,2 metru s délkou 3,1 km. Trasa vedení se měnila podle postupu těžby, její finální vedení určila výstavba tzv. Ervěnického koridoru, kde na jediné možné spojnici mezi dvěma okresními městy vede veškeré silniční i železniční spojení, všechny inženýrské sítě vč. zatrubněné řeky. Na povrch se řeka znovu dostává nedaleko vrátnice společnosti SEVEN v místech zaniklé obce Komořany, kde pohání malou vodní elektrárnu (MVE) Ervěnický koridor a následně se v místech dalšího neexistujícího sídla, Dolní Jiřetín, stýká se Šramnickým, resp. Černickým potokem, nesoucím již název Lomnice.

Úvahy o budoucí podobě velkolomu ČSA po ukončení povrchové těžby se dlouhodobě vyvíjejí a v červnu 2023 byl Vládou České republiky přijat „Návrh komplexního a efektivního využívání území lomu ČSA po ukončení těžby“, předložený pod č. j. OVA 457/23 a schválený jako usnesení č. 479 28. června 2023. Základem všech úvah bylo a je zatopení nejhluběji situovaných částí velkolomu ČSA, jejichž rekultivace by byla z časového i finančního hlediska nejnáročnější. Vzhledem k omezené vydatnosti vodních zdrojů, z nichž některé již byly popsány výše, bylo rozhodnuto o zatopení nejmenší možné plochy, precedentem pro tyto úvahy byl vývoj kolem jezera Most, které musí být uměle dopouštěno, a v případě velkolomu ČSA tento scénář z hydrologického hlediska nepřicházel v úvahu.

10 Hydrogeologická mapa 1 : 50 000 – Regiony - Česká geologická služba [online].

Předpokládaná oba napouštění jezera je dle odhadů AOPK ČR¹¹ (zpracováno v roce 2022 Českou zemědělskou univerzitou, viz níže) přibližně 40 let na již dříve předpokládanou maximální rozlohu, v případě příznivých podmínek by pak mohlo probíhat další napouštění, jak představuje schéma níže.

Obr. 10: Schéma napouštění nového jezera (zdroj: vláda ČR)

V souvislosti s postupným ukončováním těžby a ponecháním některých částí přirozené rekultivaci již v současné době začaly na vybraných partiích, především v severozápadní části území (v místech novodobých sesuvů, kde dříve vedla silnice I/13 mezi Litvínovem a Chomutovem), vznikat **jedinečné a ceněné ekosystémy**, které by měly být začleněny do navrhované národní přírodní památky, a to včetně zmiňovaného arboreta. Národní přírodní památka „lom ČSA“ tak bude zaměřena především na ochranu post-těžebního území, zatímco zbývající nedotčené krušnohorské bučiny si zachovávají status evropské významné lokality a NATURA 2000.

Oblast byla v návaznosti na postupné cílené vysoušení Komořanského jezera (navíc zanášeno sedimenty a zarůstajícího slatinou) využívána k zemědělským účelům, a to na vlhkých loukách. **Zemědělské využívání krajiny** v současné době na naprosté většině území není možné (s ohledem na absolutní vytěžení všech půdních složek podporujících zemědělskou produkci), navázání na charakter regionu typický do rozmachu povrchové těžby tak minimálně v krátkodobém horizontu nebude možné. Přesto se lze k dřívější podobě území alespoň částečně vrátit - postupně zanikající mokřady byly vítaným prostředím pro různé druhy ptactva, které se do území začínají aktuálně postupně vracet - mezi 269 zvláště chráněnými druhy zvířat a dřevin, o kterých hovoří zástupci AOPK ČR se řadí například Linduška horní, žijící výhradně na území severozápadních Čech, Bělořit šedý nebo Slavík modráček, jehož zastoupení na plochách velkolomu ČSA a lomu Vršany je početně stejné jako na zbývajícím území ČR¹². Naplňují se tak vize o velké koncentraci biodiverzity, která je součástí přírodovědně hodnotných, ale současně i turisticky atraktivních vizuálních ploch.

11 Prioritizace a identifikace ploch pro využití ekologické obnovy pro území lomu ČSA - AOPK ČR. [online]. - s.

12 Autorské poznámky z VII. pracovního setkání zástupců NPÚ a AOPK v září 2023.

| A3 |

**HODNOTY ÚZEMÍ
VELKOLOMU ČSA**

1/ přírodní hodnoty

Přírodní hodnoty území samotného velkolomu ČSA spočívají, ač se to může na první pohled jevit jako protiklad, ve významně dotčené post-těžební krajině, které zde umožnila vznik zcela nových ekosystémů, kdy je výskyt některých z nich jedinečný pro celé území České republiky (bráno v ploše území severozápadních Čech, charakteristické významným vlivem dobývacích činností) nebo jsou počty zde žijících jedinců výrazně nad průměrem celé země - ze živočišných druhů můžeme jmenovat například Lindušku úhorní, Bělořita šedého nebo Slavíka modráčka, pro které jsou zde ideální podmínky ve formě vegetace i menších vodních ploch, samovolně vznikajících na těžbou již nedotýkaných ploch.

Severní část řešeného území, tedy jižní a jihozápadní svahy Krušných hor, tvoří souvislý pás smíšených lesů, z velké části chráněný jako **evropsky významná lokalita** NATURA 2000, připravováno je též vyhlášení CHKO Krušné hory, do které by mělo být celé zalesněné území začleněno. Územní studie ORP Litvínov v tomto případě charakterizuje krajinné hodnoty smíšených lesů následovně: *“Dubová, buková (habrová) a smíšená společenství ve 2. a 3. vegetačním stupni na patě Krušných hor, nutná jejich ochrana před antropogenním tlakem v kontaktu urbanizovaným pásem města Litvínova a navazujících obcí. Mimo zastavěné území sledovat jejich degradaci v důsledku nástupu invazních rostlin, zejména tehdy, je – li jejich zdrojem neudržovaná zemědělská krajina a neudržované spontánní plochy částí krajiny, postižených těžbou.”*¹ Nejlépe zachovanou lesní plochu lze dodnes nalézt v národní přírodní rezervaci Jezerka, tvořené z velké části bývalou lobkowiczskou loveckou oborou, která svým omezeným přístupem uchovala i pro dnešní generace původní podobu krušnohorských lesů (především bučin).

Současné **přírodní hodnoty** mohou být ovšem v souvislosti s připravovanou revitalizací území velkolomu ČSA významně narušeny, a to návrhem přečerpávací vodní elektrárny. Nezpochybitelně výhodné je toto řešení pro využití “dolní” nádrže, kterou bude tvořit nově napuštěné jezero v nejhlubších částech velkolomu, elektrárny fungující na podobném principu můžeme nalézt i nejcitlivějších přírodních oblastech naší země (například malá vodní elektrárna Černé jezero na Šumavě nebo elektrárna Dlouhé stráně v srdci CHKO Jeseníky). Velkým zásahem by ovšem bylo umístění “horní” nádrže do oblasti kolem Jánského vrchu, nedaleko NPR Jezerka. Jejím umístěním v této lokalitě by došlo nejen k významnému narušení krušnohorských bučin, ale také změně krajinného panoramatu, který byl v celé oblasti v posledních 50 letech významně dotčen.

Z **přírodně hodnotných ploch** vytvořených člověkem je nejvýznamnější tzv. Jezeřské arboretum, založené rodem Lobkowiczů na konci 17. století na způsob dnešních botanických zahrad, kdy byly postupně na ploše více než 50 hektarů prezentovány různé exotické dřeviny (například jedlé kaštanovníky, platan pestrolistý, jeřáb břek, maliničníky japonské nebo magnolie)². Nejcennější části arboreta, nacházející se především v sektorech I a IV, byly po provedení inventarizace v r. 1980 vykáceny pro plánované rozšiřování hnědouhelného lomu, ke kterému již ovšem nikdy nedošlo a hodnotné dřeviny tak zbytečně nahradily prázdné louky, v současnosti téměř bez zahradnické údržby a postupně zarůstající náletovou vegetací s omezenou možností přístupu.

1 Územní studie ORP Litvínov - analytická část - s. 20.

2 Zámecký park - státní zámek Jezeří [online].

V souvislosti s plánovaným zatopením nehlouběji situovaných částí velkolomu ČSA vznikne **nová rozsáhlá vodní plocha**, historicky navazující na existenci Komořanského jezera, po kterém získala nedaleká osada i zámek své jméno. Můžeme zde předpokládat vznik podobně rozmanitého ekosystému, který je dnes zmapován na ploše jezera Most, jenž se stalo zimovištěm různých druhů tažného ptactva, i kvůli svému nezamrzání. V okrajových částech nové vodní plochy lze předpokládat vznik nových bažin / močálů, které tak symbolicky připomenou metastázi přechodu mezi Komořanským jezerem a zemědělskou krajinou, později zdevastovanou hnědouhelnou těžbou. V méně postižených částech po procesu přírodní, bezzásahové rekultivace, vzniknou v horizontu desítek let podmínky pro zemědělskou činnost, ve svých počátcích spíše pro méně náročné produkty, jejichž pěstování bude postupně napomáhat obohacování půdního fondu a jeho rozšiřování a zkvalitňování. Plochy mokřadů byly zařazeny mezi významné krajinné hodnoty i v Územní studii ORP Litvínov z roku 2019³, zůstává ovšem otázkou, v jaké míře se jedná o původní ekosystémy, nějakým způsobem zakonzervované a neovlivněné hnědouhelnou těžbou, a kdy se jedná o rekultivované území, u kterého existují snahy o návrat k historické podobě území.

Za hodnotnou je důležité považovat také **část území nedotčenou povrchovou hnědouhelnou těžbou**, jak je v jednoduché analýze zakreslené do základní mapy ČÚZK naznačeno dále. Jedná se především o krušnohorské smíšené lesy a dále plochu Jezeřského arboreta, která byla alespoň částečně uchována dodnes (značeno **zeleně**). Významná většina území ovšem byla dotčena těžbou a stále zde neproběhl proces rekultivace, ať již přírodní nebo řízené (vyznačeno **červeně**) anebo zde rekultivace v uplynulých desetiletích proběhla, čímž ovšem vznikla "nová krajina" bez historických nebo jiných vazeb na dřívější podobu regionu (vyznačeno **žlutě**) - jak je možno vidět, jedná se o naprostou většinu území, které doplňují menší plochy, změněné v průběhu 20. století, ovšem bez vlivu těžby, nebo se jedná o sídelní útvary (značeno **fialově**) a plochy se stále aktivní průmyslovou činností, jejíž pokračování lze v určité míře s ohledem na udržení zaměstnanosti v regionu předpokládat i nadále (vyznačeno **šedě**). Návrh nových úprav území proto nemusí bezprostředně navazovat na historickou strukturu území, s ohledem na její menšinové zachování, je nutné na ni ovšem navázat, a to pod vlivem například pohledových vazeb, které budou posuzovány v dalších částech analýzy.

2/ kulturní a historické hodnoty

Vyznačené segmenty náhorní plošiny (stav) a rekultivací (budoucnost), kde se existující antropogenní projevy neprosazují ve vnímání celistvosti krajiny. Vymezit přípustné formy zásahů – lesní a turistické cesty, oplocení, liniová vedení veřejné infrastruktury.⁴ Takto hodnotí Územní studie ORP Litvínov, zpracovaná v roce 2019 hodnoty řešené oblasti **z hlediska lidských zásahů do krajiny**. Jako hodnotnou lze v tomto případě vnímat existující podobu krajiny, do které by dle schválených koncepcí nemělo docházet k navrácení osídlení, a to ani formou rekonstrukce zaniklých staveb podle historických map.

Hodnotnou byla v roce 2019, též neprostupnost území a jeho rozdělení dobývacím prostorem: "Zejména nad dolem ČSA, krátká a strmá údolí, která nikam nevedou, v současnosti bez jakýchkoli cest a dalších zařízení. Zachovat, ochránit, možná jsou potenciálem kaskády vodních zdrží." Tato forma je v současnosti

3 Územní studie ORP Litvínov - analytická část - s. 21.

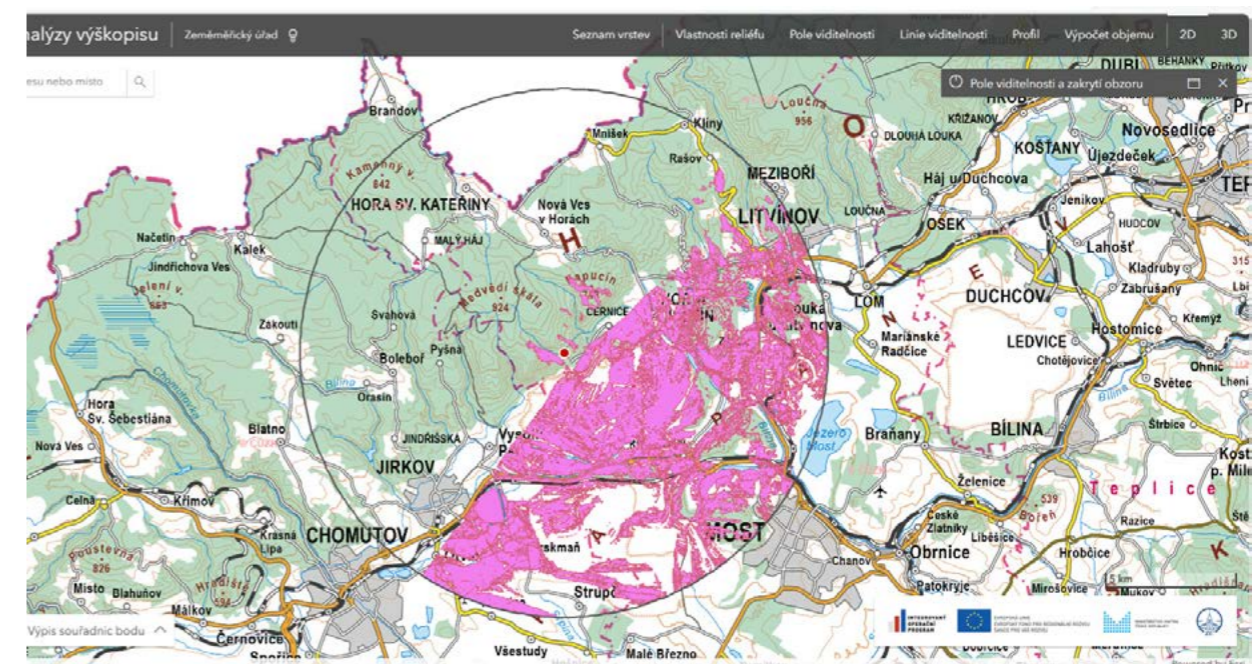
4 Územní studie ORP Litvínov - analytická část - s. 21.

víceméně kompatibilní s aktuálním využíváním území, kdy je veškerý život včetně cestovního ruchu vymístěn na okraje velkolomu ČSA, v případě zámku Jezeří pak téměř izolován. Při řešení nové koncepce využívání území proto bude nutné zohlednit i provázanost jednotlivých revitalizovaných částí, které bez vzájemného propojení zůstanou neatraktivní pro obyvatele i návštěvníky regionu.

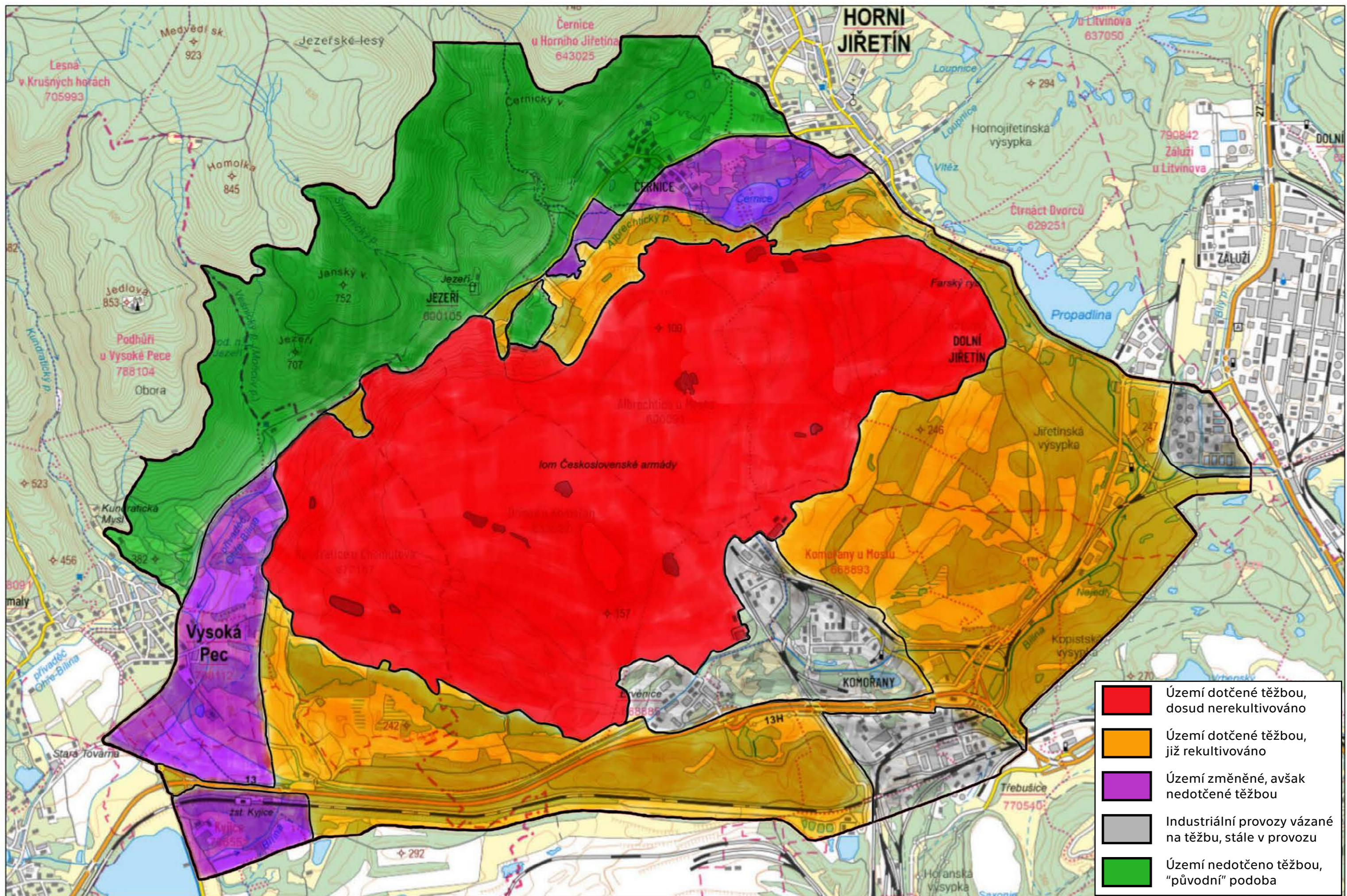
Z **artefaktů, připomínajících zaniklé obce** se na území velkolomu ČSA nedochovalo prakticky nic. Několik prvků připomínajících minulost lobkowiczského panství je možné nalézt pod zámkem Jezeří - jedná se o tzv. Hraběcí kapli, nedokončenou sakrální stavbu zamýšlenou jako hrobku majitelů panství, jejímž autorem měl být stavitel Andreas Altomonte (mimo jiné autor přestavby barokního divadla na zámku v Českém Krumlově, kostela sv. Petra ve Vídni nebo jezdecké školy a oranžerie Schwarzenberského paláce tamtéž) a k níž se dodnes váže řada pověstí. Nedaleko lobkowiczské hrobky dále existuje malá kaple, o níž se nedochovaly žádné podrobnější prameny. Pozůstatky po osídlení v devíti obcích na dobývacím území nelze nalézt, nedochovaly se ani stopy po několika menších užitkových stavbách na severním okraji Jezeřského arboreta, sloužících jako pavilon pro šlechtu nebo oranžerie, které pravděpodobně zanikly v důsledku předpokládaného postupu těžby a odebrání památkové ochrany arboreta.

3/ estetické hodnoty krajiny

Významnou složkou estetické hodnoty krajiny velkolomu ČSA jsou **průhledy a pohledové vazby** mezi jednotlivými významnými body v regionu, jejichž zachování je nutné i přes plánovanou rekultivaci. Za jeden z nejdůležitějších bodů je nutné považovat vyhlídku nad zámkem Jezeří, respektive pohledy ze zámku samotného, odkud je vidět na naprostou většinu plochy lomu. S ohledem na členitost terénu a umístění na jihozápadních svazích Krušných hor nelze předpokládat významné omezení rozsahu viditelnosti, každá změna v budoucím post-těžebním územím ovšem bude z tohoto bodu jistě viditelná, méně exponovaný zůstane pouze prostor přerušení tzv. Chomutovské silnice ve směru na Vysokou Pec a dále severovýchodní cíp řešeného území v místě osady Černice.

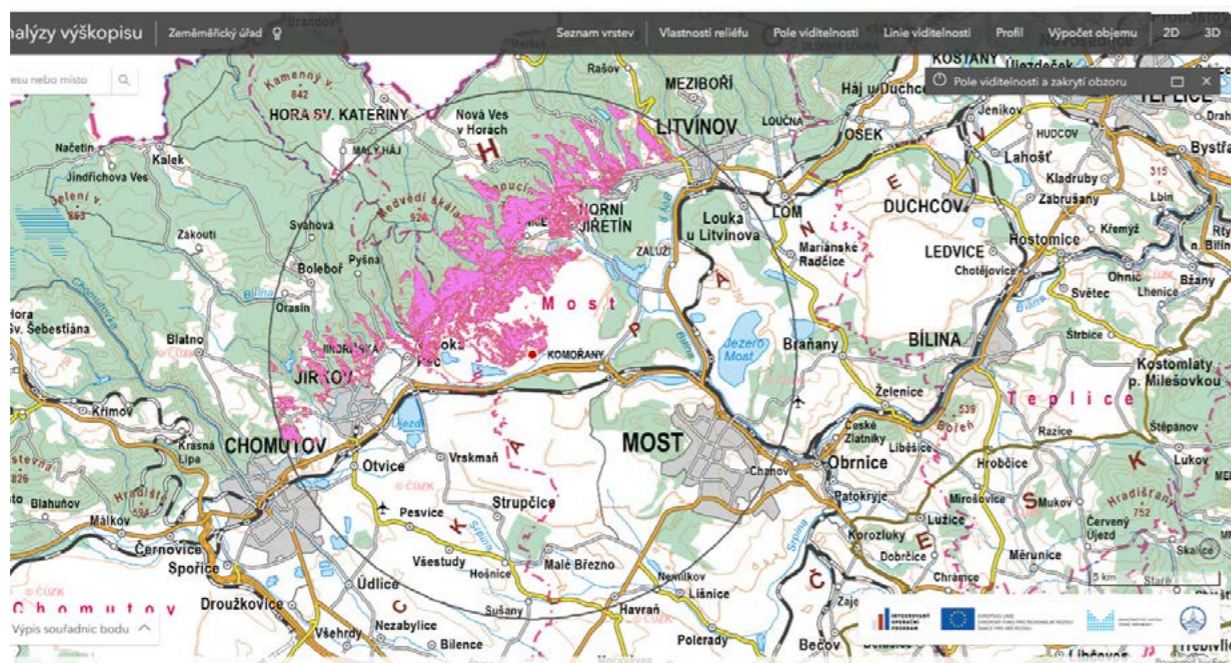

Obr. 11: Pole viditelnosti z vyhlídky nad zámkem Jezeří (zdroj: Analýzy výškopisu ČÚZK)

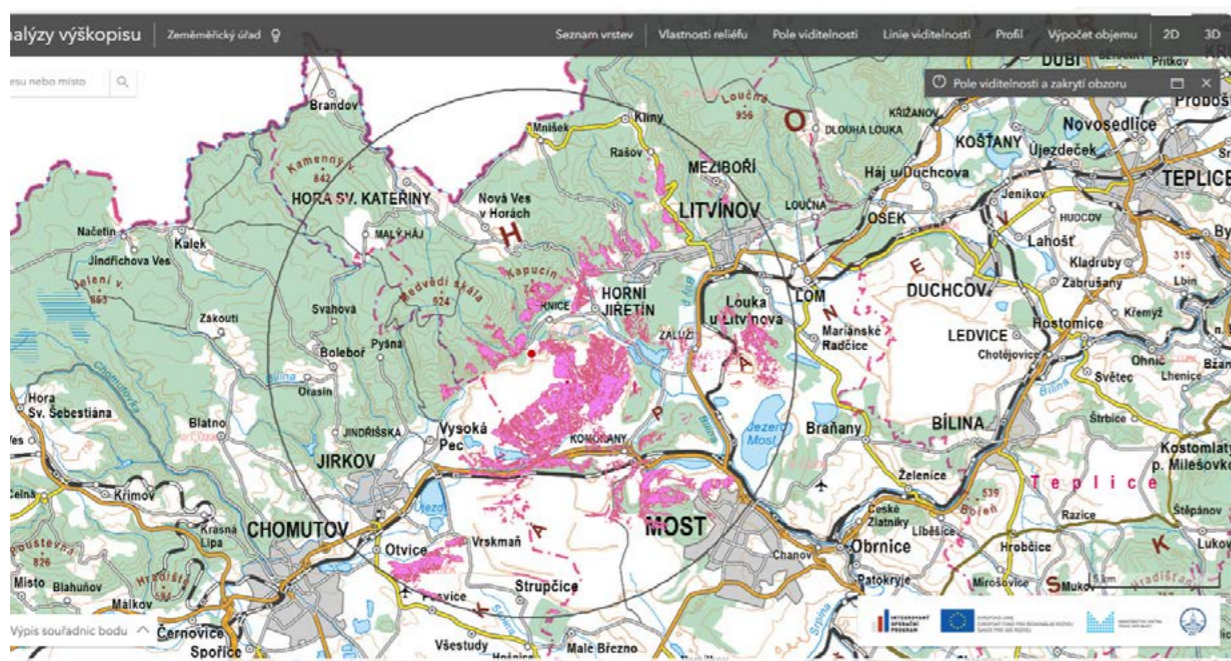

- Území dotčené těžbou, dosud nerekulativováno
- Území dotčené těžbou, již rekulativováno
- Území změněné, avšak nedotčené těžbou
- Industriální provozy vázané na těžbu, stále v provozu
- Území nedotčeno těžbou, "původní" podoba

Z plochy bezprostředně sousedící s územím velkolomu ČSA zůstává nejdůležitější objektem **pohledových vazeb** zámek Jezeří, na který se nejzajímavější pohledy nabízejí od silnice spojující Litvínov-Záluží a Horní Jiřetín, resp. z plochy velkolomu ČSA severně od Úpravny uhlí Komořany. Na dobývací oblast existují cenné pohledy ze západního konce tzv. Chomutovské silnice pod Jezeřím, odkud se otevírá výhled na postupně přírodně rekultivovanou plochu směrem na Vysokou Pec, resp. Chomutov, dále pak z "návsí" zaniklé obce Albrechtice u Mostu, která dnes končí neurčitě strážní buňkou na samém okraji těžební jámy. Obě plochy se aktuálně nacházejí na území tzv. dolového pole, kam je bez povolení těžební společnosti zakázán vstup vyhláškou Českého báňského úřadu, po ukončení těžby a zpřístupnění území veřejnosti, například již zmiňovanou formou vyhlášení národní přírodní památky se bude jednat o ceněné výhledy na post-těžební krajinu a návštěvníci území tak budou moci sledovat postupnou bezzásahovou rekultivaci.

Obr. 12: Pole viditelnosti z prostoru býv. obce Ervěnice (zdroj: Analýzy výškopisu ČÚZK)

Obr. 13: Pole viditelnosti z "návsí" obce Albrechtice směrem do velkolomu ČSA (zdroj: Analýzy výškopisu ČÚZK)

Územní studie ORP Litvínov řadí mezi **krajinné hodnoty** také **neprůstupnost území**, konkrétně "Zejména nad dolem ČSA, krátká a strmá údolí, která nikam nevedou, v současnosti bez jakýchkoli cest a dalších zařízení. Zachovat, ochránit, možná jsou potenciálem kaskády vodních zdrží."⁵ Popis z Územní studie ORP Litvínov se věnuje především zalesněným svahům Krušných hor, pro které je důležité zachování "panenského" charakteru bez výrazného vlivu člověka. V případě území jižně od zámku Jezeří a plochy velkolomu ČSA bude ovšem nové propojení formou cestní sítě a návratu historicky existujících komunikačních tras nezbytné, má-li postupem času v návaznosti na rekultivaci plochy vzniknout celek funkční také z hlediska územního plánování. Zámek Jezeří se v současnosti v jednom z izolovaných míst nachází a přístup k němu je pouze jedinou silnicí směrem od Horního Jiřetína, respektive Litvínova-Záluží. I přesto se jedná o jednu z nejnavštěvovanějších památek v Ústeckém kraji, velkým lákadlem je spatření nejen zámku v procesu postupné obnovy, ale také "měsíční krajiny" v místě velkolomu ČSA. Při postupné rekultivaci se tento faktor bude významně proměňovat a v horizontu desítek, možná nižších stovek let zde vznikne krajina alespoň částečně podobná svému dřívějšímu stavu do poloviny 20. století. U zámku Jezeří tak bude muset být dobře zvoleno i jeho nové využití, schopné přitáhnout návštěvníky.

4/ hodnocení území ve vztahu k sídelní struktuře

V této sekci je zapotřebí rozlišit, zda hovoříme o sídelní struktuře již zaniklé, kterou můžeme v omezeném rozsahu hodnotit z dostupných archivních materiálů map a historických fotografií nebo pohlednic, nebo jestli je do hodnocení zahrnuta existující sídelní struktura, situovaná po obvodu velkolomu ČSA, kterou lze považovat do budoucna za výchozí bod pro obnovu celého území, ovšem za předpokladu, že návrhem nových sídel na místa zaniklých obcí (byť s novým využitím) nebude narušeno fungování jednotlivých obcí a jejich návaznost na infrastrukturu regionu.

Zatímco v prvním případě **zaniklých sídel** se jednalo o celkem 9 vesnic především hromadného (shlukového) - např. osada Jezeří, lánového (lineární formy) - např. Albrechtice u Mostu nebo návěsného uspořádání - např. Komořany u Mostu⁶, navzájem provázaných jednoduchou sítí cest, několika vodními toky a také jednokolejnou železniční tratí vedoucí na samém jižním úpatí Krušných hor, ve druhém případě se jedná o celkem 4 větší sídelní celky (Horní Jiřetín, Litvínov, resp. Litvínov-Záluží, Vysokou Pec a částečně město Most), jejichž rozvoj byl přímo navázán na vývoj území velkolomu ČSA, postupné rozšiřování hnědouhelné těžby a zánik zmiňovaných sídelních útvarů v místě dnešního dobývacího prostoru.

Okraje řešeného území, které jsou jako jediné zároveň tvořeny hodnotitelnou sídelní strukturou, jsou dnes provázány silniční sítí I., II., III. a IV. třídy, která je společně s vybranými úseky cyklostezek jediným komunikačním kanálem v řešeném regionu. Východní, jižní a západní okraj velkolomu ČSA lze považovat za relativně dobře provázaný, kdy zde existují navzájem provázaná sídla; severní hranice území je kvůli přerušení tzv. Chomutovské silnice, později přeložené na tzv. Ervěnický koridor, významnou měrou izolována. **Zámek Jezeří**, nacházející se téměř nad dobývacím prostorem je přístupný kromě několika pěších tras a cyklostezek vedoucích z krušnohorských lesů pouze jednou úzkou silnicí, oddělující se na samé hranici přerušení od tzv. Chomutovské silnice (býv. č. I/13).

⁵ Územní studie ORP Litvínov - analytická část - s. 21.

⁶

Obr. 14: Pohled z jezeřské strany na ukončení tzv. Chomutovské silnice (zdroj: archiv autora)

I přesto si tato památka drží jednu z nejvyšších návštěvností objektů ve správě Národního památkového ústavu na území Ústeckého kraje, především kvůli svému "rustikálnímu" stavu a výhledu na "měsíční krajinu" velkolomu ČSA. V návaznosti na plánovanou rekultivaci se ovšem tyto výhledy postupně promění a v průběhu příštích desítek nebo nejpozději nižších stovek let zaniknou. Této památce, historicky považované za "perlu Krušnohoří" tak hrozí, že se její návštěvnost bude s klesajícím zájmem ze strany veřejnosti snižovat, mimo jiné i kvůli omezenému přístupu, kdy návštěvníci z Karlovarského kraje nebo západních Čech celkově musí objet celou plochu velkolomu ČSA, čímž se výlet na Jezeří pro řadu z nich stává ekonomicky nevýhodným.

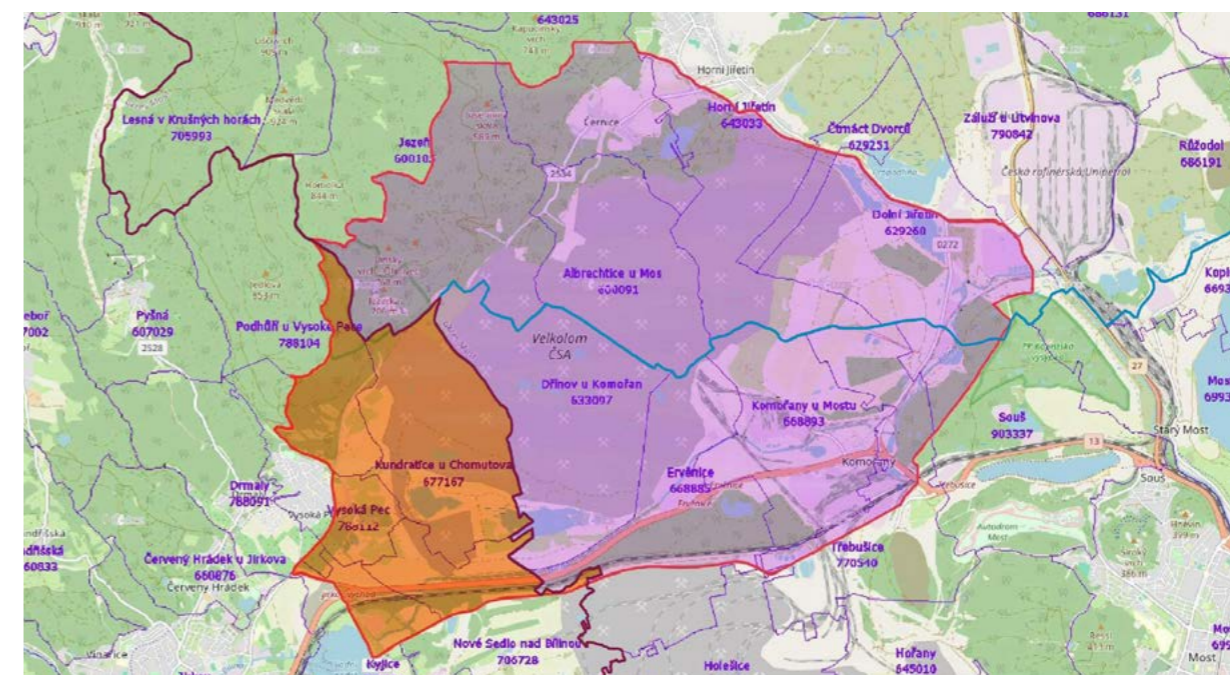

Obr. 15: Výhled z oken státního zámku Jezeří na území velkolomu ČSA (zdroj: archiv autora)

Obnovením chybějícího úseku tzv. Chomutovské silnice by tak bylo možné přijíždět k zámku i ze západní strany, čímž se návštěvníkům i obyvatelům regionu

znovu naskytne výhled na postupnou rekultivaci východní části dnešního důlního území. Zároveň se zlepší dopravní spojení mezi Vysokou Pecí, resp. Chomutovem a Horním Jiřetínem, resp. Litvínovem-Zálužím a Litvínovem. Variantou k obnovení komunikačního tahu pro individuální i hromadnou dopravu se nabízí obnovení přerušené silnice pouze v podobě pěšího koridoru a cyklotrasy s možností doplnění přístupu pro spoje veřejné dopravy, zajímavou a netradiční turistickou atrakcí by mohl být důlní vláček, zajišťující především návštěvnícké spojení na úpatí Krušných hor, který by svou formou současně odkazoval na hornickou minulost regionu.

Ze **správního hlediska** je řešené území aktuálně rozděleno mezi dva okresy: Most a Chomutov, po zániku tohoto uspořádání v roce 2002 pak mezi tři obce s rozšířenou působností (tzv. ORP) Most, Litvínov a Chomutov. Územních samospráv vykonávajících svou působnost nad jednotlivými částmi velkolomu ČSA a jejich okolí je celkem pět, konkrétně Horní Jiřetín, Most, Vysoká Pec, Vrskaň a Malé Březno. Plocha území je tak z hlediska místní samosprávy poměrně roztržštěna, na rozdíl od podobně velkých území s jednotným charakterem využívání, kterými jsou například vojenské újezdy, nacházející se na území jednoho kraje (stejně jako plocha velkolomu ČSA), ale ve správní působnosti jediného celku, újezdního úřadu.

Obr. 16: Současné územní členění řešené plochy velkolomu ČSA (zdroj: archiv autora)

Plocha velkolomu ČSA a přilehlých obcí může zůstat i pro plánovanou rekultivaci a návrh nového využívání území i nadále rozdělena mezi jednotlivé subjekty místní nebo regionální samosprávy, je ovšem důležité zřídit centrální plánovací orgán, který by řešil jednotlivé záměry, které ze své podstaty a podle platné legislativy zůstávají v kompetencích jednotlivých obcí, aby byla zajištěna kontinuita a vzájemná kompatibilita jednotlivých plánů. V opačném případě hrozí rozdělení území na nesourodé celky, které na sebe nebudou navazovat a v krajině budou patrné rozdíly mezi jednotlivými obhospodařovanými částmi. V případě obnovování sídel ve stopách jednotlivých zaniklých obcí (nebo jen vybraných z nich) je nutno vzít v úvahu, zda budou nové sídelní útvary podřízeny současným samosprávním celkům nebo zda dojde ke vzniku nových samostatných obcí, přiřazených k některé z obcí s rozšířenou působností. Dalším faktorem ovlivňujícím nové regionální uspořádání pak může být funkční využití nových sídel, která mohou kromě bydlení sloužit i jako vědecko-technický park nebo studentský kampus.

| A4 |

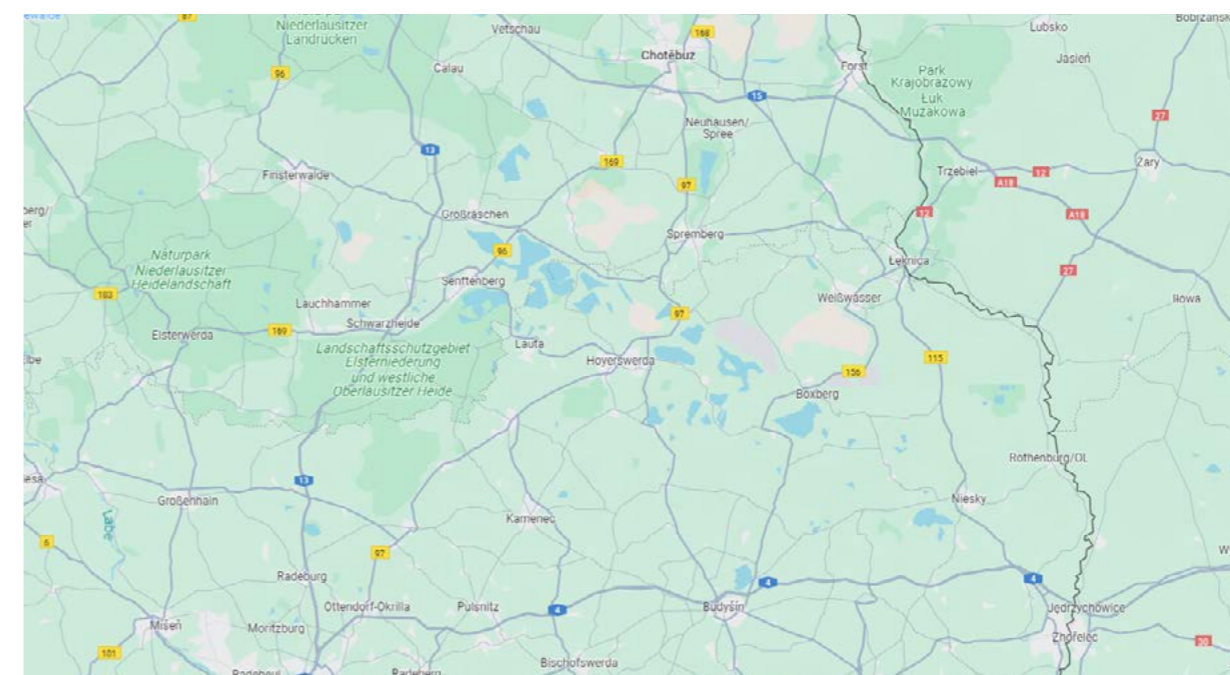
**SROVNÁVACÍ PŘÍKLADY
PRO ANALÝZU K ÚZEMNÍ STUDII**

1/ úvod ke zvoleným srovnávacím příkladům

V rámci analýz pro návrhovou část diplomové práce byly vyhledávány srovnávací příklady podobně dotčených krajín povrchovou těžební činností v Evropě. Nejvíce srovnávacích příkladů bylo nalezeno v Německu, kde se v průběhu 20. století významně projevila těžba hnědého a také černého uhlí, v naprosté většině případů však již došlo k jejímu ukončení a dotčená území prošla nebo v současnosti prochází rekultivací a přeměnou na přírodní rezervace a turisticky atraktivní místa pro relaxaci a sportovní aktivity. Pro srovnání v rámci Evropy byly nalezeny dva příklady těžby černého uhlí, která ve většině případů probíhá hlubinnou těžbou (na rozdíl od těžby hnědého uhlí, které je získáváno povrchově), a to po jednom příkladu ze Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku (neprezentován) a Špicberských ostrovů, územně patřících pod Norské království.

2/ Lausitzer Seeland (Německo)

Tato oblast se nachází v jižní části bývalého Východního Německa mezi městy Luckau, Chotěbuz a Zhořelcem, rozměry území jsou 80 kilometrů z východu na západ a 32 až 40 km ze severu na jih. Při postupném zaplavování zde vzniklo nebo v současnosti vzniká 24 jezer s rozlohou přesahující 14 000 hektarů, z nichž bude deset navzájem propojeno sítí kanálů umožňujících vodní provoz, čímž vznikne spojená vodní plocha s rozlohou asi 7000 hektarů¹. Hnědouhelná povrchová těžba zde probíhala již od 19. století až do roku 1991, kdy v návaznosti na změnu struktury německé ekonomiky a prioritizaci jiných energetických zdrojů došlo k ukončení těžby v dané lokalitě a započatí rekultivace.

Obr. 17: Oblast Lausitzer Seeland (zdroj: Google Maps)

Rekultivace na území probíhá již od roku 1991 a předpoklad jejího ukončení je do konce 20. let 21. století, nově vznikající území je označováno za největší umělou vodní krajinu v Evropě. Jeho využití se předpokládá především

¹ Lužická jezera – jezerní království hned za humny - Novinky.cz. Online.

pro rekreační účely a turistiku, část území bude vyčleněna i pro přírodní rezervaci a nově vznikající biodiverzitu. Ačkoliv se srovnávaná plocha svými rozměry nedá porovnávat s řešeným územím velkolomu ČSA, princip využití vodních ploch pro rekreační účely a zároveň vyčlenění ploch pro ochranu přírody je vhodnou inspirací, kdy zde můžeme vidět již první výsledky probíhající rekultivace.

Obr. 18: Aktuální podoba krajiny Lužických jezer (zdroj: Deník.cz)

Oblast je dnes vyhledávaným cílem rekreantů a dalších skupin obyvatel nejen z Německa, ale vzhledem ke svému umístění u česko-německo-polského trojmezí i obyvateli sousedních států. Propagaci rekreačních aktivit v oblasti Lužických jezer se věnuje několik webových prezentací i v českém jazyce², které se tak snaží přitáhnout přeshraniční návštěvníky, což by i v případě rekultivované plochy velkolomu ČSA na Mostecku mohlo podpořit zdejší rozvíjející se ekonomiku.

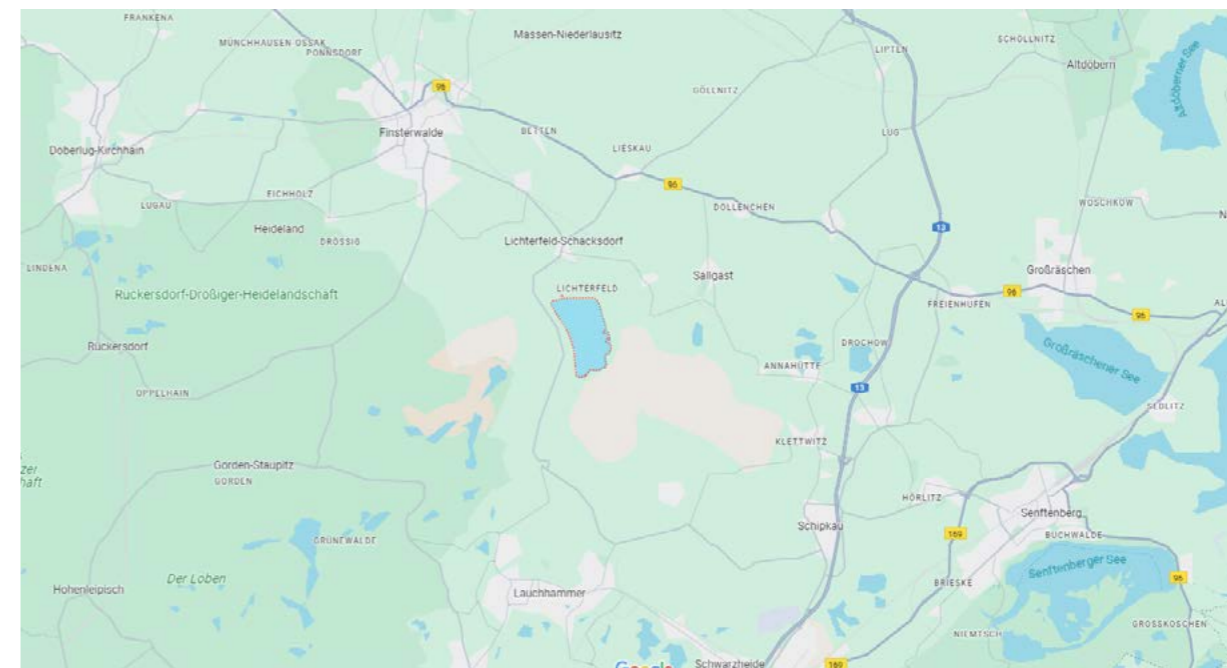
Celkově zhodnoceno se jedná o poměrně dost osídlenou krajinu, spíše menšími sídelními celky doplněnými většími městy, například Senftenberg, Hoyerswerda nebo Wittichenau, které jsou navzájem propojeny sítí silnic i železničních tratí. Využití ploch mezi jednotlivými obcemi vypadá rozděleně mezi zemědělskou půdu a lesní porosty, které podle aktuální satelitní mapy mírně převažují.

3/ Bergheider See a okolí (Německo)

Oproti předcházejícímu příkladu celé soustavy nově vznikajících jezer na místě zatopených povrchových hnědouhelných dolů se v tomto případě jedná o samostatnou bývalou těžební jámu v okrese Elbe-Elster v Braniborsku, na západní straně dálnice A13 (E55) a opačné straně od Lužických jezer, zmiňovaných výše. Těžba zde probíhala v relativně krátkém časovém úseku mezi lety 1988 - 1992, kdy bylo vytěženo asi 13,2 milionu tun uhlí s přesunutím 75 milionů m³ skrývky na ploše asi 436 ha.³

² Lužická jezera - Domovská stránka. Online.

³ Bergheider See - Tagebau Klettwitz-Nord - LMBV.de. Online.

Obr. 19: Oblast Bergheider See a okolí - mapa (zdroj: Google Maps)

Napouštění nové vodní plochy probíhalo 11 let mezi roky 2001 a 2012, nově vzniklo umělé jezero o ploše 320 ha, tvořené 36 miliony m³ vody s hladinou 108 m. n. m. Oficiální brožura společnosti LBMV zajišťující v tomto místě zahlazování důsledků hornické činnosti láká návštěvníky: *Utábořte se v kempu, zůstaňte v plovoucí rekreační osadě nebo jedte trajektem mířícím k plovoucí víceúčelové budově, navržené jako vycházející slunce. Pobuďte tam v restauraci a navštivte aquanautické muzeum. Populární je plachtění a surfování. Nebo opalování se na slunci?*⁴

Obr. 20: Aktuální podoba Bergheider See a okolí (zdroj: Outdooractive.com)

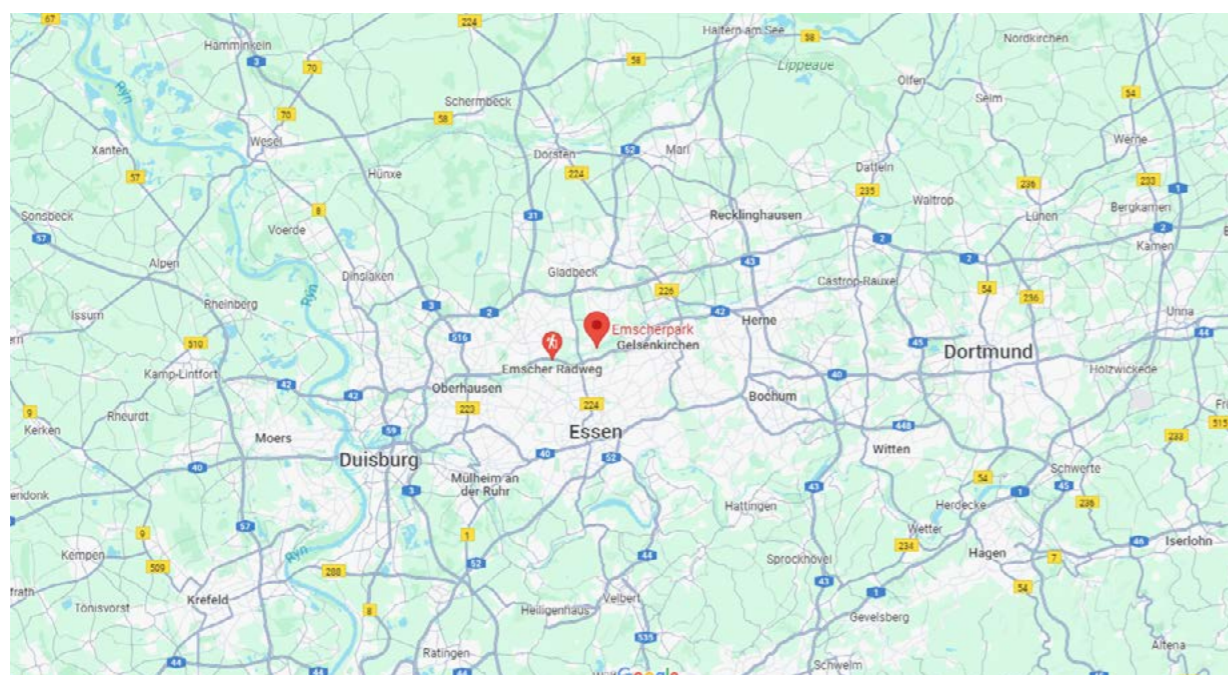
Tento příklad je jako inspirace pro rekultivaci jezeřské krajiny vhodný především svou koncepcí, kdy se jedná o revitalizaci jediného povrchového dolu v určitém regionu. Doba napouštění jezera a její srovnání s predikcemi pro

⁴ Bergheider See - Tagebau Klettwitz-Nord - LMBV.de. Online.

obnovované Komořanské jezero na Mostecku jsou orientačně přímoúměrné, k dalšímu posouzení by se nabízelo podrobněji prověřit hydrogeologické poměry v území, které nemusí být na tomto německém příkladu totožné s analyzovanou severočeskou lokalitou. Bezprostřední okolí nového jezera je osídleno spíše výjimečně, a to menšími osadami nebo obcemi, nejbližším větším sídlem je Finsterwalde, asi 10 km severozápadně od Bergheider See. Menší míra osídlení je v tomto případě dána ještě nerektifikovanou krajinou jižně a jihovýchodně od jezera, jak je patrné z aktuální leteckých snímků území. Vzdálenější části jsou převážně zemědělsky obhospodařované nebo zalesněné, a to především mladší a nižší vegetací, jelikož se i v těchto místech mohly v minulosti nacházet dobývací prostory hnědého uhlí.

4/ Emscher-Landschaftspark (Německo)

Jedná se o jednu z nejznámějších rekultivací post-industriálních krajín v Evropě, v tomto případě se ovšem nejednalo o hnědouhelné doly, nýbrž o dobývání černého uhlí. Celé území o rozloze přesahující 450 km² a nacházející se ve spolkové zemi Severní Porýní - Vestfálsko, regionu Porúří je ohraničeno významnými centry německé ekonomiky jako Duisburg, Essen, Dortmund nebo Recklinghausen. 60 kilometrů jižně nalezneme město Kolín nad Rýnem, asi 40 km jihozápadně pak Düsseldorf.

Obr. 21: Emscher Park - mapa (zdroj: Google Maps)

Po dlouho trvající těžbě, která zde probíhala již od poloviny 19. století až do 2. poloviny 20. století bylo rozhodnuto přistoupit k rekultivaci území do té doby velmi netradičním způsobem - "stavební výstavou" IBA (*International Building Exhibition*), která byla brána jako výzva pro nový alternativní přístup, zachovávající ovšem industriální stopy minulosti v řešeném území. Na této ploše započala mezi lety 1989 a 1999 realizace přes 120 projektů, z nichž některé cílily na novou podobu krajiny, jiné na nové využití tehdy již opuštěných industriálních provozů. Jednou z prvních realizací v tomto území byl vznik krajinářského parku s rozlohou cca. 200 ha nedaleko Duisburgu, jehož cílem "bylo provázání industriálního a

postindustriálního světa".⁵ Jednalo se o provázání nově vznikající přírody v areálu průmyslových staveb po uhelné těžbě, popisované například: "Z věží vysokých pecí se můžete rozhlížet po měnící se krajině, zbytky betonových zavážecích bunkrů jsou horolezeckými stěnami, v bývalém plynojemu je potápěčský bazén s tělocvičnou. Strojovna bývalé elektrárny pravidelně hřmí rockovými koncerty, ale odehrávají se zde i vládní recepce. Okolní zelený park křížují cesty k hřištím a nejrůznějším zákoutím, podél kanálu apod."

Obr. 22: Ukázka aktuální podoby Emscher Park (zdroj: Pinterest)

Region Porúří společně s Emscher Parkem lze použít jako vhodnou inspiraci na obnovu krajiny velkolomu ČSA především v oblasti nového využívání opuštěných industriálních provozů a jejich prolínání s nově vznikající přírodou. Podobný přístup bude nejvhodnější použít pro lokality zaniklých obcí Komořany a Ervěnice, kde aktuálně fungují úpravny uhlí a další průmyslové závody navázané na hnědouhelnou těžbu, v souvislosti s ukončením těžby pro ně bude nutné najít nové využití, které by mohlo být orientováno buď na nové formy průmyslu nebo ve zcela jiném odvětví - vzdělávání, rekreace a cestovní ruch nebo další.

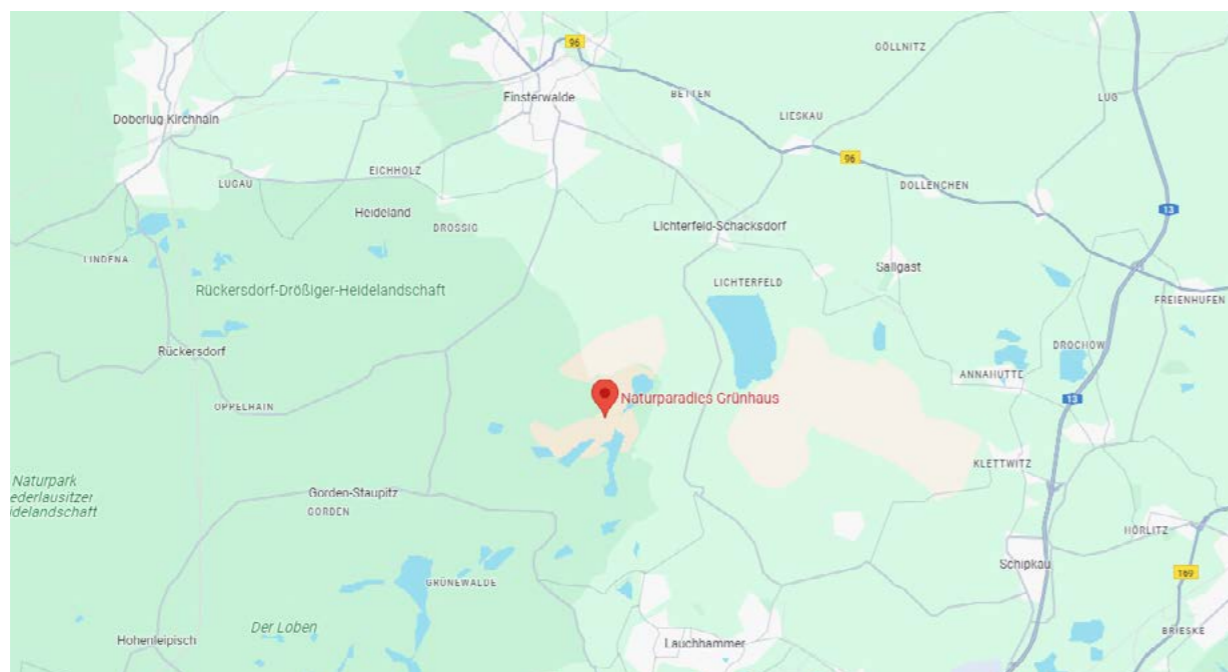
Svou rozlohou je území v západním Německu násobně větší, zároveň hustota osídlení je v celém regionu i dle pohledu na aktuální satelitní snímky velmi vysoká, lze proto předpokládat, že snahy o konverzi průmyslových areálů na přírodní parky a rekreační oblasti byly motivovány i omezeným prostorem pro lesy a zeleň celkově, vzhledem k jedné z významnějších polycentrických městských aglomerací v Německu.

5/ Naturparadies Grünhaus (Německo)

Další ze zvolených referenčních příkladů je opět z oblasti Dolní Lužice, resp. spolkové země Braniborsko a jejího okresu Elbe-Elster, kde navazuje na západní okraj výše zmiňovaného referenčního příkladu Bergheider See, od kterého je oddělen regionální silnicí L60. Jedná se o oblast o rozloze přesahující 2 000 hektarů, rozděleného na západní (837 ha) a východní (1 195 ha) oblast. Celá oblast je dále

5 Postindustriální krajina / Porúří – Emscher Park / - Časopis Vesmír. Online.

rozdělena na tzv. zónu divočiny (2 032 ha), "plochu péče" (154 ha) a "rozvojovou zónu" (15 ha). Lov zvěře aktuálně probíhá na ploše 345 hektarů, ze strany nadace NABU, která toto území obhospodařuje, existuje plán na zmenšení této plochy⁶, z čehož vyplývá snaha o vytvoření přírodní bezzásahové rezervace kladoucí důraz na udržitelnost a obnovu životního prostředí v rámci post-industriálního využití.

Obr. 23: Naturparadies Grünhaus - mapa (zdroj: Google Maps)

Hnědouhelná těžba v tomto regionu probíhala v období mezi lety 1975 a 1991, kdy došlo k likvidaci obce Grünhaus a okolní přírody. Po ukončení dobývání bylo rozhodnuto o vyčlenění půdy pro lesy a zemědělské plochy, jak předpokládá i závazek nadace NABU, která zakoupila část tohoto post-industriálního území o rozloze přes 1 930 hektarů s plánem obnovy a rekultivace. Součástí obnovy byla stabilizace svahů jámy, čímž ale došlo k narušení samovolné rekultivace.

Obr. 24: Ukázka aktuální podoby Naturparadies Grünhaus (zdroj: NABU)

Přístup k obnově tohoto území je de facto velmi podobný s dalšími referenčními příklady z oblasti Lužických jezer a dalších regionů s povrchovou hnědouhelnou těžbou. Velký důraz je ve všech příkladech kladen na obnovu přírodního prostředí a minimalizaci dopadů industriálních aktivit. Na rozdíl od Emscher Landespark jsou v těchto příkladech upozaděny pozůstatky industriálních provozů, které jsou likvidovány a nahrazovány přírodou, čímž na druhou stranu zaniká připomínka těžební minulosti regionu, ačkoliv se zcela jistě jednalo o období velmi neprospěšné pro celou oblast z hlediska likvidace přírodního dědictví a dřívější podoby krajiny. Podobně jako u nedalekého Bergheider See se jedná o méně osídlené území, lze proto předpokládat, že k rekultivaci a obnově přírodních ploch zde bylo přistoupeno vzhledem k ekonomickým možnostem, kdy tady pravděpodobně nebyl významný zájem investorů na vznik průmyslových center nebo například rezidenční bydlení.

6/ Sveagruva (Norsko)

Poslední ze zvolených srovnávacích příkladů představuje bývalý černouhelný důl na Špicberských ostrovech, které jsou součástí Norského království. Jedná se tak o odlišnou krajinu, která ovšem byla významně postižena povrchovou těžbou, ačkoliv pro dobývací prostory černouhelných dolů bývá typický hlubinný způsob, v České republice známý z oblasti Ostravska a Karvinska. Prezentovaný špicberský důl se nachází asi 60 km jihovýchodně od města Longyearbyen, hlavního města souostroví, v nepříliš osídlené krajině - hlavní město je zároveň nejbližším obydleným celkem od opuštěného dolu.⁷

Obr. 25: Sveagruva - mapa (zdroj: Google Maps)

Důl Sveagruva (používá se též zkrácený název Svea) byl založen švédskou společností v roce 1917 a těžba zde probíhala do roku 1925, kdy došlo poprvé k uzavření dolu. Nový majitel získal důl o tři roky později a těžba zde probíhala až do roku 1944, kdy došlo k ostřelování dolu německou armádou a ani přes poválečnou rekonstrukci nedošlo kvůli klesajícím cenám uhlí k obnovení dobývání. Poslední etapa těžby v dole proběhla mezi lety 1970 a 1987, poté došlo k další odstávce

následované otevřením nového dolu Svea Nord s velmi bohatým ložiskem uhlí, otevřeným v roce 2001. O deset let později existovaly plány na otevření nového dobývacího prostoru severovýchodně od současných dolů, kvůli poklesu cen uhlí k jeho otevření již nikdy nedošlo, proběhly zde pouze přípravné práce, ukončeny v roce 2015. Následně bylo rozhodnuto o ukončení provozu dolů v této lokalitě s navazujícím odstraněním pozůstatků těžby (s výjimkou několika památkově chráněných objektů a navrácení území do přirozeného stavu.⁸

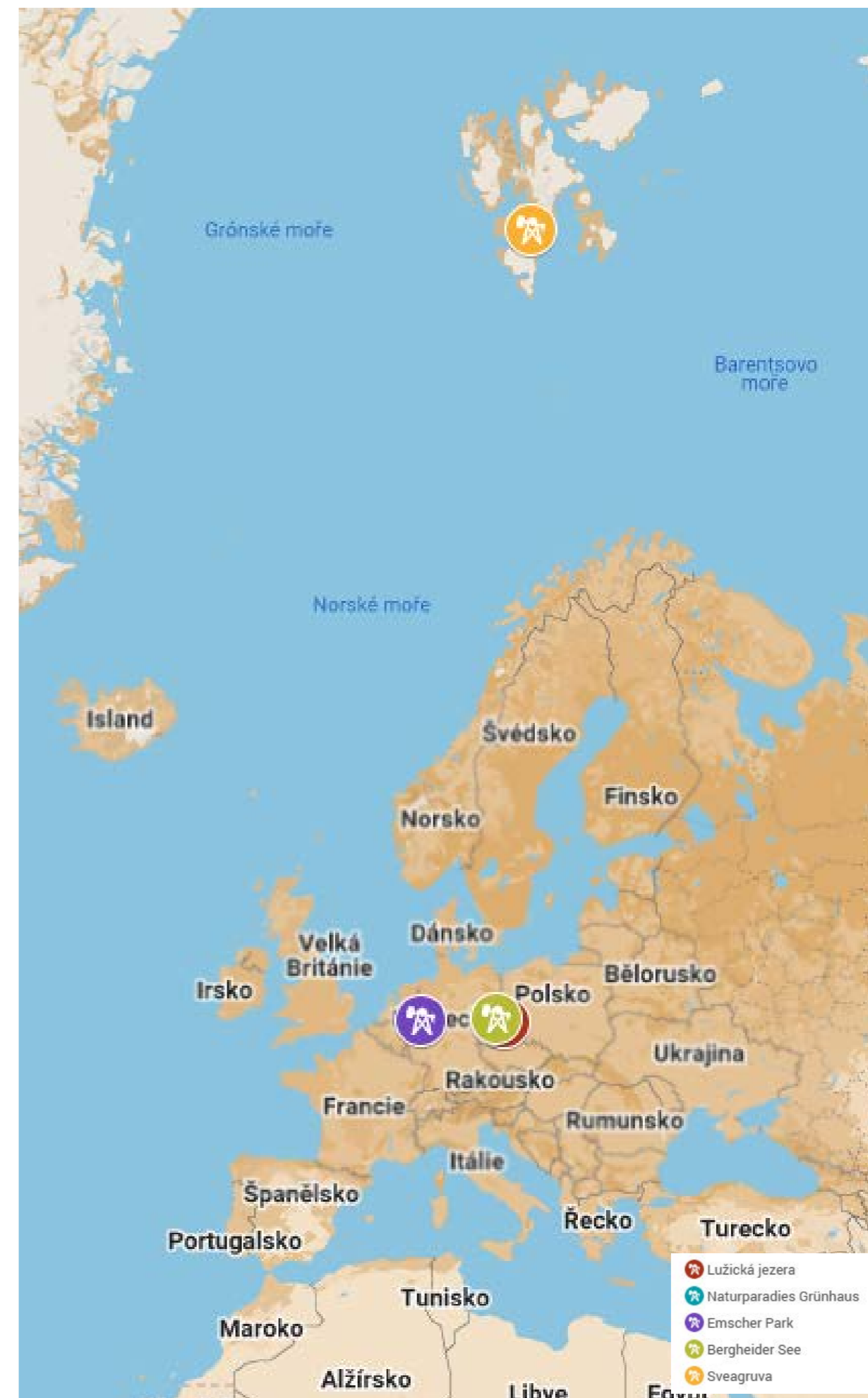
Obr. 26: Ukázka aktuální podoby Sveagrava (zdroj: Seznam Zprávy)

Vzhledem ke svému umístění se jedná o zcela izolovanou krajinu, důvodem pro volbu přirozené rekultivace zde tak byly nejen omezené možnosti přístupu pro obnovu území, ale také velké finanční náklady a zároveň velmi kladný přístup severovýchodních států k udržitelnosti a ekologii. Inspirací pro obnovu velkolomu ČSA zde může být ochrana některých pozůstatků industriální činnosti, které navíc požívají památkové ochrany a mohou tak zůstat za mnoho let připomínkou těžební minulosti regionu, byť je z fotografií současné podoby území zřejmé, že zde rekultivace bude probíhat minimálně několik desetiletí.

7/ vyhodnocení srovnávacích příkladů

Ačkoliv byly zvoleny srovnávací příklady pouze ze dvou evropských států, je zřejmé, že nejvíce prostoru je dááno přírodním nebo řízeným rekultivacím s následným vznikem přírodních rezervací nebo rekreačních ploch pro návštěvníky území. Kromě Emscher Landesparku, kde byly v rámci obnovy území revitalizovány i původní industriální provozy, nově využívány například jako vědecko-technické parky či docházelo k zajímavému prolínání opuštěných závodů a rozrůstající se vegetace, která si tak území znovu brala zpět.

V rámci návrhové části diplomního projektu se tak nabízí klást větší důraz na zpětné osídlování regionu, v návaznosti na ekonomické podmínky území, zaměstnanost a další aspekty. Zároveň by však měly být chráněny a dále podporovány stávající rekultivační procesy a vytvářející se jedinečná biodiverzita.

Obr. 27: Mapa srovnávacích příkladů pro územní studii (zdroj: Moje mapy Google)

8 Sveagrava - Svalbard Museum. Online.

| A5 |

VYUŽÍVÁNÍ KRAJINY ČLOVĚKEM

1/ zemědělství

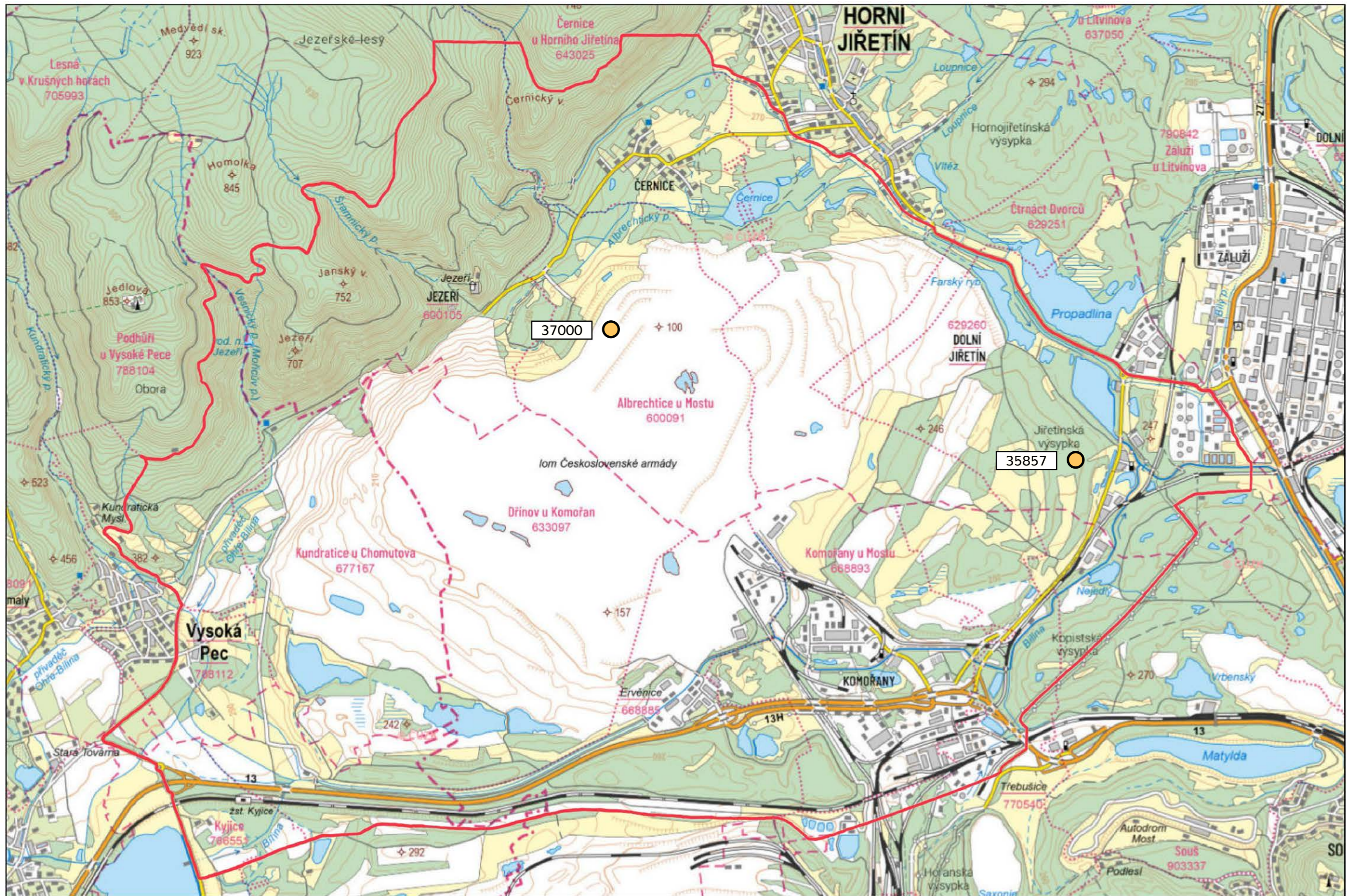
Řešené území je v oblasti **zemědělství a zemědělské produkce** využíváno minimálně, především z důvodu absence úrodných složek v půdě na naprosté většině plochy velkolomu ČSA a jejího bezprostředního okolí, tuto skutečnost dokládají také geologické profily, které byly pro účely této analytické části diplomové práce poskytnuty Českou geologickou službou a jsou publikovány na následujících listech včetně vyznačení místa odběru vzorků. V sídelních útvarech nacházejících se po obvodu dobývacího prostoru lze nalézt řadu individuálních pěstitelů různých produktů, především ovoce a zeleniny, a to v naprosté většině pro vlastní potřebu. Největší plocha řešeného území je stále využívána k povrchové těžbě hnědého uhlí, zemědělská produkce zde proto ani v nadcházejícím dlouhodobém horizontu nepřichází v úvahu.

Pro **hospodářské využívání v oblasti** zemědělství se v současnosti nabízejí louky na plochách mimo části území zasaženého těžbou nebo oblasti již rekultivované po povrchové hnědouhelné těžbě, a to již před delší dobou. S ohledem na velké množství náletových dřevin, které zde v průběhu uplynulých desetiletí vyrostly, ovšem nelze území považovat za vhodné k jakémukoliv druhu zemědělského hospodaření, a to včetně pěstování krmiv nebo krmných směsí či pastvu dobytka nebo jiných hospodářských zvířat. Adaptace tohoto prostředí bude vyžadovat nemalé finanční prostředky a čas, jako riziko je nutno v tomto případě vnímat ohrožení nových, a často i jedinečných ekosystémů, které v některých místech již mimo oblast povrchové těžby vznikly a jsou ceněny odborníky z AOPK ČR i dalších institucí.

2/ lesní a vodní hospodaření

Lesní hospodaření lze na vymezeném území aplikovat pouze v jeho severní části, na jižních a jihovýchodních svazích Krušných hor. Na velké ploše se jedná o lesy požívající různých stupňů národní (národní přírodní rezervace Jezerka nebo Jezeřské arboretum) i mezinárodní ochrany (například jako evropsky významná lokalita NATURA 2000), které jsou hodnoceny jako původní dochované krušnohorské bučiny. Většina z nejcennějších partií krušnohorských lesů je chráněna podle zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny, torzo Jezeřského arboreta na severním okraji velkolomu ČSA pak podle zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči jako národní kulturní památka.

Na ploše **původních krušnohorských lesů** byl v I. čtvrtletí roku 2024 experty z České zemědělské univerzity nalezen nejstarší buk na území České republiky, jehož stáří je odhadnuto na minimálně 470 let, pravděpodobný věk by však měl přesahovat 500 let. I z tohoto důvodu existují vážné obavy o osudy nejstarších a jedněch z nejkvalitnějších lesů na našem území v případě, kdy by toto území nepožívalo žádného stupně zákonné ochrany a byla zde umožněna těžbařská činnost dřevozpracujícího průmyslu. V roce 2021 došlo k uzavření smlouvy mezi Ústeckým krajem a společností I.H.Farm (dnes jsou lesy vlastněny Forestlaan) o ochraně krušnohorských lesů. Tato forma ochrany je limitována časovým obdobím 10 let (tedy do roku 2031), po které může být smlouva kteroukoliv ze stran vypovězena a těžba v místních lesích může po splnění všech zákonných požadavků probíhat. Významnou formou ochrany je připravované vyhlášení chráněné krajinné oblasti

Česká geologická služba
databáze geologicky dokumentovaných objektů

gd3v

**STRATIGRAFICKY VYMEZENÝ VÝPIS GEOLOGICKÉ DOKUMENTACE ARCHIVNÍHO VRTU
2/57 [Horní Jiřetín]**

Klíč báze GDO : 35857 Číslo posudku : FZ004901 Mapy 1:25.000 02-332 M-33-52-A-c
Souřadnice - X : 983948.57 Y : 794731.09 [zaměřeno]
Nadmořská výška : 224.45 [zaměřeno (systém neuveden)] Rok ukončení : 1957
Hloubka / délka : 104.60 [vrt svislý] Datum výpisu : 17.1.2024
Účel objektu : ložiskový na uhlí
Realizace : Uhelný průzkum Osek u Duchcova
Komentář :

stratigrafie
hloubkový interval : základní popis polohy
[m] : rozšíření popisu polohy
[komentář k poloze](#)

Kvartér
0.00 - 0.30 : **humus**
0.30 - 1.00 : **písek** jemnozrný, slídnatý, světle šedožlutý
1.00 - 1.50 : **jíl**; příměs: slída
přítomnost : zuhelnatělé zbytky rostlin
1.50 - 4.50 : **štěrkopísek** silně slídnatý
přítomnost : valouny max. velikost částic 5 cm
Neogén - miocén
4.50 - 58.20 : **jíl** šedý
58.20 - 58.40 : **pískovec** sideritický, jemnozrný, prachovitý, světle šedý
58.40 - 77.00 : **jíl** písčité, zpevněný, šedý
77.00 - 78.20 : **uhlí** jílovité
přítomnost : pyrit v konkrétech
78.20 - 79.40 : **uhlí**
přítomnost : jíl ve vložkách
79.40 - 80.40 : **jíl** tmavě šedý; příměs: uhlí
80.40 - 81.70 : **uhlí**
přítomnost : jíl ve vložkách
81.70 - 101.40 : uhlí; příměs: pyrit
101.40 - 104.00 : uhlí; příměs: jíl
104.00 - 104.60 : **uhlí**

Hladina podzemní vody neuvedena

Provedené zkoušky
[technologické rozborů](#)

Česká geologická služba
databáze geologicky dokumentovaných objektů

gd3v

**STRATIGRAFICKY VYMEZENÝ VÝPIS GEOLOGICKÉ DOKUMENTACE ARCHIVNÍHO VRTU
AL 40/6 [Horní Jiřetín]**

Klíč báze GDO : 37000 Číslo posudku : FZ004902 Mapy 1:25.000 02-332 M-33-52-A-c
Souřadnice - X : 982784.50 Y : 798628.30 [zaměřeno]
Nadmořská výška : 235.20 [zaměřeno (systém neuveden)] Rok ukončení : 1966
Hloubka / délka : 224.50 [vrt svislý] Datum výpisu : 17.1.2024
Účel objektu : ložiskový na uhlí
Realizace : SHR - doly V.I.Lenina, n.p. Komořany
Komentář :

stratigrafie
hloubkový interval : základní popis polohy
[m] : rozšíření popisu polohy
[komentář k poloze](#)

Kvartér
0.00 - 0.80 : **hlína** písčité, hnědá
0.80 - 3.20 : **štěrk** rezavohnědý
Neogén - miocén
3.20 - 35.00 : **jíl** prachový, hnědošedý; geneze limnická
35.00 - 101.00 : **jilovec** prachový, písčité, šedohnědý; geneze limnická
přítomnost : siderit
101.00 - 141.50 : **jilovec** písčité, hnědošedý; geneze limnická
přítomnost : siderit
141.50 - 141.70 : **pelosiderit** písčité, hnědošedý; geneze limnická
141.70 - 167.00 : **jilovec** písčité, hnědošedý; geneze limnická
přítomnost : siderit
Stáří neznámé
167.00 - 168.00 : **detrit** xylitický, lupkový
přítomnost : pyrit
Neogén - miocén
168.00 - 168.60 : **jilovec** uhelný, páskovaný; geneze limnická
168.60 - 168.90 : **jíl** uhelnatý (prouhelněný); geneze limnická
přítomnost : xylit ve vložkách
Stáří neznámé
168.90 - 195.70 : **detrit** xylitický
195.70 - 197.10 : **detrit** páskovaný, lupkový, xylitický
197.10 - 199.50 : **detrit** xylitický
Neogén - miocén
199.50 - 199.60 : **jíl** uhelnatý (prouhelněný); geneze limnická
Stáří neznámé
199.60 - 200.10 : **detrit**, lupkový, páskovaný
přítomnost : xylit ve vložkách
200.10 - 200.80 : **detrit** lupkový, páskovaný
přítomnost : xylit ve vložkách
Neogén - miocén
200.80 - 201.90 : **jilovec** písčité, šedohnědý; geneze limnická
201.90 - 224.50 : **pískovec** arkózový, polymiktní, vápnitý, hnědošedý; geneze limnická
přítomnost : zuhelnatělé zbytky rostlin

Hladina podzemní vody - hloubka [m] : 0.00 **druh hladiny :** nerozlišená

Provedené zkoušky
[technologické rozborů, chemické rozborů pevných vzorků, geotechnické rozborů](#)

(CHKO) Krušné hory, která by měla pokrýt většinu plochy tohoto severočeského pohoří a dřevozpracující průmysl by tak mohl být aktivní pouze na omezené ploše území mimo nejcennější partie, kdy by zásahy nedocházelo k významné proměně existujících nebo nově vznikajících ekosystémů, které jsou v mnoha ohledech celostátně ceněné.

Vodní režim je aktuálně v území zcela odlišný, než tomu bylo před postupným rozšiřováním hnědouhelné těžby v průběhu 20. století. Dříve byla nejvýznamnějším vodním tokem řeka Bílina, napájející Komořanské jezero, rozkládající se ve středu dnešního velkolomu ČSA, společně s dalšími přítoky - Šramnickým, Černickým a dalšími menšími potoky. Po postupném vysoušení Komořanského jezera, jehož plocha se zmenšovala a okrajové části byly přetvářeny na močály a následně až na zemědělskou půdu, napájela Bílina především menší vodní plochy, které se v území nacházely až do rozšíření dobývacího prostoru a vzniku velkolomu ČSA.

Pro zajištění **geologické stability svahů** na okrajích lomu došlo k přetrasování a zatrubnění řeky Bíliny, která byla "odkloněna" ve čtyřech rourách, každá o průměru 1,2 m na nově vzniklé těleso tzv. Ervěnického koridoru, kde jsou aktuálně vedeny i všechny další inženýrské sítě mezi okresními městy Most a Chomutov. Do zatrubnění je Bílina svedena v jihozápadním rohu řešeného území nedaleko Jirkova a znovu se na povrch dostává ještě v nepůvodním korytě mezi průmyslovými závody v Komořanech a Litvínově-Záluží na severozápadním okraji Kopistské výsypky. Menší vodní toky jako například Šramnický nebo Černický potok, byly na severním okraji velkolomu ČSA přetrasovány do nově vyhloubených štol v masivu Krušných hor, kudy jsou svedeny přes město Horní Jiřetín do potoka Loupnice, vlévajícího se na východním okraji řešeného území do řeky Bíliny.

3/ těžba nerostných surovin

Hnědouhelná těžba významně ovlivnila podobu tohoto regionu, nejednalo se ovšem o první surovinu, která se na řešeném území v jeho historii těžila. Na jihozápadních svazích Krušných hor se v období středověku nebo raného novověku těžila **železná ruda**, která dala i historický německý název zámku, resp. osadě Jezeří, tedy *Eisenberg* (něm. *Železná hora*). Nedaleko hlavního zámeckého parkoviště je dodnes možné si prohlédnout zaslepené vchody do dvou štol, které byly objeveny v 70. letech 20. století při průzkumu okrajových částí velkolomu ČSA pro plánované rozšíření povrchové hnědouhelné těžby¹.

Nejvýznamněji region ovlivnila **hnědouhelná těžba**, jejíž historie již byla představena v části A1 - Stručná historie území a současný stav řešeného území. Počátky dobývací činnosti lze nalézt na počátku 20. století, kdy byl otevřený první hnědouhelný důl Hedvika (předchůdce velkolomu ČSA) jako pobočný závod dolu Julius V, těžba se během 1. poloviny minulého století postupně rozšiřovala, tento postup však zatím neovlivňoval sídelní strukturu v regionu, docházelo pouze k drobnějším zásahům do území, co se týče cestní sítě nebo zániku zemědělských ploch či lesů. Na konci 30. let 20. století vznikl chemický závod v Litvínově-Záluží, který je dodnes klíčovým místem pro zpracování ropy a ropných produktů v České republice a je napojený na ropovod Družba² (v návaznosti na ekonomické sankce a omezení zpracování ropy z Ruské federace se předpokládá v následujících letech významná modernizace celého provozu).

1 Zámek Jezeří - Jezero Most. Online.

2 Chemická továrna v Záluží u Litvínova – Kudy z nudy. Online.

Obr. 28: Letecký snímek velkolomu ČSA v roce 1947 (zdroj: Archiv LMS ČÚZK)

Zlom ve vlivu těžební činnosti na sídelní strukturu v regionu nastal po únorovém převratu v roce 1948, kdy se důl pod tehdejšími názvem "Důl president Roosevelt" převedl v 50. letech na velkolom. Hnědouhelná těžba se dále rozšiřovala ze střední části řešeného území do okrajů a přibližovala se jednotlivým obcím, v roce 1958 došlo k přejmenování na dnešní název "důl Československé armády" a o 4 roky později k začlenění dolu do národního podniku "Doly V. I. Lenina". Tato instituce byla po sametové revoluci přeměněna na nechvalně proslulou Mosteckou uhelnou společností a po privatizaci dokončené v roce 1999 rozdělena na několik institucí včetně dnešního provozovatele velkolomu, společnost SEV.EN (Severní energetická a. s.)³. Jak je parné na leteckých snímcích nad a pod tímto odstavcem, došlo během téměř 50 let k velkému poklesu vegetace v centrální části snímků, rozdíl je patrný i v ploše Jezeřského arboreta, zmenšeného pouze na zlomek původní rozlohy.

Obr. 29: Letecký snímek velkolomu ČSA v roce 1995 (zdroj: Archiv LMS ČÚZK)

3 Sanace a rekultivace lomu ČSA Z7 - DIAMO. [online].

Aktuálně (rok 2023, resp. 2024) probíhá hnědouhelná těžba ve velkolomu ČSA již pouze ve dvou ložiskách v nehlouběji situované části lomu, kde dochází k dotěžování zbývajících zásob, při jejichž získávání nedochází k překročení těžebních limitů. Předpokládá se vytěžení těchto zásob v následujících dvou letech, tedy do konce roku 2025, resp. v průběhu roku 2026, kdy by měla být dobývací činnost v prostoru velkolomu ČSA definitivně ukončena a na těžební činnost by měla navázat rekultivace. Zajištěny již byly štoly pod severním okrajem lomu, kde byla ve 2. polovině 20. století prováděna hnědouhelná těžba hlubinným způsobem a před revitalizací území bylo nutné tyto štoly a okolní svahy zajistit, aby nedocházelo k sesuvům území.

Obr. 30: Hranice dobývacího prostoru v r. 1991 (zdroj: Nařízení vlády ČR 444/1991)

Nepředpokládá se další postup těžby a zrušení, resp. nové vytyčení územních limitů pro hnědouhelnou těžbu, která by mohla potenciálně ohrozit existenci osady Černice a města Horní Jiřetín. Tím by zůstal mimo jiné i zámek Jezeří zcela odříznut a přístupný pouze po lesních cestách z Krušných hor, kde se předpokládá vyhlášení chráněné krajinné oblasti, a nová forma dopravní obslužnosti zámku Jezeří by tak byla významnou měrou ztížena.

4/ dopravní infrastruktura

Hlavními **dopravními tahy v území** jsou aktuálně silnice I/13 spojující okresní města Most a Chomutov a vedoucí po tzv. Ervěnickém koridoru společně s dvoukolejnou železniční tratí a veškerým vedením technické infrastruktury mezi okresními městy. Omezenou cestní síť v regionu dále tvoří krajská silnice II. třídy č. 27, propojující Most a Litvínov přes jeho místní část Litvínov-Záluží a řada komunikací III. třídy a místních cest, zajišťujících dopravní spojení mezi jednotlivými sídelními celky (osada Černice, město Horní Jiřetín, Úpravna uhlí Komořany, obec Vysoká Pec a další lokality). Znatelně v regionu chybí úsek původní silnice I/13, vedoucí přes Litvínov-Záluží, Horní Jiřetín a Černice směrem na Podhůří, Vysokou Pec a Jirkov, resp. Chomutov, který byl však kvůli hnědouhelné těžbě a následným sesuvům přerušen v cca. kilometrovém úseku krátce za odbočkou k zámku Jezeří na svém východním konci a východně od zaniklé osady Podhůří, dnes začleněné do obce Vysoká Pec na západě. Obnovením tohoto dopravního tahu by byla zajištěna lepší dopravní obslužnost města Horní Jiřetín a dalších sídel ve směru od Chomutova, zároveň by se i zámek Jezeří, nazývaný "barokní perlou Krušných hor" stal lépe přístupným pro návštěvníky z okresu Chomutov, Karlovarského kraje a celých západních Čech.

Železniční síť se na řešeném území téměř nevyskytuje, jediným existujícím úsekem je dvoukolejná elektrifikovaná regionální trať č. 130 spojující města Ústí nad Labem a Chomutov a jsoucí součástí celostátní dráhy. Původní jednokolejný tah Oldřichov u Duchcova – Litvínov – Jirkov – Chomutov (dnes vedený pouze v úsecích Oldřichov u Duchcova - Litvínov pod č. 134 a Jirkov - Chomutov pod č. 124) zajišťoval dopravní obslužnost celého severovýchodního okraje velkolomu ČSA včetně několika dnes již zaniklých obcí. Kvůli postupující hnědouhelné těžbě byla trať nejprve překládána, později v jednotlivých úsecích rušena a přerušena na dnešní podobu. Mezi městem Litvínov a osadou Černice jsou dodnes patrné zbytky drážního tělesa, jehož obnovení by mělo být možné za předpokladu vybudování estakády a nasypáním terénu mezi Jezeřským arboretem a lokalitou bývalé obce Podhůří. V souvislosti s revitalizací celého území a jeho nového využití lze předpokládat zvýšenou poptávku po dopravní obslužnosti lokality prostředky veřejné dopravy, kdy by návrh železničního spojení současně velkou měrou podpořil ekologický aspekt a udržitelnost plánovaného záměru. Variantou obnovení železničního spojení by mohlo být řešení v podobě krátkého důlního vláčku, zajišťujícím spojení na místě momentálně přerušeno úseku bývalé silnice I/13 v úseku od západního ukončení v lesích pod Jánským vrchem do východního konce u Jezeřského arboreta s napojením na návštěvníkový provoz státního zámku Jezeří, níže situovaného arboreta a dalších významných míst v lokalitě.

Mimo výše zmíněnou silniční a drážní infrastrukturu se na řešeném území nenacházejí žádné další druhy dopravní infrastruktury. V souvislosti s plánem na obnovení Komořanského jezera se nabízí obohacení občanské vybavenosti regionu o vodní dopravu na nově vzniklé vodní ploše, případně různé volnočasové aktivity v podobě paraglidingu, které se řadí do kategorie letecké dopravy.

5/ technická infrastruktura

Většina řešeného území je v dostatečné míře vybavena technickou infrastrukturou, a to s výjimkou plochy s doposud aktivně probíhající hnědouhelnou těžbou. Všechny sídelní útvary na dotčené ploše jsou elektrifikovány, a to včetně zámku Jezeří, kam vede částečně podpovrchové a v koncovém úseku povrchové vedení z města Horní Jiřetín přes osadu Černice. Jednotlivé obce a osady na okrajích velkolomu mají vlastní obecní nebo městské vodovody, jejichž provozovatelé se liší podle okresního uspořádání, všechny místa v regionu jsou zároveň vybavena sítí optických kabelů, provozovaných společnostmi CETIN.

V několika případech lze ovšem pozorovat rozdíly, a to nejčastěji mezi východním a západním okrajem území. Zatímco na ploše spadající pod ORP Litvínov nejsou obce vybaveny kanalizací, Vysoká Pec a její součásti v západní části řešeného území, které spadají pod ORP Chomutov kanalizační systém mají. Západním okrajem regionu též prochází plynovod směřující k česko-německé hranici a obci Hora Svaté Kateřiny, východní částí plynové vedení prochází okrajově.

Obr. 31: Mapa technické infrastruktury - výřez pro býv. Komořany (zdroj: Geoportál ÚK)

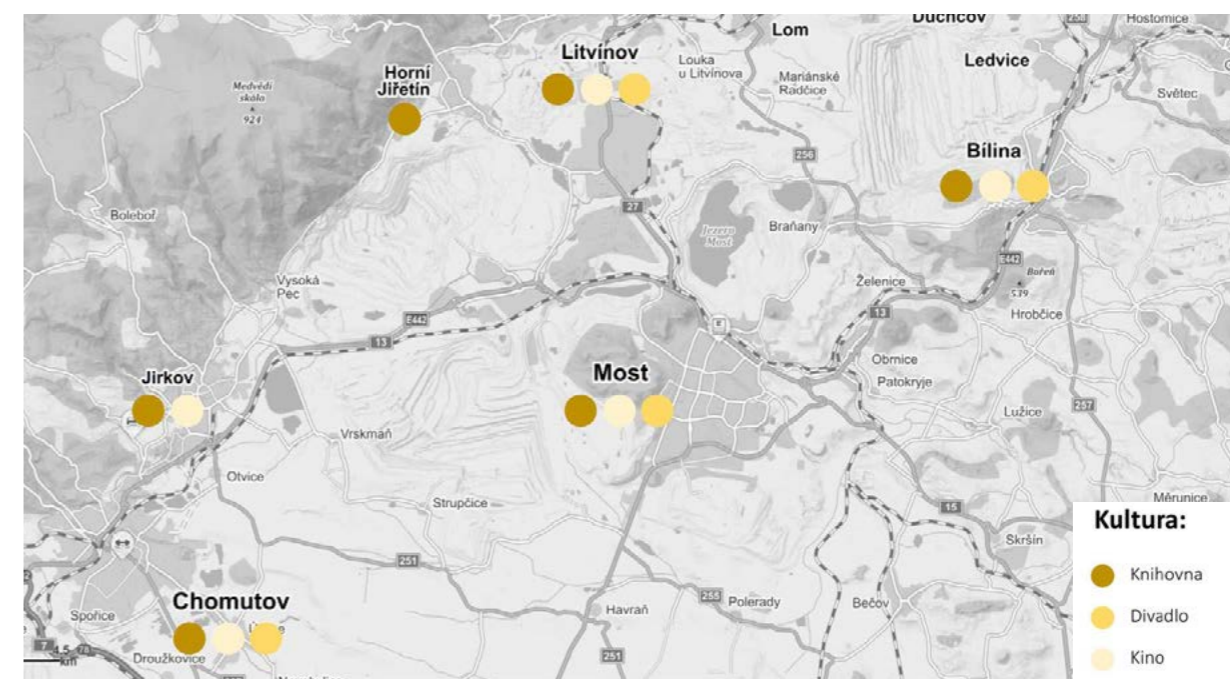
V místech velkých industriálních provozů (Litvínov-Záluží, bývalých obcí Komořany a Ervěnice) můžeme spatřit v rámci území specifické vedení technické infrastruktury. Jedná se o teplovod, jehož počátek můžeme nalézt v místech Úpravny uhlí Komořany, kde byla již ve 30. letech 20. století zřízena elektrárna. Tento provoz je zároveň napojen na soustavu velmi vysokého napětí a je součástí distribuční sítě.

6/ rekreace a cestovní ruch

Využívání řešeného území pro účely rekreace nebo cestovního ruchu je v současnosti limitováno stále probíhající dobývací činností ve velkolomu ČSA a s tím spojenou rozděleností území a přerušenými komunikačními tahy. Jedním z mála bodů cílících na návštěvníkový provoz a turismus je státní zámek Jezeří, situovaný nad severními svahy velkolomu ČSA a momentálně přístupný pouze individuální osobní dopravou přes město Horní Jiřetín a osadu Černice nebo pěšky či na kole

prostřednictvím různých turistických tras a cyklotras v krušnohorských lesích. Návštěvnost jezeřského zámku (17 321 osob za r. 2022, 14 502 v roce 2021, data za rok 2023 nebyla doposud ze strany NPÚ zveřejněna) je jedna z nejvyšších v rámci památkových objektů Ústeckého kraje ve správě Národního památkového ústavu. V okolí zámku je možné navštívit další zajímavé památky připomínající dobu vlády rodu Lobkoviců - tzv. Hrabčící kapli, nedokončenou rodovou hrobku stavěnou podle projektu Andree Altomonta a opředenou pověstmi. Nedaleko Hrabčící kaple se nachází menší výklenková kaple, také pravděpodobně z lobkoviczké doby, o níž nejsou v současnosti známy žádné bližší informace.

K rekreaci v přírodě lze v řešeném území využít rozmanité krušnohorské lesy, jejichž jižní část obklopuje zámek Jezeří. Možné je též navštívit tzv. Jezeřské arboretum, pozůstatky jedné z nejcennějších sbírek exotických a dalších dřevin na našem území, ze které se do dnešních dnů v důsledku předpokládané hnědouhelné těžby dochovala pouze menší část, v současnosti přístupná v omezeném rozsahu z důvodů omezených možností údržby. Mimo bezprostřední území velkolomu ČSA a jeho nejbližší okolí se nacházejí turisticky zajímavé cíle ve městě Horní Jiřetín (například kostel Nanebevzetí Panny Marie), na okraji dnešního města Most pak děkanský kostel Nanebevzetí Panny Marie (a přílehlý bývalý špitál sv. Ducha), známý svým bezprecedentním stěhováním o 841 metrů v roce 1975, kdy byl takto uchráněn od demolic v důsledku postupující hnědouhelné těžby.

Obr. 32: Mapa občanské vybavenosti v oblasti kultury (zdroj: archiv autora)

Samotné území velkolomu ČSA, ve kterém stále aktivně probíhá povrchová hnědouhelná těžba, a jeho bezprostřední okolí je pro veřejnost mimo osoby s povolením od těžební společnosti SEV.EN uzavřeno, a to podle vyhlášky č 15/1995 Sb. Českého báňského úřadu o oprávnění k hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem, jakož i k projektování objektů a zařízení, které jsou součástí těchto činností, jelikož se jedná o aktivní dobývací prostor. Rekultivační činnost včetně podrobného průzkumu území bez nutnosti povolování přístupu lze očekávat nejdříve po ukončení těžby na přelomu let 2025 a 2026, i po těchto letech však bude přístup minimálně do části území omezen kvůli zpřísněnému režimu, platnému pro novou národní přírodní památku "lom ČSA".

| A6 |

**DOKUMENTACE HISTORICKÉ
PODOBY KRAJINY**

1/ historická vyobrazení a fotografie - zámek Jezeří

Obr. 33: Pohled na zámek Jezeří od Václava Bergera (1800) (zdroj: hrady-zrceniny.cz)

Obr. 34: Krajina pod zámekem Jezeří, akvarel Antonína Mánesa (zdroj: Regiontourist.cz)

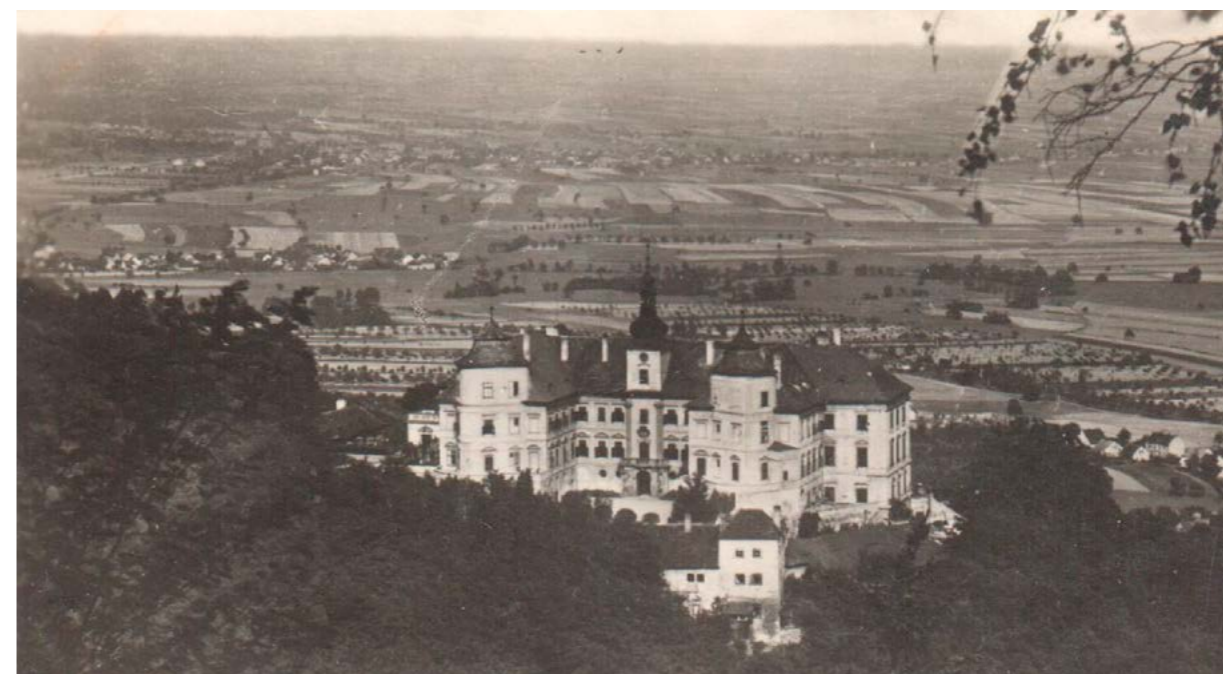
Obr. 35: Jezeří s Komořanským jezerem v pozadí (1882) (zdroj: hrady-zriceniny.cz)

Obr. 37: Jezeří se zemědělskou krajinou v pozadí (rok neznámý) (zdroj: hrady-zriceniny.cz)

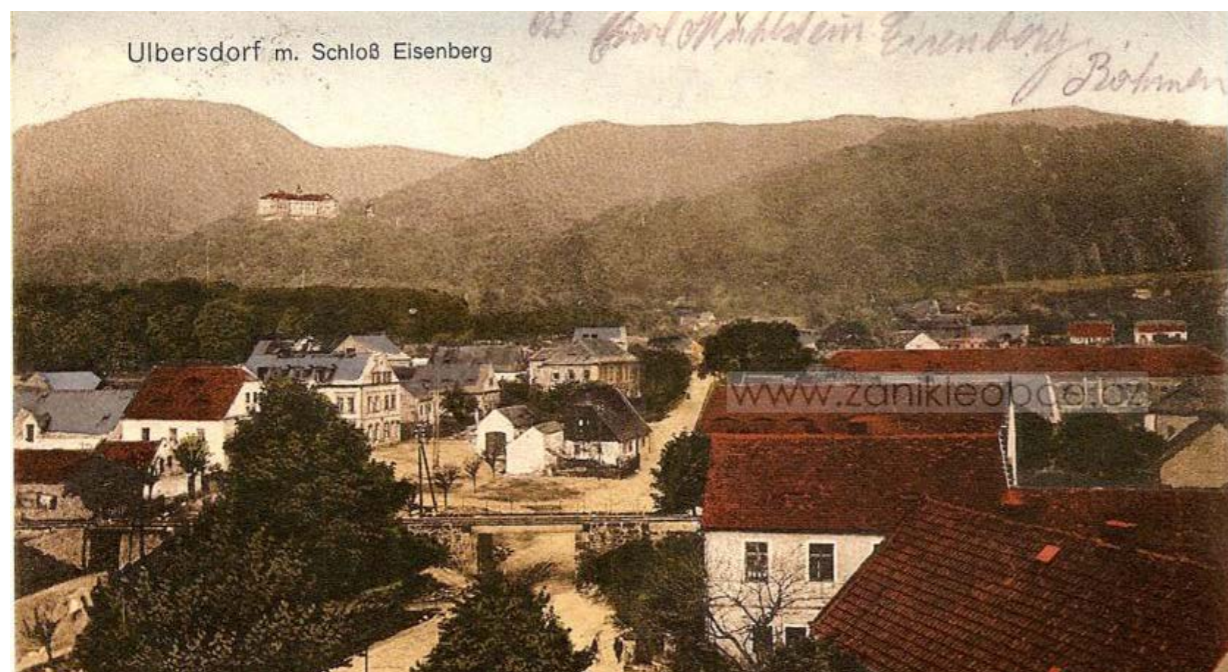

Obr. 36: Železniční stanice a zámek Jezeří, kresba F. Wachsmann (zdroj: neznámý)

Obr. 38: Mapa technické infrastruktury - výřez pro býv. Komořany (zdroj: Geoportál ÚK)

2/ historická vyobrazení a fotografie - Albrechtice u Mostu

Obr. 39: Celkový pohled na obec z r. 1916 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 41: Pohled na náves od jihu - 70. léta 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 40: Celkový pohled na obec směrem od Jezeří z 30. let 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 42: Část obec Albrechtice u Mostu - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 43: Kostel Všech svatých v 70. letech 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 45: Prodejna družstva Selbsthilfe - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 44: Centrum obce v 70. letech 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 46: Část bývalé Chomutovské silnice v Albrechticích (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 47: Část návsi obce (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 49: Ukázka architektury v obci (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 48: Část návsi obce (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 50: Ukázka architektury v obci (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

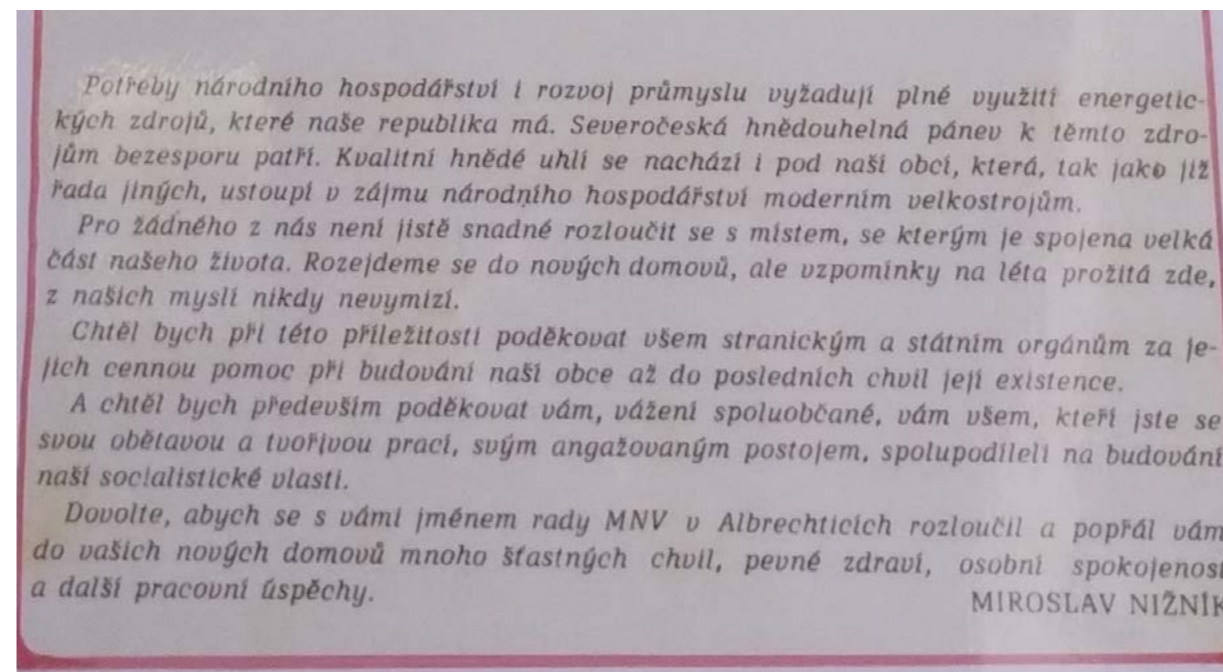
Obr. 51: Ukázka architektury v obci (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 53: Ukázka architektury v obci (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 52: Ukázka architektury v obci (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 54: Závěrečné slovo předsedy MNV při likvidaci obce (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

3/ historická vyobrazení a fotografie - Ervěnice

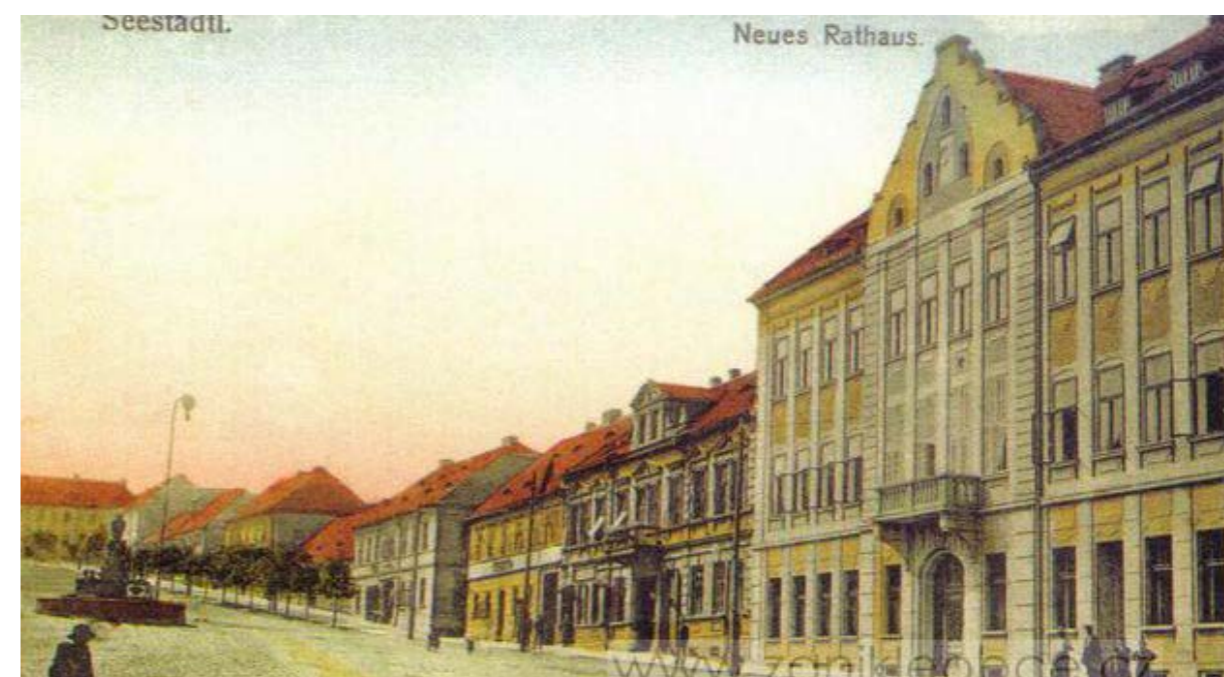
Obr. 55: Náměstí v Ervěnicích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 57: Pošta a stará radnice v roce 1901 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 56: Škola a hornická osada v Ervěnicích (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 58: Nová radnice - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 59: Česká škola v Ervěnicích (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 61: Celkový pohled na obec v r. 1906 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 60: Obchod v Ervěnicích (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 62: Celkový pohled na obec - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 63: Celkový pohled na náměstí, 20. léta 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 65: Pohled na náměstí, 40. léta 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 64: Celkový pohled na náměstí, 30. léta 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 66: Ulice v Ervnicích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

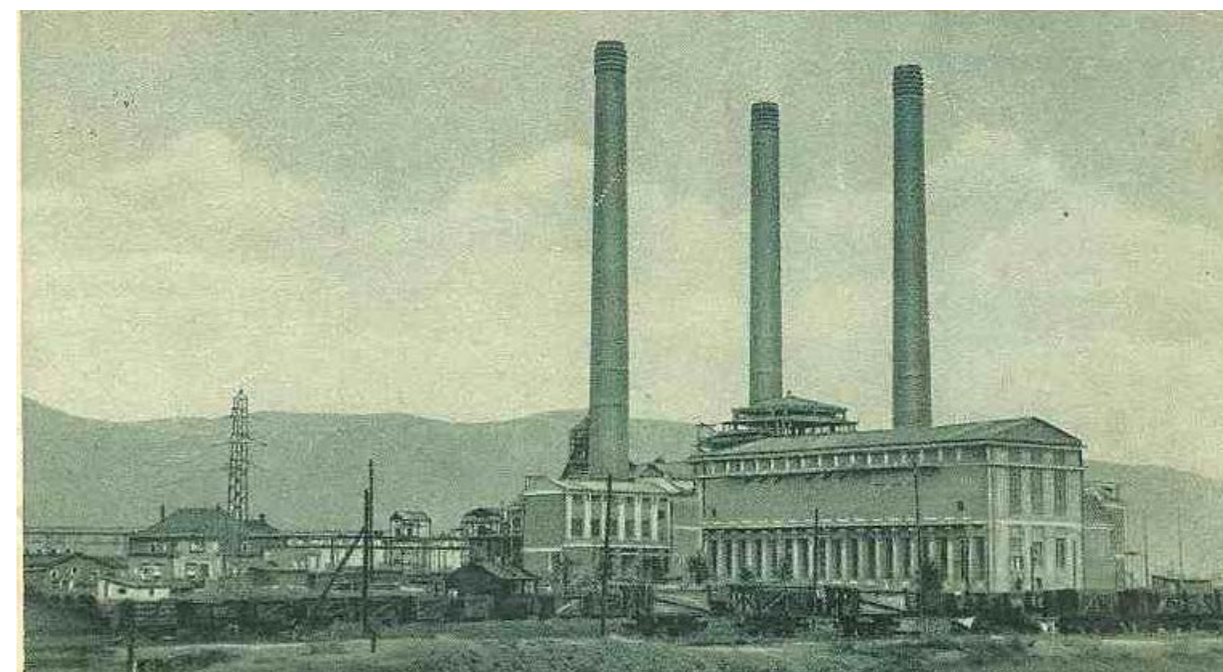
Obr. 67: Masarykova ulice - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 69: Důl Robert - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 68: Ulice v Ervěnicích v roce 1930 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 70: Elektrárna v Ervěnicích - kolem r. 1930 (zdroj: zanikleobce.cz)

4/ historická vyobrazení a fotografie - Komořany

Obr. 71: Škola v Komořanech - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 73: Celkový pohled na obec v roce 1910 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 72: Kostel v Komořanech v roce 1905 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 74: Středová část obce - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 75: Ulice v Komořanech - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 77: Část obce - nedatováno (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 76: Pozdrav z Komořan - nedatováno (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 78: Komořanech v roce 1949 (zdroj: zanikleobce.cz)

5/ historická vyobrazení a fotografie - Dřínov

Obr. 79: Kaple a škola v Dřínově - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 81: Náměstí a šachta v Dřínově v roce 1930 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 80: Pozdrav z Komořan - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 82: Dobová pohlednice z Dřínova - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 83: Pozdrav z Dřínova - 1899 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 85: Pohled z Dřínova - nedatováno (zdroj: Okruh s výhledem, SZ Jezeří)

Obr. 84: Střed obce v roce 1905 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 86: Nádraží v Dřínově - 60. léta 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

6/ historická vyobrazení a fotografie - Kundratice

Obr. 87: Hostinec u Koruny - 1930 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 89: Vodní nádrž - 1930 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 88: Obchod v Kundratících - 1930 (zdroj: zanikleobce.cz)

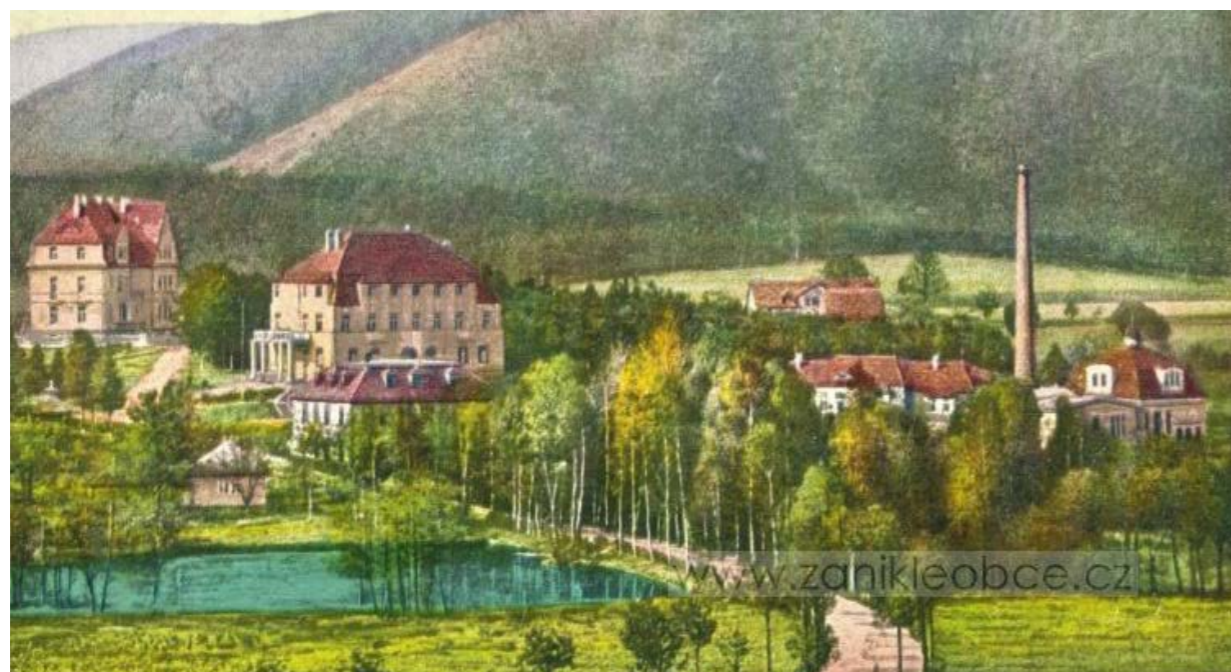
Obr. 90: Hostinec u Slunce - 1930 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 91: Ulice v Kandraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 93: Kaple v Kandraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 92: Pohled na Kandratice - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 94: Škola v Kandraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 95: Ulice v Kandraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 97: Ulice v Kandraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 96: Dům v Kandraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 98: Šachta v Kandraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 99: Dům č. p. 5 - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 101: Stavení v Kundraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 100: Dům č. p. 54 - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 102: Dům č. p. 30 - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 103: Hostinec zur Wintraube - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 105: Dům č. p. 47 - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 104: Hostinec v Kundraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

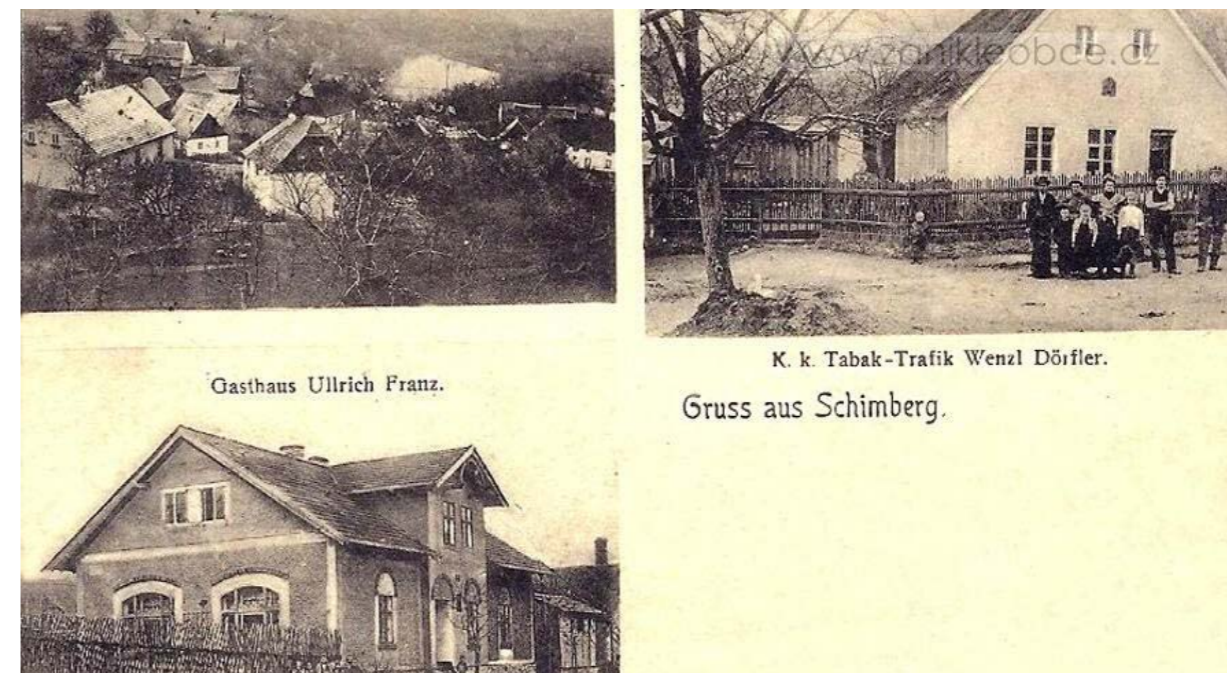

Obr. 106: Škola v Kundraticích - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

7/ historická vyobrazení a fotografie - Podhůří

Obr. 107: Celkový pohled - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 109: Celkový pohled na Podhůří v roce 1910 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 108: Schörfův mlýn - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 110: Mapa Podhůří - 1836-52 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 111: Pohled z kostela sv. Mikuláše - 30. léta 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 113: Kostel sv. Mikuláše - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 112: Pohled na centrální část obce - 70. léta 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 114: Pohled z věže kostela - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 115: Pohled z kostela sv. Mikuláše jižním směrem - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 117: Dolní Jiřetín na počátku 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 116: Pohled z věže kostela směrem k Hornímu Jiřetínu - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 118: Dolní Jiřetín na počátku 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

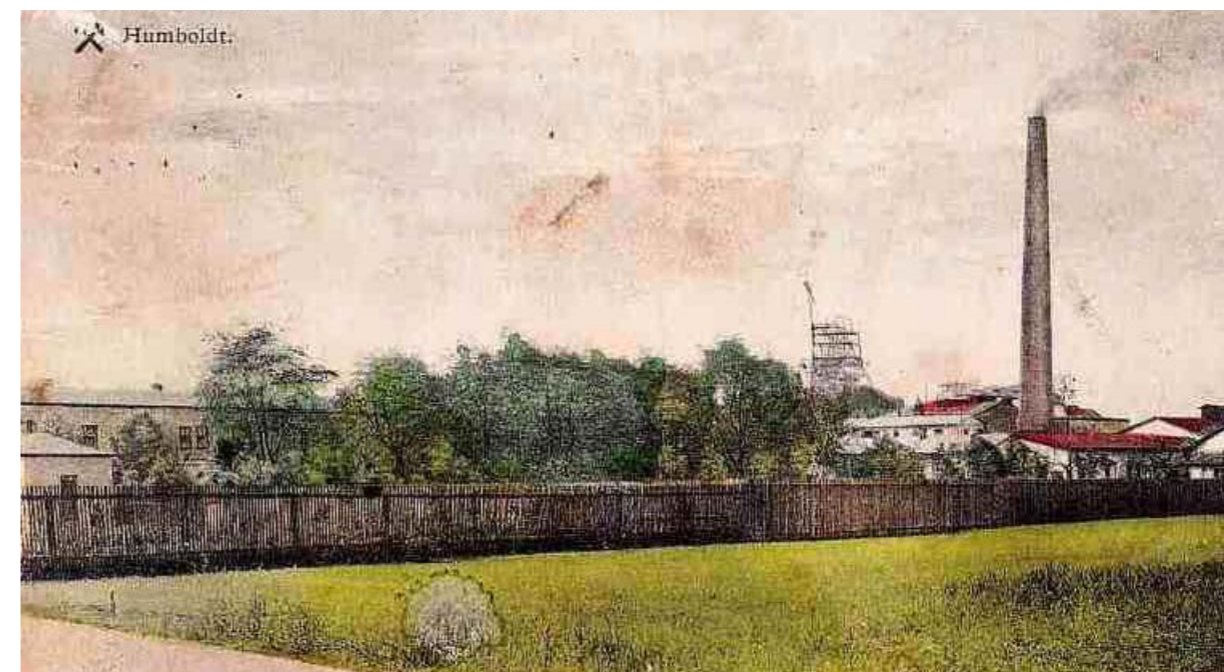
Obr. 119: Dolní Jiřetín na počátku 20. století (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 121: Ulice na Záluží v roce 1932 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 120: Hornická kolonie v Dolním Jiřetíně - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 122: Důl Humboldt v Dolním Jiřetíně (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 123: Hospoda Josefa Kühnera v roce 1905 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 125: Škola v Dolním Jiřetíně - nedatováno (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 127: Důl Centrum v roce 1916 (zdroj: zanikleobce.cz)

Obr. 126: Centrum obce kolem roku 1950 (zdroj: zanikleobce.cz)

| A7 |

**DOKUMENTACE SOUČASNÉ
PODOBY KRAJINY**

1/ současný stav území - zámek Jezeří

Obr. 127: Pohled na západní fasádu zámku v r. 2022 (zdroj: archiv autora)

Obr. 128: Pohled na východní fasádu zámku v r. 2022 (zdroj: archiv autora)

Obr. 129: Pohled na Jezeří z vyhlídky nad zámkem v roce 2022 (zdroj: archiv autora)

Obr. 131: Pohled na Jezeřské arboretum ze zámku v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 130: Pohled do zrekonstruovaného divadelního sálu v r. 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 132: Pohled do míst býv. Albrechtic ze zámku v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

2/ současný stav území - památky pod zámekem

Obr. 133: Hraběcí kaple u zámku Jezeří v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

3/ současný stav území - Jezeřské arboretum

Obr. 135: Odvodňovací příkop na severní straně arboreta v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 134: Výklenková kaple u lobkowiczké hrobky v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 136: Pozůstatky historické zeleně v arboretu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 137: Pozůstatky historické zeleně v arboretu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 139: Nově vysázená vegetace na rozhraní arboreta a velkolomu r. 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 138: Pozůstatky jednoho z jezírek v arboretu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 140: Pohled z návsi Albrechtic směrem k Jezeří v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

4/ současný stav území - býv. Albrechtice u Mostu

Obr. 141: Bývalá návěs obce, pohled od severu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 143: Východní část bývalé návsi a arboretum v roce 2022 (zdroj: archiv autora)

Obr. 142: Pohled z bývalé návsi směrem od jihu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 144: Pokračování bývalé návsi do velkolomu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

5/ současný stav území - býv. Chomutovská silnice

Obr. 145: Východní konec býv. Chomutovské silnice pod zámekem v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 147: Pokračování býv. Chomutovské silnice do velkolomu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 146: Východní konec býv. Chomutovské silnice na kraji lomu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 148: Pohled z konce býv. Chomutovské silnice k Albrechticím v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

6/ současný stav území - velkolom ČSA

Obr. 149: Pohled na velkolom ČSA od Komořan v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 151: Rypadlo RK5000 ve velkolomu ČSA v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 150: Pohled od Komořan směrem k Hornímu Jiřetínu v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 152: Detail pozůstatků hnědouhelné těžby ve velkolomu ČSA (zdroj: archiv autora)

Obr. 153: Stopy přirozené rekultivace ve velkolomu ČSA v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 155: Přirozeně rekultivované území v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 154: Pohled na rekultivovanou část území s Jezeřím v pozadí, r. 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 156: Pohled z rekultivované části území směrem na velkolom, r. 2023 (zdroj: archiv autora)

7/ současný stav území - býv. Dolní Jiřetín

Obr. 157: Pohled na místo bývalé obce v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 159: Detail terénních změn v místech bývalé obce v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 158: Rekultivované území bývalé obce v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 160: Ukázka nové vegetace v místech bývalé obce v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

7/ současný stav území - současný Dolní Jiřetín

Obr. 161: Východní pohled v místě dnes nazývaném Dolní Jiřetín v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 163: Jižní pohled v místě dnes nazývaném Dolní Jiřetín v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 162: Východní pohled v místě dnes nazývaném Dolní Jiřetín v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

Obr. 164: Severní pohled v místě dnes nazývaném Dolní Jiřetín v roce 2023 (zdroj: archiv autora)

| A8 |

**S. W. O. T. ANALÝZA
A VYHODNOCENÍ RIZIK**

1/ úvod

V rámci hodnocení aktuálního stavu řešené krajiny, jejích silných a slabých stránek, příležitostí a hrozeb se vycházelo ze dvou již zpracovaných analýz - první analýza byla zaměřena na státní zámek Jezeří, jednu z posledních připomínek dřívější podoby území velkolomu ČSA a jeho okolí, ve vztahu k dalšímu rozvoji této památky a vznikla v rámci závěrečné práce Rekvalifikačního kurzu památkové péče pořádaného Národním památkovým ústavem, generálním ředitelství, pod vedením PhDr. Hany Řezníčkové a oponentky práce Mgr. Hany Krejčové, kastelánky státního zámku Jezeří. Druhá S. W. O. T. analýza byla řešena v prvním semestru navazujícího magisterského studijního programu na Fakultě architektury ČVUT v Praze jako součást semestrální práce pro předmět Územní plánování I pod vedením prof. Ing. arch. Karla Maiera, PhD.

Obě práce byly pro tuto analytickou část diplomního projektu využity jako vstupní podklady a uvedeny v plném znění. Z nich byla následně vytvořena doplňující S. W. O. T. analýza, která reflektovala nově zjištěné skutečnosti z této práce a bude doplňovat ostatní analýzy pro připravovanou návrhovou část. Jelikož se v částech 2/ a 3/ tohoto oddílu jedná vesměs o analýzy zaměřené na konkrétní výsek území nebo specifickou problematiku, doplňující analýza v části 4/ sjednocuje a rozšiřuje získané poznatky. Lze předpokládat, že v rámci návrhové části diplomního projektu budou zjištěny další nové skutečnosti nebo dojde k dalšímu vývoji plánování revitalizace území na úrovni státní správy nebo místních samospráv, na tyto okolnosti bude případně reagováno v rámci návrhové části samostatným oddílem.

2/ S. W. O. T. analýza pro státní zámek Jezeří a okolí

- Autor práce: Bc. Mario Barra
- Důvod a účel: Závěrečná práce Rekvalifikačního kurzu PP NPÚ
- Rok vzniku: červenec 2022
- Řešené území: státní zámek Jezeří
- Vedoucí práce: PhDr. Hana Řezníčková, NPÚ GnŘ
- Oponent práce: Mgr. Hana Krejčová, NPÚ SZ Jezeří

Strengths (Silné stránky)

- Jedinečná, především hudební, historie státního zámku Jezeří
- Vysoká návštěvnost SZ Jezeří, jeden z nejnavštěvovanějších objektů v Ústeckém kraji (více než např. SZ Duchcov nebo SZ Krásný Dvůr a další)
- Nedotčená příroda střední části Krušných hor a česko-německého pohraničí
- Částečně zachovalé Jezeřské arboretum + dochovaná historická i novodobá inventarizace
- Množství drobných, avšak doposud opomíjených památek v lesích (Hrabecí (Čertova) kaple, stará důlní díla atp.)
- Existence turistických tras a cyklotrasy v posuzované oblasti
- Výhled na celé území dnešního dolu ČSA, bývalé obce Albrechtice, Dřínov a Kundratice – forma „měsíční krajiny“
- Aktivity místní samosprávy – neprolomení těžebních limitů, připomínání zaniklých obcí informačními tabulemi

Weaknesses (Slabé stránky)

- Špatné dopravní spojení v lokalitě, důraz na individuální automobilovou dopravu
- Omezené možnosti parkování vozidel individuální dopravy
- Nedostatečná dopravní infrastruktura dopravy (nejbližší zastávka autobusu pro zámek v osadě Černice, tj. cca. 3 km daleko)
- Stále aktivní těžba – riziko geologických nestabilit a omezení pohybu osob
- Omezené možnosti čerpání pitné a užitkové vody
- Nákladnost vybudování soustavy technické infrastruktury (vodovod)
- Masivní poškození objektu SZ Jezeří – nutnost stamilionových investic, omezené možnosti financování bez zapojení evropských fondů (viz níže)
- Nedostatečná kvalita půdy po procesu těžby pro zemědělské aktivity

Opportunities (Příležitosti)

- Rekultivace okolní krajiny, vč. samovolné formy
- Obnova státního zámku Jezeří vč. využití evropských fondů (IROP – v jednání)
- Obnovení hudební historie zámku
- Obnova Jezeřského arboreta jako unikátní lokality v evropském prostoru
- Rozšíření připomínky zaniklých obcí na místě velkolomu ČSA
- Spojení historie zámku a podzámčí formou návštěvnického centra pro celý region
- Rozvoj infrastruktury veřejné přepravy a napojení na pátevní dopravní tahy
- Další rozvoj turismu v méně navštěvovaném regionu ČR (Ústecký kraj) v návaznosti na vznik nových rekreačních ploch
- Posílení zaměstnanosti v ústeckém regionu a přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo (resp. Svobodným státem Sasko)

Threats (Hrozby)

- Geologické narušení krajiny – otázka dlouhodobého vlivu na existující stavby
- Nárůst inflace v důsledku aktuální geopolitické situace – financování obnovy krajiny a zámku Jezeří
- Vývoj energetické politiky ČR, související mimo jiné s válkou na Ukrajině – termín ukončení těžby hnědého uhlí v oblasti – riziko potencionálního rozšíření dolu
- Otázka zaměstnanosti po ukončení těžby ve velkolomu ČSA, nutnost vytvoření nových pracovních pozic
- Dlouhé časové intervaly nutné pro obnovu krajiny
- Ztížené podmínky pro zemědělství v důsledku intenzivní těžby v minulosti
- V případě vytvoření velkého jezera (podobné např. jezeru Most) – otázka využití masivní vodní plochy¹

¹ BARRA, Mario. Náhled do historie a potenciálu rozvoje státního zámku Jezeří a jeho okolí. Závěrečná práce Rekvalifikačního kurzu PP NPÚ GnŘ, vedoucí PhDr. Hana Řezníčková. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2022.

2/ S. W. O. T. analýza pro území z hlediska územního plánování

- Autor práce: Bc. Mario Barra
- Důvod a účel: Semestrální práce pro předmět ÚPI na FA ČVUT v Praze
- Rok vzniku: prosinec 2022
- Řešené území: velkolom ČSA a přilehlé okolí
- Vedoucí práce: prof. Ing. arch. Karel Maier, PhD.

Strengths (Silné stránky)

- Zachovalý objekt SZ Jezeří, „perly Krušných hor“ a jeho návštěvnost, jedna z nejvyšších v kraji (památková péče, cestovní ruch)
- Nedotčená příroda střední pohraniční části Krušných hor, částečně zachovalé cenné arboretum pod zámkem Jezeří (životní prostředí, ochrana přírody, památková péče)
- Neprolomené těžební limity na velkolomu ČSA (životní prostředí)
- Existence turistických tras a cyklotrasy v posuzované oblasti (cestovní ruch)
- Dochované mapové podklady historické silniční infrastruktury, zbývající dopravní stavby (např. bývalé budovy nádraží) (dopravní infrastruktura)
- Zpracovaná studie dopadů ukončení těžby lomu ČSA, vize obnovy – např. studentské práce ČVUT ještě před ukončením těžby (občanská vybavenost, politika zaměstnanosti)

Weaknesses (Slabé stránky)

- Špatné dopravní spojení v lokalitě, důraz na individuální automobilovou dopravu, omezené možnosti parkování, lokální nedostatky infrastruktury (např. nejbližší zastávka autobusu pro zámek Jezeří v osadě Černice, tj. 3,6 km daleko) (občanská vybavenost, dopravní infrastruktura)
- Omezené možnosti čerpání pitné a užitkové vody, nákladnost vybudování nových soustav infrastruktury – vodovody atp. (technická infrastruktura)
- Masivní poškození objektu SZ Jezeří – nutnost významných investic, omezené možnosti financování bez zapojení evropských fondů (památková péče)
- Nedostatečná kvalita půdy po procesu těžby pro případné zemědělské aktivity, potřeba delšího časového intervalu na rekultivaci (životní prostředí, přírodní podmínky)
- Malý počet přírodních oblastí s chráněným statutem, zdroje územního plánování zaměřeny spíše na rekultivaci zničené krajiny než na ochranu některých zachovalých oblastí (ochrana životního prostředí, přírodní podmínky)
- Pokles návštěvnosti SZ Jezeří po zrušení turisticky atraktivní expozice „strašidel“ a v důsledku vládních omezení během pandemie COVID-19 (památková péče)

Opportunities (Příležitosti)

- Rekultivace okolní krajiny, vč. samovolné formy (životní prostředí)
- Obnova SZ Jezeří, jeho okolí a unikátního cenného arboreta vč. využití fondů EU (v jednání) (památková péče a ochrana přírody)
- Rozvoj infrastruktury veřejné přepravy a napojení na pátevní dopravní tahy regionu, využití zachovalých prvků železniční trati Litvínov – Jirkov (dopravní infrastruktura)
- Další rozvoj turismu v méně navštěvovaném regionu ČR (Ústecký kraj) v návaznosti na vznik nových rekreačních ploch (cestovní ruch)

Threats (Hrozby)

- Stále aktivní těžba – riziko geologických nestabilit a omezení pohybu osob, vliv na statiku existujících objektů (technická infrastruktura)
- Masivní poškození objektu SZ Jezeří – nutnost významných investic, omezené možnosti financování bez zapojení evropských fondů (památková péče)
- Nárůst inflace v důsledku aktuální geopolitické situace – financování obnovy krajiny a zámku Jezeří (životní prostředí, občanská vybavenost)
- Vývoj energetické politiky ČR – termín ukončení těžby hnědého uhlí v oblasti – riziko rozšíření dolu a vliv na existující obce (průmyslová činnost, životní prostředí)
- Dlouhé časové intervaly nutné pro obnovu krajiny, absence plánů na rekultivaci ještě před ukončením těžby – riziko jiného (např. průmyslového) využití území (životní prostředí)
- Zhoršené podmínky pro zemědělskou činnost v důsledku intenzivní těžby v minulosti (životní prostředí)
- V případě vytvoření velkého jezera (podobné např. jezeru Most) – otázka využití masivní vodní plochy (občanská vybavenost)²

4/ Doplnění S. W. O. T. analýz pro řešené území

- Autor práce: Bc. Mario Barra
- Důvod a účel: Analytická / modulová část diplomního projektu
- Rok vzniku: leden 2024
- Řešené území: velkolom ČSA a přilehlé okolí
- Vedoucí práce: prof. Ing. arch. Akad. arch. Václav Girska
doc. Ing. arch. Milena Hauserová, CSc.

Strengths (Silné stránky)

- Již rekultivované části území, ukázka nárůstu biodiverzity v území, předloha pro obnovu dalších ploch dotčených těžbou
- Existence plánů pro obnovu území po ukončení povrchové těžby (s různou pravděpodobností realizace jednotlivých záměrů)
- Reálné a blízké datum ukončení těžby, dotěžování posledních dvou ložisek
- Existence audiovizuálních materiálů Krátkého filmu Praha ze 70. a 80. let 20. století dokumentujících dřívější podobu zaniklých sídel v oblasti velkolomu ČSA
- Dochování velkého množství historických fotografií, vyobrazení, pohledů a dalších materiálů dokumentujících podobu zaniklých sídel na řešeném území
- Základní vybavenost technickou infrastrukturou na okrajích řešeného území s možností dalšího rozvoje
- Existence industriálních provozů ve vzdálenějších částech řešeného území a mimo ně - pracovní příležitosti pro současné zaměstnance dolů a nové obyvatele obnovovaných sídel v místech zaniklých obcí
- Prohlášení zámku Jezeří a arboreta za národní kulturní památku Vládou ČR.

Weaknesses (Slabé stránky)

- Izolovaná místa v území, přerušení bývalé tzv. Chomutovské silnice, omezený přístup individuální dopravou na zámek Jezeří pouze od Horního Jiřetína

² BARRA, Mario. Zámek Jezeří a okolí. Semestrální práce - Územní plánování I, vedoucí prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc. Praha: Fakulta architektury ČVUT v Praze, 2022.

- Předpokládaná dlouhá doba napouštění "nového Komořanského jezera", nejistota dostatečných vodních zdrojů pro realizaci záměru v plánovaném rozsahu
- Malé povědomí o zbývajících památkách v území (mimo státní zámek Jezeří) - například Hraběcí kaple (nedokončená lobkowiczská hrobka), malá výklenková kaple, vodní nádrže na Šramnickém potoce
- Absence připomínky Jezeřského arboreta přímo na místě samém - vzhledem k jeho stavu jej návštěvníci mohou považovat za "neodtěženou část území"
- Umístění rypadla RK5000 v místě předpokládaného jezera, jeho neprohlášení za kulturní památku a omezený čas na jednání o dalším osudu tohoto posledního exempláře, vysoké náklady na jeho odkoupení ze strany státu nebo místních samospráv
- Pojmenování industriálních provozů v jihovýchodní části území "Dolní Jiřetín" bez jakékoliv návaznosti na geografickou polohu dnes již zaniklé obce severozápadně od tohoto místa (podobné pro lokality Komořany a Ervěnice)
- Absence infrastruktury cestovního ruchu na naprosté většině území (kromě omezených možností na státním zámku Jezeří a v Horním Jiřetíně)

Opportunities (Příležitosti)

- Připomínky vybraných zaniklých obcí formou obnovy sídelních struktur s využitím odpovídajícím aktuálním potřebám regionu (například VŠ kampus, bydlení pro seniory, vědecko-technický park, infrastruktura cestovního ruchu a další)
- Propojení izolovaných částí území formou mostů nebo estakád, případně formami hromadné dopravy - například důlní vláček (odkaz na hornickou minulost regionu) s vymístěním automobilové dopravy do sídel na okrajích velkolomu ČSA
- Obnova vodního režimu v území, návrh nového otevřeného koryta pro řeku Bílinu a potoky stékající z jižních svahů Krušných hor - Šramnický, Černický a další.
- Vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Krušné hory a Národní přírodní památky velkolom ČSA - zajištění ochrany panenské přírody Krušných hor včetně lesů kolem Jezeří a Jezeřského arboreta

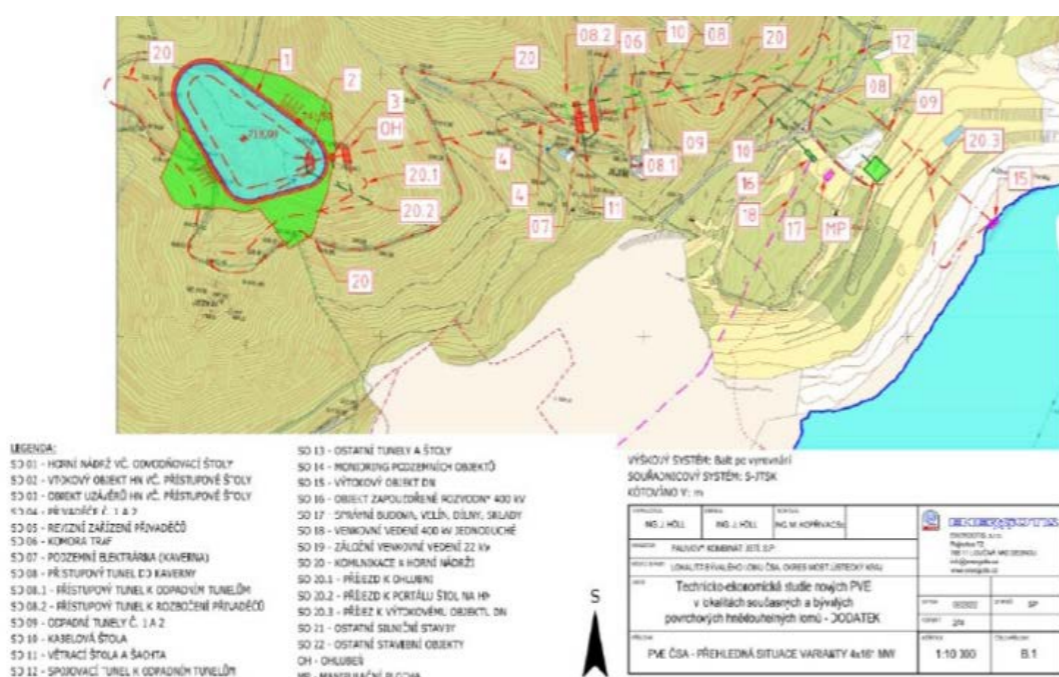
Threats (Hrozby)

- Ohrožení doposud nedotčené přírody Krušných hor formou časově omezené smlouvy s majiteli lesů bránící těžební činnosti a likvidaci dřevin starých několik staletí (vybrané kusy i přes 400 let)
- Realizace záměrů schválených vládou ČR v usnesení z června 2023 - přečerpávací vodní elektrárna, zabránil velké části ploch na jihovýchodním a východním okraji pro fotovoltaické elektrárny
- Nesoulad plánovaných záměrů s předpokládaným vyhlášením CHKO Krušné hory - například významný zásah do krušnohorských lesů při realizaci "horní nádrže" přečerpávací vodní elektrárny
- Riziko poklesu návštěvnosti státního zámku Jezeří v souvislosti s postupnou rekultivací území a zániku tzv. měsíční krajiny
- Izolovanost jezeřského zámku i po rekultivaci území, znemožnění přístupu návštěvníků ze západních Čech a okresu Chomutov

5/ Vyhodnocení S. W. O. T. analýzy a hodnocení rizik

Jednotlivé S. W. O. T. analýzy poukázaly na velké množství podstatných okolností, se kterými se bude zapotřebí vypořádat v návrhové části diplomního projektu. Některé z nich, především ve starších analýzách, již byly zčásti nebo zcela překonány, především hovoříme-li o absenci plánů na rekultivaci a budoucí podobu území, jakkoliv je můžeme považovat za nedokolané a vyžadující další aktualizaci, podobně jako jednotlivé územní studie ORP Litvínov a Chomutov, sloužící jako vodítka pro tuto analytickou část. Nově doplněná S. W. O. T. analýza poukázala na nové problematiky, řešené v posledních měsících nebo jednotkách let - plán na vyhlášení CHKO Krušné hory nebo NPP velkolom ČSA, které mohou kladně přispět k plánované obnově území.

Některé z plánovaných záměrů ovšem chystané aktivity orgánů ochrany přírody ve velké míře ohrožují. Nejvíce je diskutabilní záměr realizace přečerpávací vodní elektrárny jižně a západně od zámku Jezeří. Bezesporu lze myšlenku ocenit jako takovou v době, kdy se Evropská unie více obrací k udržitelnosti a obnovitelným zdrojům energie, které zároveň nepřímo podporují i snahy o ukončení hnědouhelné těžby ve velkolomu ČSA, a obecně odklon české energetiky od uhelných zdrojů. Realizace spodní nádrže, pro níž by mělo být využito obnovované Komořanské jezero můžeme označit za přípustnou, ačkoliv v případě provedení tohoto záměru bude omezena (či zcela znemožněna) rekreační funkce tohoto území, které tak v jistém ohledu zůstane návštěvníkům i obyvatelům regionu nepřístupné. Zcela odmítnout je zapotřebí realizaci horní nádrže nedaleko Jánského vrchu a národní přírodní rezervace Jezerka, kdy by toto území mělo být začleněno do I., tedy nejcennější zóny navrhované Chráněné krajinné oblasti Krušné hory. Tímto zásahem by došlo nejen k vykácení starých krušnohorských bučin a zániku další vegetace, ale také k velké proměně panoramatu a krajinných vazeb, precedentem pro tyto úvahy je realizace Přečerpávací vodní elektrárny Dlouhé stráně v Jeseníkách, kdy byl vršek kopce jednoduše "seříznut". Takovýto zásah se v době, kdy se úroveň ochrany přírody v České republice významně posunula kupředu, jeví jako selhání plánu na ochranu přírody Krušných hor a další tlaky na rozvoj industriálních plánů v regionu (a navzdory vybraným srovnávacím příkladům z Německa nebo Norska).

Obr. 165: Schéma navrhované PVE u zámku Jezeří (zdroj: usnesení vlády ČR)

Další z hrozeb v území jsou plánované velké plochy pro fotovoltaické elektrárny, kdy rozšíření původně zvažovaného záměru situovat část panelů na plovoucí hladinu obnovovaného Komořanského jezera. Opět je nutno tento záměr ocenit z hlediska podpory obnovitelných zdrojů energie a odklonu od využívání uhlí v energetice. Nabízí se ovšem otázka, zda by nebylo možné část panelů situovat na severní svahy velkolomu ČSA s předpokladem jejich geologické stabilizace předcházející provedení tohoto záměru. Nebyly by tak narušeny pohledové vazby ze zámku Jezeří a vyhlídek na jižních svazích Krušných hor, ze kterých se nabízí rozhled na většinu plochy dnešního dobývacího prostoru, téměř na horizontu by při realizaci současné podoby záměru vznikl nedaleko dnešní Úpravní uhlí Komořany významně rušivý prvek, zatímco při umístění části fotovoltaických panelů na svahy jižně a jihovýchodně od Jezeřského arboreta, by byly tyto viditelné pouze z vybraných míst a nenarušovaly by krajinný pohled na zámek Jezeří a krušnohorské lesy, rozkládající se nad postupně rekultivovanou krajinou.

Významným tématem vážícím se k aktuální podobě a jeho budoucí proměně je izolovanost, především severní a severozápadní části řešeného území, způsobená přerušením bývalé Chomutovské silnice a jejím přeložením na tzv. Ervěnický koridor, čímž došlo k ukončení, resp. prodloužení spojení mezi městy Litvínov a Jirkov, resp. Chomutov. Návštěvníci zámku Jezeří z Karlovarského kraje a obecně západních Čech jsou tak nuceni při cestě na zmíněnou památku uskutečnit několikakilometrovou objížďku, náročnou z časového, a v návaznosti na to i z finančního hlediska. Zámek a celé jeho okolí včetně arboreta a dalších památek v okolí se tak orientuje především na návštěvníky přijíždějící směrem od Horního Jiřetína a Litvínova-Záluží, odkud je ovšem pouze omezená možnost přístupu veřejnou hromadnou dopravou a přímo k zámku se člověk dostane vlastním automobilem či pěšky nebo na kole. Nabízí se proto úvaha o obnovení spojení mezi přerušenými konci tzv. Chomutovské silnice formou mostu nebo estakády, čímž by došlo k obnovení provozu i mezi městy Litvínov a Jirkov. S ohledem na zájmy ochrany přírody a zachování klidového režimu v blízkosti plánované CHKO Krušné hory a NPP velkolom ČSA by byla lepší varianta ponechat obnovený úsek komunikace pouze pro veřejnou hromadnou dopravu, cyklisty a pěší, případně doplnit možnosti spojení například turistickým důlním vláčkem, který by kromě své praktické funkce poukazoval i na hornickou minulost regionu, a to i v období po dokončené rekultivaci území.

Územním rizikem zůstávají nadále stávající industriální provozy, situované především v místech zaniklých obcí Komořany a Ervěnice. Po ukončení povrchové těžby hnědého uhlí lze předpokládat jejich postupné opuštění a jedněmi z mála doposud existujících úvah je vznik vědecko-technického parku nebo přeorientování provozů a změnu zpracovávané suroviny, například na lithium. Ke zvažovaným variantám by měla patřit i úvaha o ponechání industriálního provozu přírodě, jako tomu bylo a je v části Emscher Landespark nebo opuštěném dole Rolava/Sauersack na česko-německé hranici, čímž by vznikla nová kulisa atraktivní pro obyvatele regionu i návštěvníky z řad turistů. Další variantou pak může být nové využití průmyslových budov například jako budovy vysokoškolského kampusu zaměřené na industriální dědictví nebo ochranu přírody, případně na problematiku památkové péče, která byla v regionu významně dotčena zvláště ve 2. polovině 20. století. Část staveb je možné využít i jako infrastrukturu cestovního ruchu, které je v celém regionu, resp. po obvodu velkolomu ČSA výrazný nedostatek, jenž je zapotřebí napravit před dokončením rekultivace řešeného území a zvýšení počtu návštěvníků i rezidentů celé oblasti.

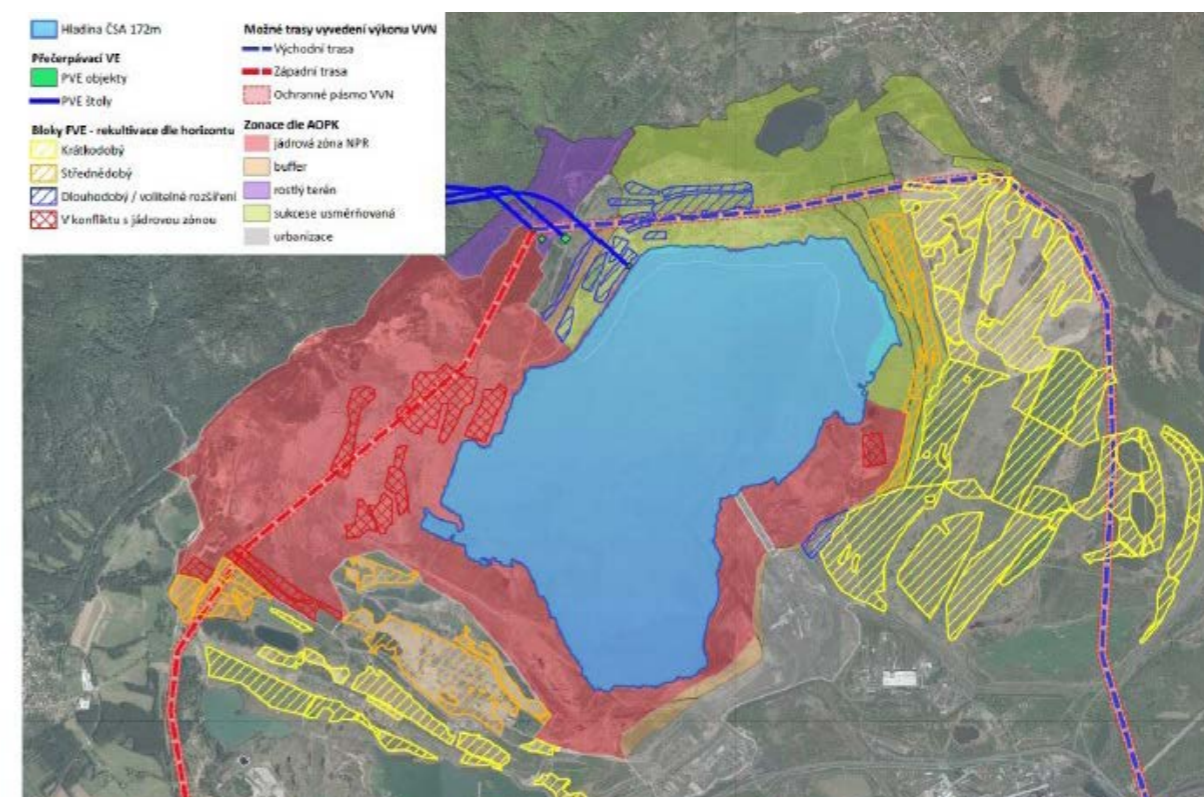

| A9 |

**VYHODNOCENÍ ANALYTICKÉ
ČÁSTI DIPLOMOVÉ PRÁCE**

V rámci analytické části diplomního projektu bylo provedena komplexní analýza řešeného území pro budoucí zpracování a aktualizaci územní studie. Jejím cílem bylo představit historickou podobu krajiny na základě dochovaných pramenů - historických vyobrazení ve formě pohlednic, fotografií - ale i archivních map a leteckých snímků pro srovnání jednotlivých vývojových fází krajiny ve 2. polovině 20. století. Dokumentační část práce doplňují fotografie současné podoby převážně východní části území, které představují úsek mezi současným místem nazývaným Dolní Jiřetín, přes Litvínov-Záluží, Horní Jiřetín, Černice až k zámku Jezeří a východnímu konci bývalé Chomutovské silnice.

Současnou **podobu území** lze rozdělit jednoduše na dvě části - přístupnou, do které se řadí celý obvod velkolomu ČSA včetně sídelních celků, a doposud nepřístupný střed, samotný velkolom ČSA, ve kterém v těchto letech probíhá dotěžování zbývajících dvou ložisek hnědého uhlí a na jehož okraji již započala přirozená, člověkem neřízená rekultivace území. Nadále zůstává otázka, v jakém režimu přístupu bude střed řešeného území, ve kterém bude v následujících desetiletích postupně napouštěno nové Komořanské jezero. V případě, že bude zvolena varianta přečerpávací vodní elektrárny, lze předpokládat omezenou formu přístupu k vodnímu dílu a téměř jistě zákaz všech rekreačních aktivit v novém jezeře. Většina řešeného území s výjimkou jeho východní části by měla být zahrnuta buď do plánované Chráněné krajinné oblasti Krušné hory nebo Národní přírodní památky Velkolom ČSA, z čehož lze vyvozovat taktéž určitá omezení pohybu návštěvníků území.

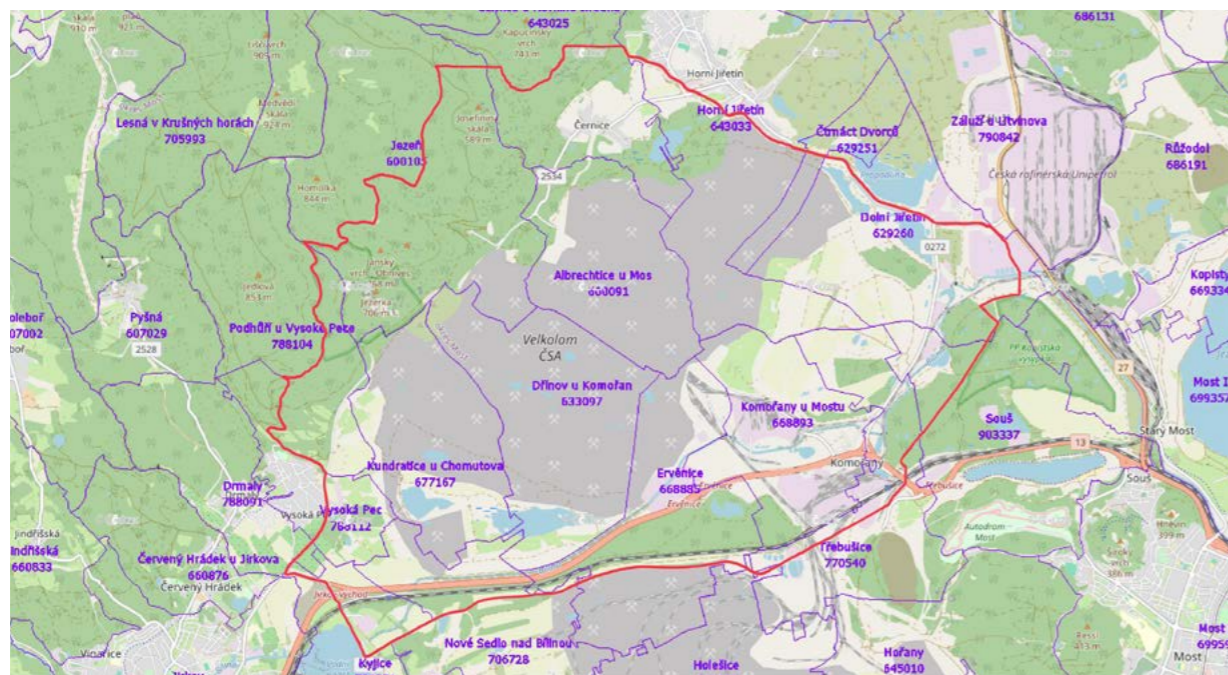

Obr. 166: Potenciál lokality velkolomu ČSA se zakreslením FVE a PVE (zdroj: materiál vlády ČR)

Z analýzy vyplynula naléhavá potřeba řešit aktuální **izolovanost** některých částí především na severním okraji území. V návaznosti na postupující rekultivaci bude povolna ustupovat současná tvář "měsíční krajiny", která je jedním z cílů návštěvníků státního zámku Jezeří. Je proto důležité v následujících letech přikročit nejen k celkové rekonstrukci této severočeské památky a připravit pro ni novou koncepci užívání (nabízí se varianta klasického návštěvníckého provozu,

kulturního centra regionu, místa pro studijní pobyty a další) a připravit její integraci do rekultivovaného podzámčí, i celého prostoru v té době již bývalého velkolomu ČSA. Dále je možné obnovení býv. Chomutovské silnice, čímž bude zlepšena dopravní přístupnost nejen zámku Jezeří, ale i osady Černice nebo města Horní Jiřetín, které tak nebudou odkázány pouze na dopravní tah přes Most a Litvínov-Záluží. V návaznosti na plánované vyhlášení CHKO Krušné hory a NPP velkolom ČSA se nabízí omezení provozu v oblasti pouze pro veřejnou dopravu (realizovanou třeba turisticky atraktivní formou jako důlní vláček odkazující na těžební minulost regionu), cyklisty a pěší, případně s omezením průjezdu pouze pro dopravní obsluhu a rezidenty. Nejvhodnější variantou propojení koncových úseků bývalé Chomutovské silnice se s ohledem na geologickou nestabilitu svahů pod Jezeřím jeví mostní estakáda, u níž bude muset být v každém případě provedena stabilizace masivu pod ní, aby se předešlo komplikacím známým ze stavby dálnice D8, přesněji Prackovické estakády, která se potýká s určitými dopravními omezeními. Dopravní spojení pak může doplnit obnova železniční tratě Litvínov-Jirkov, jejíž těleso je především ve východním úseku až k Hornímu Jiřetínu stále patrné v krajině.

Stěžejní bude také **koordinace** řízení rekultivačních prací na území, v současné době rozděleném mezi 2 okresy, 3 obce s rozšířenou působností a 5 místních samospráv. Jednotlivé autonomie samospráv by umožnily odlišné přístupy k obnově území a jeho novému využití, čímž by se doposud sjednocené území (i když se jedná o sjednocení industriálními provozy a dobývacím prostorem) stalo roztržštěným celkem nezapadajícím do krajiny a rozhodně nenavazujícím na historickou podobu území. Určitým precedentem pro uchopení samosprávy území mohou být vojenské újezdy, plochy o rozloze desítek nebo stovek kilometrů čtverečných, většinou minimálně osídlených, které jsou pod jednou centrální správou újezdního úřadu, čímž je zajištěn stejný přístup ke všem částem svěřeného území. Podobné přístupy můžeme nalézt nejen v České republice, ale i v zahraničí, kde se například v italském údolí "Valle di Ledro" (odkud byli pro zajímavost během I. světové války přivezeny do Čech na Příbramsko vyšší desítky nebo stovky vysídlenců kvůli frontové linii probíhající jejich vesnicemi) sdružilo několik obcí kolem jezera v jednu obci, Ledro, která tak vykonává místní správu nad celým územím bez potřeby koordinace s dalšími územními celky.

Obr. 167: Současné katastrální rozdělení řešeného území (zdroj: iKatastr.cz a archiv autora)

Území velkolomu ČSA by tak mohlo být pod správou jednoho jediného obecního nebo městského úřadu, ať již ze skupiny stávajících orgánů (například města Horní Jiřetín nebo Litvínov či okresního města Most) nebo některého z obnovovaných sídel, které by byly situovány blíže rekultivované ploše velkolomu ČSA a nacházely se tak blíže "místu dění". Bude-li upřednostněna varianta rozdělení území mezi jednotlivé stávající územní celky, bylo by vhodné založit "mikroregion" nebo "svazek obcí", který by v některých oblastech zavazoval obce ke koordinaci svých záměrů a jednotný přístup k obnově území.

Jako velké negativum a hrozbu pro další vývoj je nutné vnímat **nesoulad a nekoordinování některých záměrů** rekultivace území velkolomu ČSA s plány na vyhlášení Chráněné krajinné oblasti Krušné hory nebo Národní přírodní památky Lom ČSA. Pokud by tato koordinace probíhala ve všech oblastech, nebylo by možné do materiálu Vlády České republiky vložit plán na přečerpávací vodní elektrárnu, která naruší nejen doposud významně nedotčenou přírodu, ale i některé krajinné a pohledové vazby, které nebyly narušeny ani postupným rozrůstáním povrchového dolu. Dobře zvážit je potřeba také způsob a rychlost napouštění navrhovaného nového Komořanského jezera, když jsou v současnosti známy problémy s nedostatkem vody v potocích stékajících z Krušných hor, z nichž je v omezené míře zásobován i státní zámek Jezeří.

Součástí úvah o obnově území, které byly doposud na různých úrovních správy území diskutovány a schvalovány, se nepředpokládá větší **obnovování zaniklých sídelních struktur**. Z analýzy přitom vyplývá, že na ploše velkolomu ČSA a jeho bezprostředním okolí zaniklo 9 sídelních útvarů (započítáváme-li i Dolní Jiřetín, v jehož místech se stékaly dobývací prostory velkolomu ČSA a menších dolů východně od okresní silnice Litvínov-Záluží - Horní Jiřetín), které byly tvořeny pestrou skupinou příkladů různých vývojových fází podkrušnohorské architektury. Při zvažování o obnově některých sídel v místech, kde to geologické podmínky a třeba i již proběhlá rekultivace dovolí, je potřeba dobře zvážit funkční využití, zda se bude jednat o rezidenční sídelní celky (v tomto případě vyvstává otázka, kde budou lidé v nich žijící zaměstnaní, případně zda budou hospodařit na postupně vznikajících plochách vhodných pro zemědělství) nebo specificky zaměřené útvary, kterými by mohla být konkrétně zaměřená infrastruktura pro podporu cestovního ruchu, vysokoškolský areál Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem nebo jiných akademických pracovišť spojující studijní prostory i bydlení studentů a pracovníků vysokých škol nebo vědecko-technický park, v jistém ohledu navazující na industriální minulost regionu, avšak představující nové přístupy, více citlivé ke krajině, než byla povrchová hnědouhelná těžba.

Území velkolomu ČSA je optimální příležitostí, jak z "měsíční krajiny", jakkoliv atraktivní pro návštěvníky regionu, vytvořit nový kus přírody a navrátit celému území jeho dávnou tvář, kterou krajina měla až do 2. poloviny minulého století. Rozloha řešeného území, přesahující 51 kilometrů čtverečních umožňuje realizaci různých záměrů podporující zaměstnatnost současných důlních zaměstnanců, jejichž nové pracovní uplatnění bude v souvislosti s postupným utlumováním těžby víc a více diskutováno. Zároveň vzniknou pracovní místa poskytující zázemí nejen návštěvníkům regionu (a rozvíjející tak místní cestovní ruch), ale i novým generacím, které by chtěly v území bez nálepky těžební oblasti trvale žít. Ačkoliv nemusí být výsledek rekultivace patrný na první pohled a naše generace uvidí celou akci pravděpodobně jen v části procesu, v budoucnosti může z celého území vzniknout podobně zajímavá krajina, jakou jsou třeba Lužická jezera v Německu.

| A10 |

**ZDROJE INFORMACÍ
A VLOŽENÝCH MATERIÁLŮ**

knižní zdroje

- ANDĚL, Rudolf. Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Svoboda, 1984.
- HUŠEK, Pavel et al. Zámecký park "Jezeří" : dendrologický průzkum a inventarizace zeleně včetně finančního hodnocení, 1980. 1 sv., 10 částí.
- KONEČNÝ, Leo Jan a Vlastimil NOVÁK. Kouzelný svět: vzpomínky na Jezeří: příroda, pamětihodnosti, pověsti. Most: Hněvín, 2018. ISBN 978-80-86654-40-9.
- KOUKAL, Pavel. Státní zámek Jezeří. Praha: Národní památkový ústav, 2005. ISBN 80-85036-31-2.
- KUČA, Karel. Průvodce po památkách: ve správě Národního památkového ústavu. 2. vydání. Praha: Národní památkový ústav, 2018. ISBN 978-80-7480-104-4.
- LEHKÝ, Ivan, Milan SÝKORA a Miloš ŽIHLA. Pyšná sídla mocných: hrady a tvrze na Mostecku. Most: Ústav archeologické památkové péče severozápadních Čech, 2014. ISBN 978-80-86531-14-4.
- MALÁ, Michaela. Zánik sídel v důsledku povrchové těžby hnědého uhlí v okresech Most a Chomutov – příklad velkolomu ČSA. Bakalářská práce. Praha: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje, 2010.
- VALÁŠEK, Václav a CHYTKA, Lubomír. Velká kronika o hnědém uhlí: minulost, současnost a budoucnost těžby hnědého uhlí v severozápadních Čechách. Plzeň: G2 studio, 2009. ISBN 978-80-903893-4-2.

knižní zdroje v digitální podobě

- SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království českého: Litoměřicko a Žatecko. Online. -. Praha: Šolc a Šimáček, 1923. ISBN 80-720-3094-9. Dostupné z: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:559835c0-3002-11de-9894-000d606f5dc6?page=uuid:d70a6190-7b63-11e7-89ee-5ef3fc9ae867>. [cit. 2023-12-12].

vysokoškolské a jiné závěrečné práce

- BARRA, Mario. Náhled do historie a potenciálu rozvoje státního zámku Jezeří a jeho okolí. Závěrečná práce Rekvalifikačního kurzu PP NPÚ GnŘ, vedoucí PhDr. Hana Řezníčková. Praha: Národní památkový ústav, generální ředitelství, 2022.
- BARRA, Mario. Zámek Jezeří a okolí. Semestrální práce - Územní plánování I, vedoucí prof. Ing. arch. Karel Maier, CSc. Praha: Fakulta architektury ČVUT v Praze, 2022.

internetové zdroje

- Akademici chtějí obří rypadlo z lomu ČSA mezi památkami, těžaři nejásají - iDNES.cz. Online. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/lom-csa-rypadlo-rk5000-kulturni-pamatka-navrh-cvut.A220112_114603_usti-zpravy_grr. [cit. 2022-11-08]
- Albrechtice (Ulbersdorf) - Historie - zanikle-obce.cz. [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1436451>. [cit. 2023-12-12].
- Bergheider See - Tagebau Klettwitz-Nord - LMBV.de. Online. Dostupné z: https://www.lmbv.de/wp-content/uploads/2021/04/Bergheider_See_Tgb_Klettwitz-Nord_2010.pdf. [cit. 2024-01-26].
- Das Naturparadies Grünhaus - NABU-Stiftung Nationales Naturerbe. Online.

- Dostupné z: <https://naturerbe.nabu.de/naturparadiese/brandenburg/gruenhaus/index.html>. [cit. 2024-01-27].
- Dolní Jiřetín (Nieder Georghenthal) - zanikle-obce.cz. [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=253>. [cit. 2023-12-12].
 - Dřínov (Bartelsdorf) - Historie - zanikle-obce.cz. [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1436661>. [cit. 2023-12-12].
 - Ervěnice (Seestadt) - zanikle-obce.cz. [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1436651>. [cit. 2023-12-12].
 - Emscher Park - Pinterest. Online. Dostupné z: <https://cz.pinterest.com/pin/520376931918522088/>. [cit. 2024-01-26].
 - Essen – Evropské město kultury 2010 | Vltava. Český rozhlas Vltava Online. Copyright © 1997. Dostupné z: <https://vltava.rozhlas.cz/essen-evropske-mesto-kultury-2010-5164302>. [cit. 2022-10-25].
 - Fotky: Příroda si vzala zpátky arktický důl - Seznam Zprávy. Online. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zahranicni-fotky-priroda-si-vzala-zpatky-arkticky-dul-239724>. [cit. 2024-01-27].
 - Geologie - Severočeské doly a. s. Online. Dostupné z: <https://www.sdas.cz/prohlidkaprovozu/geologie/>. [cit. 2023-12-13].
 - Hydrogeologická mapa 1 : 50 000 – Regiony - Česká geologická služba [online]. <https://mapy.geology.cz/hgcr50/> [cit. 2023-12-13].
 - Chemická továrna v Záluží u Litvínova – největší chemická továrna v České republice - Kudy z nudy. Online. Dostupné z: <https://www.kudyznudy.cz/ceska-nejprumysl/chemicka-tovarna-v-zaluzi>. [cit. 2023-12-12].
 - Chráněná území - Geoportál Ústeckého kraje. [online]. Dostupné z: <https://geoportal.kr-ustecky.cz/Apps/chko/> [cit. 2023-12-13].
 - Jedno z rypadel v lomu ČSA na Chomutovsku by se mohlo stát památkou. Vlastník lomu s tím nesouhlasí | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. iROZHLAS - spolehlivé a rychlé zprávy Online. Copyright © 1997. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/veda-technologie/technologie/cesko-rypadlo-pamatka-lom-csa-chomutovsko-cvut_2201200010_btk. [cit. 2022-11-08].
 - Jezerka, Vysoká Pec - Hradycy.cz. [online]. Dostupné z: <https://www.hradycy.cz/priroda-jezerka> [cit. 2023-12-13].
 - Jezeří (Eisenberg) - Historie - zanikle-obce.cz. [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1436701>. [cit. 2023-12-12].
 - Jezeří s Komořanským jezerem v pozadí (1882) - hrady-zriceniny.cz. Online. Dostupné z: https://www.hrady-zriceniny.cz/img/stare4/ruzne/jezeri_s_komoranskym_jezerem_v_pozadi_1882.jpg. [cit. 2024-01-27].
 - Jezeří – Václav A. Berger (1800) - hrady-zriceniny.cz. Online. Dostupné z: https://www.hrady-zriceniny.cz/img/stare4/Vaclav_A_Berger/Jezeri_Berger_1800.jpg. [cit. 2024-01-27].
 - Kultura s lineární keramikou - Regionální muzeum K. A. Polánka Žatec. [online]. Dostupné z: <https://www.muzeumzatec.cz/kultura-s-linearni-keramikou.html>. [cit. 2023-12-12].
 - Kundratice (Kunnersdorf) - Historie - zanikle-obce.cz. [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1136290>. [cit. 2023-12-12].
 - Letecké záběry: Z měsíční krajiny na Mostecku je po letech přírodní památka - Novinky. Online. Copyright © 2003. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-letecke-zabery-z-mesicni-krajiny-na-mostecku-je-po-letech-prirodni-pamatka-40231734>. [cit. 2022-12-06].
 - Lužická jezera - Domovská stránka. Online. Dostupné z: <http://www.luzicka-jezera.cz/domovska-stranka>. [cit. 2024-01-26].
 - Lužická jezera – jezerní království hned za humny - Novinky.cz. Online. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/cestovani-nemecko-luzicka-jezera-jezerni-království-hned-za-humny-224258>. [cit. 2024-01-26].
 - Národní přírodní rezervace Jezerka - časopis Ochrana přírody. [online]. Dostupné z: <https://www.casopis.ochranaprirody.cz/fotografie-z-obalky/narodni-prirodni-rezervace-jezerka/> [cit. 2023-12-13].
 - Nařízení vlády č. 400/2022 Sb. o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky - Zákony pro lidi [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2022-400> [cit. 2023-12-13].
 - Naturparadies Grünhaus - wildnisindeutschland.de. Online. Dostupné z: <https://wildnisindeutschland.de/gebiete/gruenhaus/>. [cit. 2024-01-27].
 - Návrh CHKO Krušné hory - AOPK ČR, říjen 2023. Online. Dostupné z: https://www.nature.cz/documents/20121/4285752/CHKO+Krusne+hory_prezentace_%C5%99ijen+2023.pdf/04d81614-c636-40d3-d10d-c998551d0bbe?t=1697023341343. [cit. 2023-12-12].
 - Návrh nařízení vlády o prohlášení některých kulturních památek za národní kulturní památky - ODok portál - VeKLEP. [online]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/veklep/material/KORNCJ8HNCUE/> [cit. 2023-12-13].
 - O městě - Město Horní Jiřetín. [online]. Dostupné z: <https://www.hornijiretin.cz/mesto/o-meste/>. [cit. 2023-12-12].
 - Podhůří (Schimberg) - Historie - zanikle-obce.cz. [online]. Dostupné z: <http://www.zanikleobce.cz/index.php?detail=1136318>. [cit. 2023-12-12].
 - Postindustriální krajina / Porúří – Emscher Park / - Časopis Vesmír. Online. Dostupné z: <https://vesmir.cz/cz/casopis/archiv-casopisu/2005/cislo-3/postindustrialni-krajina.l?fbclid=IwAR2xGjJaupZ6xvSixJjQhpwXdt3SwSToui1PNOG7eIC9LMLdJaT3wx1dslo>. [cit. 2024-01-26].
 - Prioritizace a identifikace ploch pro využití ekologické obnovy pro území lomu ČSA - AOPK ČR. [online]. Dostupné z: https://nature.cz/documents/20121/4433590/STUDIE_PROVEDITELNOSTI_Prioritizace_%C4%8CSA_2022.pdf/33986448-4ebd-5734-618f-74c98796f0b5?t=1695037830482. [cit. 2023-12-13].
 - Původ názvů obcí Mostecká: Komořany - Město Most. [online]. Dostupné z: <https://www.mesto-most.cz/puvod-nazvu-obci-mostecká-komorany/d-14994>. [cit. 2023-12-12].
 - Rafinérie Litvínov - ORLEN Unipetrol RPA. Online. Dostupné z: <https://www.unipetrolrpa.cz/CS/o-nas/Rafinerie/Stranky/Rafinerie-Litvinov.aspx>. [cit. 2023-12-12].
 - RK 5000 - UMBAU, Ing. arch. Jan Kuták. Online. Dostupné z: <https://www.jankutak.cz/rk-5000>. [cit. 2023-12-12].
 - Řeka Bílina, kterou těžba uhlí zahnila do trubek, dostává nové koryto - iDNES.cz. Online. Dostupné z: https://www.idnes.cz/usti/zpravy/cast-reky-biliny-se-umostu-opet-vrati-na-povrch.A161029_2282591_usti-zpravy_vac2. [cit. 2023-12-12].
 - Řešení dalšího postupu územně ekologických limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách - ODok portál - VeKLEP. [online]. Dostupné z: <https://odok.cz/portal/zvlady/usneseni/2015/827/0> [cit. 2023-12-13].
 - Sanace a rekultivace lomu ČSA Z7 - DIAMO. Online. Dostupné z: https://slon.diamo.cz/hpvt/2011/_Zahlaz/Z%2007.pdf. [cit. 2023-12-12].
 - Skvělé koupání za českými hranicemi: unikátní Lužická jezera lákají turisty - Deník.cz. Online. Dostupné z: https://www.denik.cz/ze_sвета/unikatni-jezerni-projekt-laka-stale-vice-turistu-20170628.html. [cit. 2024-01-26].
 - Společnost Litvínovská uhelná se přejmenovala na Severní energetickou a.s. Online. Dostupné z: <https://www.tretiruka.cz/news/spolecnost-litvinovska-uhelna-se-prejmenovala-na-severni-energetickou-a-s/> [cit. 2023-12-12].

- Sveagruva - Svalbard Museum. Online. Dostupné z: <https://svalbardmuseum.no/en/sveagruva>. [cit. 2024-01-27].
- The most beautiful routes in Bergheider See - Outdooractive.com. Online. Dostupné z: <https://www.outdooractive.com/en/routes/bergheider-see/routes-in-bergheider-see/189558107/>. [cit. 2024-01-26].
- Usnesení Vlády České republiky ze dne 30. října 1991 č. 444 ke zprávě o územních ekologických limitech těžby hnědého uhlí a energetiky v Severočeské hnědouhelné pánvi - Vláda České republiky. [online]. Dostupné z: https://kormoran.vlada.cz/usneseni/usneseni_webtest.nsf/0/7DCED4838DD30F36C12571B6006B9ABD [cit. 2023-12-13].
- Usnesení vlády České republiky ze dne 19. října 2015 č. 827 k řešení dalšího postupu územně ekologických limitů těžby hnědého uhlí v severních Čechách – Portál Aplikace ODok. Online. Dostupné z: <https://apps.odok.cz/attachment/-/down/IHOAA3RKBT30>. [cit. 2022-10-24].
- Vláda potvrdila: Jezeří a roudnický klášter jsou národními kulturními památkami - Mostecký deník. Mostecký deník - informace, které jsou vám nejbliž. Online. Copyright ©. Dostupné z: https://mostecky.denik.cz/zpravy_region/kulturni-pamatky-zamek-jezeri-klaster-roudnice-20221123.html?fbclid=IwAR2b4RyHndmTfX3HjHdE2XgoIesBoyN4LUkInMfFU80_KWs8iF7IqJTab6k. [cit. 2022-11-24].
- Východní Krušnohoří - Evropsky významné lokality. Online. Dostupné z: https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/evl/index.php?SHOW_ONE=1&ID=13375 [cit. 2023-12-13].
- Zámecký park - Státní zámek Jezeří. [online]. Dostupné z: <https://www.zamek-jezeri.cz/cs/o-zamku/zamecky-park> [cit. 2023-12-13].
- Zámek Jezeří - Horní Jiřetín, Krušné hory a Podkrušnohoří - Regiontourist.cz. Online. Dostupné z: <https://www.regiontourist.cz/co-podniknout/zamek-jezeri/>. [cit. 2024-01-27].
- Zámek Jezeří - Jezero Most. [online]. Dostupné z: <https://mosteckejezero.com/zamek-jezeri/>. [cit. 2024-01-26].
- Zámek Jezeří představil zrestaurovaný divadelní a koncertní sál. Práce vyšly na téměř 30 milionů korun | iROZHLAS - spolehlivé zprávy. Online. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zamek-jezeri-rekonstrukce-salu_2209221350_kac. [cit. 2022-11-08].
- Zásady územního rozvoje Ústeckého kraje – Geoportál Ústeckého kraje. Online. Dostupné z: <https://geoportal.kr-ustecky.cz/gs/zasady-uzemniho-rozvoje/>. [cit. 2022-10-24].
- Z mongolské stepi na Island. Česko může získat nový kus divočiny – Seznam Zprávy. Seznam Zprávy Online. Copyright © 1996. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tech-technologie-veda-z-mongolske-stepi-na-island-cesko-muze-ziskat-novy-kus-divociny-201210>. [cit. 2022-10-24].

další materiály

- Úmluva Rady Evropy o krajině. Online. S. 7. Dostupné z: [https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_rady_evropy_krajina/\\$FILE/OOOPK_umluva_o_krajine_text_cj_20210815.pdf](https://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/umluva_rady_evropy_krajina/$FILE/OOOPK_umluva_o_krajine_text_cj_20210815.pdf). [cit. 2024-01-28].
- Zpráva: Návrh komplexního a efektivního využívání území lomu ČSA po ukončení těžby: Příloha k materiálu Vlády ČR s názvem „Návrh komplexního a efektivního využívání území lomu ČSA po ukončení těžby“ (č. j. OVA: 457/23). In: -. 2023.

SPERANZA

| **B** |

NÁVRHOVÁ ČÁST DIPLOMOVÉ PRÁCE

VIZE PRO VELKOLOM ČSA A OKOLÍ

BC. MARIO BARRA

FAKULTA ARCHITEKTURY ČVUT V PRAZE
ČERVEN 2024